

Arthur Conan Doyle

Onkel Bernac

Arthur Conan Doyle

Onkel Bernac

eBibliotek 1800

2022

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Arthur Conan Doyle: *Onkel Bernac* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Arthur Conan Doyle: *Onkel Bernac* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal

context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

1. Frankrigs kyst

Jeg tror, at jeg allerede havde læst onkels brev hundrede gange, og jeg er sikker på, at jeg kunne det udenad. Alligevel tog jeg det frem, mens jeg sad på luggeren, og læste det atter igennem, lige så opmærksomt som første gang.

Brevet var skrevet med stiv, kantet hånd, som man kunne vente det af en mand, der begyndte livet som prokurator i den landsby, hvor han boede. Det var adresseret til Louis de Laval og anbefalet William Hargreaves, vært i "Den grønne Mand", Ashford, Kent, til velvillig besørgelse. Værten fik mangt et oksehoved ufortoldet fransk brændevin fra den normanniske kyst, og brevet var kommet frem ved hjælp af de samme hænder.

Det lød således:

"Min kære søstersøn Louis!

Da Deres fader nu er død og De står alene i verden, er jeg vis på, De ikke længere føler trang til at fortsætte den strid, der har fundet sted mellem Deres og min familie. I hine ulykkelige tider sluttede Deres fader sig til kongen og jeg mig til folket, og som De ved, endte dette med, at han måtte flygte af landet, mens jeg blev ejer af Grosboisgodset. Det må utvivlsomt være hårdt for Dem ikke at være i samme stilling som Deres forfædre, men jeg er sikker på, at De hellere vil se godset i en Bernacs end i en fremmeds hænder. Hos en

morbroder kan De i alt fald gøre krav på at møde sympati og hensynsfuldhed.

Og her kommer jeg med et råd. Jeg har altid været republikaner, som De ved; men det er blevet mig klart, at det ikke nytter at kæmpe mod skæbnen, og at Napoleons magt er alt for stor til at kunne knækkes. Og da det er således, har jeg forsøgt at tjene ham; for det er bedst at tude med de ulve, man er iblandt. Jeg har set mig i stand til at gøre ham så mange tjenester, at han er blevet mig højst bevågen, således at jeg til gengæld kan bede ham om, hvad det skal være.

Som De formodentlig ved, opholder Napoleon sig for tiden i Boulogne, et kort stykke vej fra Grosbois. Hvis De straks kan komme over, vil han sikkert glemme Deres faders fjendtlige holdning for Deres onkels tjenester. Vel er Deres navn endnu på proskriptionslisten, men min indflydelse hos kejseren skal nok ordne sagen. Kom derfor til mig, kom straks, og kom med tillid.

Deres morbroder

C. Bernac."

Så vidt brevet selv. Men det var dets ydre, der mest forvirrede mig. Det var forseglet! Med rødt voks på to steder, og min onkel havde øjensynlig brugt tommelfingeren som signet. Man kunne se de små bølgeformede striber efter en grov hud indprentet i vokset. Men over et af seglene stod skrevet disse to ord på engelsk: "*Kom ikke!*" Det var påført i hast, og det var umuligt at se, om det var gjort af en mand eller kvinde; men der stirrede det mig i ansigtet som en uheldvarslende efterskrift til indbydelsen.

"Kom ikke!" Var det tilføjet af min ukendte onkel på grund af en forandring i hans planer? Dette var nok ikke sandsynligt; for hvorfor havde han da i det hele taget afsendt indbydelsen? Eller var det sat der af en eller anden, der gerne ville advare mig mod at tage imod det gæstfrie tilbud? Brevet var på fransk. Advarslen på engelsk. Kunne den være blevet tilføjet i England? Men da seglene var urørte, hvorledes kunne da nogen i England kende til brevets indhold?

Mens jeg sad der, og det store sejl susede som en konkylie over hovedet på mig, tænkte jeg på alt, hvad jeg havde hørt om denne onkel. Min fader, der nedstammede fra en af Frankrigs stolteste og ældste familier, havde set mere på godhed og skønhed end på rang, da han valgte sig en hustru. Aldrig, ikke så meget som en time, havde hun givet ham grund til at angre det; men denne hendes broder, prokuratoren, havde flere gange fornærmet min fader, hvad jeg kunne forstå af hans slaviske kryben, så længe vore velmagtsdage varede, og hans giftige fjendskab, da ulykken kom over os. Han havde hidset bønderne på os, indtil min familie blev nødt til at rømme fra landet. Derefter havde han hjulpet Robespierre under dennes værste udskejelser og modtog som belønning vor ejendom, slottet og godset Grosbois.

Efter Robespierres fald var det lykkedes ham at tilfredsstille Barras, og trods alle omskiftelser forstod han alligevel at beholde sin ejendom. Nu viste det sig af hans brev, at Frankrigs kejser også havde taget ham til sig. Hvorledes kejseren kunne begunstige en mand med en sådan fortid, og hvilke tjenester min republikanske onkel kunne vise ham, var ting, jeg ikke kunne danne mig nogen forestilling om.

Og nu vil man uden tvivl spørge mig, hvorledes jeg kunne tage imod indbydelse fra en sådan mand, – en mand, som min fader altid havde stemplet som en voldsmand og forræder. Det er lettere at tale herom nu, end det var dengang; sagen var, at vi, den nye generation, fandt det meget kedsommeligt og vanskeligt at fortsætte den foregåendes bitre strid. For de ældre emigranter syntes uret at være standset i året 1792; det blev for bestandig stående stille med denne tids kærlighed og had uudslættelig præget i sin sjæl. Det var indbrændt i dem under den forfærdelige ildprøve, de havde gennemgået.

Men vi, som var vokset op på fremmed grund, forstod, at verden havde bevæget sig fremad, og at nye strømninger havde fået magt. Vi var tilbøjelige til at glemme det forrige slægtleds fejder. Frankrig stod ikke længere for os som en morderkule, fuld af sansculotter og guillotinekurve. Det var snarere krigens gudinde, angrebet af alle, erobrende alle, men endnu så hårdt betrængt, at hendes kalden "Til våben" altid genlød i hendes landflygtige sønners øren. Det var mere denne stemme end min onkels brev, der havde draget mig over Kanalen.

Allerede længe havde mit hjerte været hos mit fædreland, fra den tid jeg blev lydhør for denne kaldende røst. Så længe fader levede, havde jeg alligevel ikke vovet at sige det; thi for ham, der havde tjent under Condé og kæmpet ved Quiberon, ville det have været det samme som det sorteste forræderi. Men efter at han var død, var der ingen grund til at jeg ikke skulle vende tilbage til mit fædreland, og mit ønske blev så meget stærkere, som Eugenie – den samme Eugenie, der nu i tredive år har været min hustru – nærrede samme ønske som jeg.

Hendes forældre tilhørte en linje af familien de Choiseul, hvis fordomme endog var stærkere end min faders. Lidet drømte disse om, hvad der foregik i deres børns hjerter. Mange gange sad de og sørgede inde i dagligstuen over en fransk sejr, mens vi hoppede af fryd ved den ude i haven.

I et hjørne af det nøgne murstenshus var der et lille vindue, som var aldeles dækket af laurbærbuske; der plejede vi at mødes om aftenen, endnu kærere for hinanden på grund af vor forskellighed fra alt, hvad der omgav os. Jeg betroede hende mine ærgerrige planer, og hun styrkede dem med sin begejstring. Og derfor var alt forberedt, da tiden kom.

Men der var endnu en anden grund foruden min faders død og modtagelsen af onkels brev. Ashford var blevet mig for hedt som opholdssted. Det må siges om de engelske, at de var overordentlig gæstfrie mod de franske emigranter. Der var ikke en af os, som ikke bragte med sig tilbage et venligt minde om land og folk.

Men i ethvert land findes der nogen hovmodige, brovtende mennesker; selv vort stille, søvnige Ashford var plaget af slige personer. Der var en ung godsejer ved navn Farley, der havde vundet sig ry i byen som slagsbroder og skadedyr. Han kunne ikke møde nogen af os uden at komme med fornærmelige ytringer, ikke alene mod den daværende franske regering, – det kunne være undskyldeligt for en engelsk patriot – men mod Frankrig selv og alle franskmænd.

En aften sad flere af os i skænkestuen på "Den grønne Mand". Han var fuld både af vin og ondskab og overhobede det franske folk med fornærmelser. Hvert øjeblik kastede han sideblikke til mig for at se, hvorledes jeg tog det.

"Hallo, monsieur de Laval," råbte han og lagde brutalt hånden på min skulder. "her har jeg en skål at foreslå Dem. Den er for Nelsons arm, der slog franskmændene."

Han stod og grinede hæsligt for at se, om jeg ville drikke skålen.

"Jo, jeg vil drikke Deres skål, min herre," sagde jeg, "hvis De til gengæld vil drikke den, jeg udbringer."

"Kom an da!" sagde han.

Derefter drak vi.

"Lad os nu få høre Deres skål, monsieur," sagde han.

"Skænk så i Deres glas," sagde jeg.

"Nu er det fyldt"

"Ja, så er dette en skål for den kanonkugle, som bortrev armen!"

I samme nu havde jeg et glas portvin silende ned over mit ansigt, og inden en time var duellen klaret. Jeg skød ham gennem skulderen, og da jeg om aftenen kom op til det lille vindue, plukkede Eugenie nogle af laurbærbladene og stak dem i håret på mig.

Der blev ikke foretaget noget fra øvrighedens side i anledning af duellen; men den gjorde min stilling lidt vanskelig i byen, og dette vil – sammen med det andet – forklare, hvorfor jeg ikke betænkte mig på at modtage min onkels indbydelse, til trods for den besynderlige tilføjelse, som stod på omslaget. Hvis han virkelig havde tilstrækkelig indflydelse hos kejseren til at få vort navn strøget fra proskriptionslisten, så var det sidste hegn, der udelukkede mig fra mit fødeland, nedrevet.

Hele denne tid må man tænke sig mig siddende på luggerens skanse, optaget af at gruble frem og tilbage over min stilling og

mine planer. Mine drømme blev afbrudt ved, at den engelske skippers tunge næve tog et hårdt tag i min skulder.

"Nu er det tid til at gå i båden, junker," sagde han.

Jeg har ikke taget aristokraternes politik i arv, men aldrig tabt deres følelser for personlig værdighed. Jeg unddrog mig derfor lempeligt hans uforskammede greb og bemærkede, at vi endnu havde langt igen til kysten.

"Ja, gør som De vil," sagde han plumpt. "Jeg kommer ikke nærmere, så De kan selv vælge, om De vil gå i båden eller svømme efter den."

Jeg påberåbte mig forgæves, at jeg havde betalt, hvad han havde forlangt. Men jeg tilføjede ikke, at jeg havde skaffet mig disse penge ved at lade mit ur, der i tre slægtled havde tilhørt de Laval'erne, ligge tilbage i Dover, i en guldsmeds udsalg.

"Det var lidt nok, det!" udbrød han barskt. "Ned med sejlet, Jim, og sæt båden ud! Nu kan De enten gå ned i den, junker, eller følge med tilbage igen til Dover; men jeg fører ikke skibet en kabellængde nærmere Ambleteuse revet, når vi kan vente os sådan en sydvestenstorm som nu."

"Når så er, skal jeg gå i båden," sagde jeg.

"Ja, det kan De bande på!" svarede han og lo på en sådan irriterende måde, at jeg vendte mig halvt imod ham for at give ham en tugtelse. Man er overordentlig hjælpeløs overfor slige karle; en ordentlig duel kan der selvfølgelig ikke være tale om, og hvis man bruger stokken på dem, har de den stygge vane at gøre gengæld med næverne, hvilket giver dem fordel.

Marquis'en af Chamfort fortalte mig, at på den tid, han først nedsatte sig i Sutton i emigrationens dage, mistede han en tand, fordi han irettesatte en umedgørlig bonde. Jeg gjorde

derfor en dyd af nødvendigheden; jeg trak på skuldrene og steg over luggerens skanse ned i båden. Min bylt blev kastet ned efter mig – tænk Dem den eneste arving efter alle de Laval'er rejse med hele sin bagage i en bylt! – de to matroser skød fra og roede mig med lange, seje åretag ind mod den lavt liggende kyst.

Alt tydede på, at natten ville blive stormfuld; for den mørke sky, som havde rullet sig op over den dalende sol, var nu takket og frynset i kanterne og spredte sig ud over mere end tredjedelen af det synlige himmelrum. Dybt nede i horisonten havde den delt sig, og skarlagen-glansen fra den dalende sol brød igennem åbningen, så det hele fik udseende af ild med en uhyre røgsøjle over sig. Et rødt, dansende lysbælte lå hen over det brede, skifergrå hav, og i dets midte tumlede og vippede den lille sorte båd.

De to matroser vedblev uafladelig at skæve op mod himlen og siden over skuldrene mod land; hvert øjeblik var jeg ræd for, at de skulle vende tilbage til luggeren, førend stormen brød løs. Hver gang de efter endt åretag vendte øjnene op, fyldtes jeg af ængstelse, og for at drage deres opmærksomhed væk fra uvejret, begyndte jeg at spørge dem ud om, hvad det var for lys, vi så blinke gennem tusmørket både til venstre og til højre for os.

"Det er Boulogne i nord og Etaples i syd," svarede en af matroserne høfligt.

Boulogne! Etaples! Hvor vakte ikke disse navne genlyd i mig! Det var til Boulognes sommerbade, jeg havde rejst i mine drengedage. Kunne jeg ikke mindes mig selv som en liden knægt, hoppende ved siden af min fader, når han spadserede

frem og tilbage på strandbredden, og min forundring over, at alle fiskerne tog hatten af, når vi nærmede os.

Og så Etaples! Derfra var det, at vi var flyglet til England; folk kom styrkende ned til brohovedet, da vi sejlede forbi. Jeg forenede min svage stemme med min faders, da han råbte op til dem. Et stenkast havde nemlig knust min moders knæ, og vi var alle sammen afsindige i vor frygt og vort had. Her lå nu disse min barndoms steder og blinkede til mig i nord og syd, og i mørket midt imellem dem, ikke mere end højst halvanden mil borte, lå mit eget slot, mit eget gods Grosbois, hvor folk af mit blod havde levet og var døde, længe før nogen af dem havde fulgt hertug William over for at tage den stolte ø hinsides vandet. Hvor anspændte jeg ikke mine øjne gennem mørket, som om jeg kunne tænke mig, at det fjerne sorte fangetårn på vort lille udenværk allerede nu kunne være synligt.

"Ja, herre," sagde matrosen, "dette er et fint stykke ensom kyst, og der er mere end én stormand af Deres slags, som jeg har hjulpet i land der."

"Hvad holder De mig da for at være?" spurgte jeg.

"Nå, det kommer jo ikke mig ved, herre," svarede han. "Der findes håndteringer, som det ikke er værd at snakke om."

"De tænker muligvis, at jeg er en landsforræder?"

"Nå ja, siden De selv siger det, junker."

"Jeg kan give Dem mit æresord på, at det er jeg ikke."

"Så er De vel rømmet fra et fængsel?"

"Nej, heller ikke."

Manden hvilede sig på åren, og i tusmørket kunne jeg se, at hans ansigt var foroverbøjet og ganske rynket af mistanke.

"Hvis De er en af Boneys [Note 1\)](#) spioner –" udbrød han.

"Jeg! En spion!"

Lyden af min stemme var nok til at overbevise ham.

"Ja," sagde han, "jeg ved for pokker ikke, hvad De er. Men havde De været spion, så havde ikke jeg rørt en finger for at sætte Dem i land, hvad så skipperen end havde sagt."

"Læg mærke til, at jeg ikke har et ord at sige Boney på," sagde den anden matros med et temmelig tykt, buldrende mæle. "Han har været en sjælden god ven mod den fattige sømand."

Det overraskede mig at høre ham tale således; for de giftige følelser, man i England nærede mod den franske kejser, overgik enhver beskrivelse. Men han gav mig snart nøglen til sin politik.

"Hvis en stakkels sømand kan føre lidt kaffe og sukker med sig den ene vej og tage tilbage med sig lidt silke og brændevin, så har vi Boney at takke for det," sagde han. "købmændene har haft deres tid; nu er det de stakkels søfolks tur."

Så huskede jeg, at Bonaparte personlig var meget populær blandt smuglerne. Og det vil man finde meget forklarligt, når man erindrer, at han havde skaffet al handel på Kanalen over i deres hænder. Matrosen blev ved at ro med sin venstre hånd; med sin højre pegede han hen over de skifergrå, dansende bølger.

"Der er Boney selv," sagde han.

I, som lever i en roligere tid, kan ikke fatte den gysende fornemmelse, der jog igennem mig ved disse enkle ord. Det var blot ti år, siden vi første gang hørte om denne mand med det besynderlige italienske navn – tænk på dette, blot ti år, den tid som det tager for en menig at blive underofficer, eller som bringer en kontorist måske 1000 francs i løntillæg. Han var på et øjeblik sprunget frem fra intet til alt. Den ene måned spurgte

folk, hvem han var, den næste havde han som en pest styrtet sig over Italien; Venedig og Genua visnede under denne sortsmudskede, tarveligt opfostrede knægts greb. I felten kuede han soldaterne, og statsmændene overlistede han i deres rådskammer. Med lynende fart styrtede han mod øst, og mens folk endnu stod i undren over den måde, hvorpå han havde omskabt Ægypten til et fransk departement, var han tilbage igen i Italien og slog Østrig for anden gang til jorden.

Han rejste lige så hurtigt som rygten om hans komme; og hvor han kom, var der nye sejre, nye kombinationer, brag af nedstyrtende systemer og udslettelse af ældgamle grænselinjer. Holland, Savoyen, Schweiz blev blot navne på kortet. Frankrig åd sig ind på Europa i alle retninger. Man havde gjort ham, denne skægløse artilleri-officer, til kejser, og uden anstrengelse knuste han hine republikanere, over for hvem det ældste kongedømme og stolteste adelskab havde været hjælpeløse.

Deraf kom det, at vi, der så, hvorledes han slog ned fra sted til sted som en skæbnens fjerbold, og som altid hørte hans navn nævnt i forbindelse med en eller anden triumf, en eller anden ny sejr – til sidst var kommet til at betragte ham som noget overmenneskeligt, noget uhyre, der overskyggede Frankrig og truede Europa. Hans kæmpemæssige skikkelse lagde et dystert mørke over fastlandet. Hans ry havde gjort så dybe indtryk i mit sind, at da den engelske matros så bestemt pegede over det mørke vand og udbrød: "Der er Boney!" – da så jeg et øjeblik op i forventning om at opdage en kæmpemæssig skikkelse, en urskabning, mørk, voksende og truende, rage op over Kanalens vande.

Hvad der i virkeligheden mødte mine øjne, var højst forskelligt fra denne min barnagtige forventning. Mod nord var der en lang, lav tange, hvis navn nu er gået mig af minde. I aftenlyset havde den haft samme grålig-grønne farve som de øvrige odder; men nu, efterhånden som mørket faldt på, gik den gradvis over til en mat gløden, lig et jern, der er ved at på at afkøles.

I hin vildsomme nat frembragte denne dunkle stribe et vagt, men uhyggeligt indtryk, idet den snart viste sig, snart igen forsvandt for os, eftersom båden hævede sig og sank. Den røde linje, der kløvede mørket, kunne gerne have været et kæmpemæssigt, halvsmedet sværdblad, hvis spids var rettet mod England.

"Hvad er dette da?" spurgte jeg.

"Præcis hvad jeg siger, junker," sagde han. "Det er en af Boneys armeer, og der er lige så stor rimelighed for, at han netop nu selv er der, som for at han ikke skulle være der. Dette er deres lejrbaal, og vi kan se omtrent et dusin af dem mellem Ostende og her. Han kunne vist være ondskabsfuld nok, den lille Bonaparte, til at sætte over en skønne dag, bare han kunne få lord Nelsons andet øje til at sove. Men der er ingen mulighed for ham – indtil da, og det ved han godt."

"Hvorledes kan lord Nelson vide, hvad han foretager sig?" spurgte jeg.

Manden pegede ud i mørket over mine skuldre, og langt ude i horisonten opdagede jeg tre små blinkende lys.

"Vagthund," sagde han med sin tykke stemme.

"*Andromeda*. Fire og fyrrer kanoner," tilføjede den anden.

Siden har jeg ofte genkaldt mig i erindringen hin langstrakte glødende linje på land og de tre små lys på søen, der betød så meget som et møde mellem de to rivaler om magten til lands og til vands; de havde ført krige gennem århundreder, krige, der måske endnu skal fortsættes i kommende århundreder. Og dog, til trods for at jeg er fransk, ved jeg, at striden er afgjort, for den føres mellem en barnløs nation og en, som har et kraftigt ungt afkom springende omkring sig.

Der blev mørkere og mørkere på land, og skvulpet af bølgerne mod sandet lød for hvert øjeblik tydeligere i mine øren. Jeg kunne allerede se de hurtigt dansende glimt af brændingen foran mig.

Mens jeg stirrede ind i det voksende tusmørke, skød pludselig en lang sort båd ud af det, som en ørred frem under en sten, og kom lige hen imod os.

"En vagtbåd!" råbte en af søfolkene.

"Bill! Vi er færdige, dreng!" sagde den anden og begyndte at stoppe noget ned i sine støvler.

Men båden drejede ud af vort sigte, som en sky hest, og var væk i den modsatte retning, så hurtigt, som rasende tag fra otte årer kunne drive den.

Sømændene stirrede efter den og tørrede deres pander.

"De lod til ikke at have stort bedre samvittighed end vi," sagde den ene. "Jeg troede, det var nogen af krydserne."

"Det lader til, at du ikke er den eneste, som fører fordægtigt gods til stranden i aften," bemærkede hans kammerat.

"For pokker, om jeg tror jeg ved hvem dette var. Jeg stoppede en æske med god Trinidads tobak ned i støvlen, da jeg så dem.

Jeg har set, hvorledes et fransk fængsel ser ud indvendig. Hold inde, Bill; nu går vi mod land."

Et minut senere løb vi med skrabende lyd op på en gruset strandbred. Min bylt blev kastet på land, en matros skubbede båden ud igen og sprang op i den, mens hans kammerat førte den tilbage på dybt vand. Gløden i vest var allerede forsvundet, stormskyerne dækkede det halve af himmelen, og et tykt, sort mørke tætnede over havet. Da jeg vendte mig for at se efter båden, der svandt, slog en skarp, våd blæst mig i ansigtet, og luften fyldtes af vindens høje piben og den dybe torden fra søen.

På denne barske tidlige forårsaften, i året 1805, vendte altså jeg, Louis de Laval, en og tyve år gammel, efter tretten års landflygtighed, tilbage til det land, hvis pryd og støtte min slægt havde været i århundreder. Dette land havde behandlet os slet; det havde gengældt vore tjenester med fornærmelser, landsforvisning og inddragelse af vore godser. Men alt dette var glemt, da jeg, den eneste de Laval i den nye generation, faldt ned på mine knæ på mit fædrelands hellige jordbund og med den stærke lugt af tang i min næse pressede mine læber mod det våde, knasende grus.

2. Strandmosen

Når et menneske har nået sin modne alder, kan det tage sig en hvil ved dette holdepunkt og kaste blikket bagud på den lange vej, som det har rejst, på vejens solskinsglimt og skygge-strækningerne dernede i dalen. Han kender nu dens hvorfra og hvorhen, og de bugtninger og omdrejninger, der var så fulde af løfter eller trusler, da han nærmede sig dem, ligger nu udbredte og åbne for hans blik. Alt sammen synes så lige til, at han næppe kan huske, hvor mørk vejen engang forekom ham, eller hvor længe han engang stod tvivlrådig ved korsvejene.

Når han således forsøger at genkalde sig hver tilbagelagt strækning, gør han dette samtidig med, at han nu ved, hvorledes han kom videre, og kan ikke længere klarlægge – end ikke for sig selv – hvorledes det dengang må have forekommet ham.

Og dog – til trods for den lange strækning af år, og de mange hændelser, der er faldet i min lod siden da – er der intet tidspunkt i mit liv, der står så klart for mig som denne stormfulde aften. Endnu den dag i dag kan jeg ikke fornemme den salte, sunde lugt af tang uden at føres tilbage til det våde grus på den normanniske kyst med den intense følelse af virkelighed, som alene lugtesansen kan give.

Da jeg havde rejst mig fra min knælende stilling, var det min første omsorg at gemme pengepungen i den inderste frakkelomme. Jeg havde taget den frem for at give sømanden, der satte mig i land, et guldstykke, skønt jeg ikke var i tvivl om,

at han både var rigere og havde mere sikre udsigter end jeg. I virkeligheden havde jeg først taget et tokronestykke frem; men jeg kunne ikke få mig til at tilbyde ham det, og så endte det med, at jeg gav en tiendedel af hele min formue til en fremmed. De andre ni sovereigns gemte jeg omhyggeligt, satte mig derefter på en flad klippe lige ovenfor højvande-mærket, genkaldte alt i min erindring og overvejede endnu en gang, hvad jeg skulle gøre.

Jeg både frøs og var sulten. Stormen slog mig i ansigtet, og sprøjtet fra havet sved i øjnene, – men jeg levede i alt fald ikke længere på barmhjertighed fra vort lands fjender, og denne tanke fik hjertet til at slå hurtigere i mig. Men slottet lå vel en halvanden mil borte. At gå derhen nu var det samme som at ankomme lurvet og vejrbidt, på et upassende tidspunkt, til en onkel, som jeg aldrig havde set. Min sensible stolthed udmaledede for mig et billede af hans tjeneres hånlige ansigter, når de fik øje på den tilsølede vandringsmand, som på den måde kom snigende tilbage fra England til det slot, der skulle have været hans. Nej, jeg måtte søge ly for natten, og når det så faldt mig belejligt, ville jeg med det smukkeste mulige udseende fremstille mig for min slægtning.

Men hvor skulle jeg så finde et tilflugtssted for stormen?

Man vil uden tvivl spørge, hvorfor jeg ikke tog til Etaples eller Boulogne. Jeg svarer, at grunden var den samme som den, der tvang mig til at lande i al hemmelighed på den forbudne kyst. Navnet de Laval stod fremdeles øverst på de fredløses lister; for min fader havde været en berømt og energisk fører for et lidet, men indflydelsesrigt parti, hvis mænd for enhver pris var forblevet den gamle tingenes tilstand tro. Om jeg end selv var af

en anden tænke måde, må man ikke tro, at jeg foragtede dem, der havde ofret så meget for sine idealer.

Der findes et underligt, helgenagtigt drag i vor natur, der stærkt tiltrækkes af det, som medfører de højeste ofre. Jeg har undertiden tænkt, at hvis omstændighederne havde været mindre byrdefulde, så havde bourbonerne måske haft færre eller i alt fald ikke så ædle tilhængere. De franske adelsmænd har været mere trofaste mod disse end de engelske mod Stuarterne; for Cromwell havde ikke noget luksuriøst hof eller rige embeder at holde op for dem.

Ord kan ikke udtrykke selvfornektelsen hos hine mænd. Jeg har set et aftensbord under min faders tag, hvor vore gæster var to fægtelærere, tre sproglærere, en kunstgartner og en oversætter, hvilken sidste dækkede frakken foran med hånden for at skjule en rift i opslaget. Men disse otte mænd var af Frankrigs højeste adel, som kunne have fået, hvad de havde villet pege på, hvis de bare havde villet glemme og underkaste sig den nye tingenes orden. Men den ringe og – hvad der var endnu tristere – uduelige monark i Hartwell ejede fremdeles disse gamle Montmorency'ers, Rohan'ers og Choiseul'ers troskabsed; de havde delt hans slægts storhed; de var også bestemt på at forblive tro, efter at den var ruineret.

Den landflygtige monarks mørke gemakker var udstyret med noget bedre end gobelin tapeter og sèvres-porcellæn. Over det gab, der adskiller mine ældre dage fra deres, kan jeg endnu se disse dårligt klædte mænd med det alvorlige væsen, og jeg løfter min hat for den ædleste gruppe af ædlinge, som vor historie har at opvise.

At besøge en kystby, førend jeg havde truffet min onkel eller fået vide, om min tilbagevenden var sanktioneret, – ville derfor simpelthen være at overlevere mig i gendarmernes hænder; disse var nemlig altid på udkig efter rejsende fra England. I det hele taget forekom det mig, som om den bedste kurs for mig var at vandre indover i det håb at finde en eller anden tom lade eller et udhus, hvor jeg uset og uforstyrret kunne tilbringe natten. Om morgenen ville jeg derefter overveje, på hvilken måde jeg helst skulle nærme mig onkel Bernac.

Imidlertid var vinden steget til stærk storm, og på søsiden var det så mørkt, at jeg blot her og der kunne fange det hvide glimt af de dansende bølgetoppe gennem mørket. Af luggeren, som havde bragt mig fra Dover, kunne jeg ikke se mindste spor. Så vidt jeg kunne forstå, bestod landet her af en række lave høje; men da jeg skulle til at overskride dem, så jeg, at jeg havde overvurderet deres størrelse i mørket, og at de blot var spredte sandbanker med klynger af tornekrat.

Jeg stred mig over dem med bylten slængt over skulderen, – gennem det løse sand og snublede over de lave planter, men glemte både mine våde klæder og mine valne hænder, når jeg genkaldte mig de eventyr og mange genvordigheder, som mine forfædre havde gennemgået. Det morede mig at tænke, at den dag måske turde komme, da mine efterkommere ville føle sig opmuntret ved erindringen om, hvad der var hændt mig; for i de højættede slægter er individet altid underordnet familien.

Det forekom mig, som om jeg aldrig skulle blive færdig med disse sandbanker; men da jeg til sidst slap over, ønskede jeg inderligt, at jeg var tilbage til dem igen. For på dette sted trænger havet gennem enkelte bugter ind bag om

strandbredden og efterlader ved ebбетiden en stor, øde strandmose.

Dette måtte selv ved dagens lys være et trist sted; i en nat som denne var det en højst uhyggelig udørk.

I begyndelsen fik den bløde jordbund mig blot til at glide, mens jeg gik; men snart steg mudderet op over anklerne og halvvejs op til knæene på mig, så hvert skridt gav et lydeligt sug, når jeg løftede foden, og et dumpt plask, når jeg satte den ned igen. Jeg ville ønske, at jeg kunne komme ud af det, selv om jeg havde måttet vende tilbage gennem sandbankerne. Men da jeg forsøgte at finde en udvej, viste det sig, at jeg ikke var i stand til at orientere mig, og luften opfyldtes i den grad af stormens brøl, at jeg syntes, søen var på begge sider af mig.

Jeg havde hørt, at man kunne beregne sin kurs ved hjælp af stjernerne; men mit rolige engelske liv havde ikke lært mig, hvorledes sligt skulle udføres, og selv om jeg havde vidst det, havde jeg næppe kunnet gøre mig det til nytte; for de få stjerner, der var synlige, tittede kun her og der ud af de jagende stormskyers rifter. Jeg gik derfor våd og udmattet fremad, stolende på lykken; men jeg ravede blot dybere og dybere ind i denne skrækkelige mose, indtil jeg til sidst begyndte at tro, at min første nat i Frankrig også ville blive min sidste, og at de Laval'ernes ætling var udset til at omkomme af kulde og elendighed i dybet af dette afskyelige morads.

Jeg måtte have kæmpet et godt stykke fremover på denne triste måde, snart i grundere, snart i dybere mudder, mens jeg aldrig fandt vejen frem til fast grund, – da jeg gennem mulmet opdagede noget, som gjorde mit hjerte endnu tungere end før. Det var en underlig klump af hvidlige småbuske – en

blomstrende varietet af kæruld? – som pludselig viste sig foran mig i mørket. Nu havde jeg netop en time før passeret en firkantet, hvidagtig klump. Derved blev jeg styrket i den opfattelse, der allerede var begyndt at dæmre i mig, at jeg vandrede i ring. For at blive sikker i min sag satte jeg mig på hug og slog hurtigt ild med mit fyrtøj: jo, der stod ganske rigtigt mit gamle fodspor meget tydeligt aftrykt i det brune mudder foran mig. Ved denne bekræftelse af min værste frygt løftede jeg fortvivlet øjnene mod himmelen, og der så jeg noget, som for første gang kunne skaffe mig en løsning i al den usikkerhed, der omgav mig.

Det var ikke andet end et glimt af månen mellem to jagende skyer. I og for sig ville dette have været til liden hjælp for mig; men på den hvide overflade var der stemplet et langt, tyndt v, som skød hurtigt over den som en pileod. Det var en flok vildænder, og deres flugt gik i samme retning som den, mit ansigt var vendt imod.

I Kent havde jeg lagt mærke til, hvorledes disse skabninger altid kom længere ind i landet, når uvejr brød løs, så jeg havde ingen tvivl om, at deres kurs angav vejen, der ville føre mig bort fra havet. Jeg arbejdede mig derfor videre frem og gav nøje agt på at tage lige lange skridt med begge ben. Til sidst, efter en halv time eller så, blev min udholdenhed belønnet med det velkomne syn af et lille gult lys, der strålede ud gennem mørket som fra en hyttes vindue.

Oh, hvor det skar gennem mine øjne og ned i mit hjerte! Der lå den og varmede og blinkede, denne lille gyldne prik, der forjættede føde og hvile, ja livet selv for vandringsmanden! Jeg ravede hen imod den gennem mudderet og sølet så hurtigt,

som mine udmattede fødder kunne bære mig. Jeg var alt for frossen og elendig til at kaste vagt på hvilket som helst tilflugtssted, og jeg tvivlede ikke om, at den fisker eller bonde, som boede på et sådant besynderligt sted, nok ville lade sig bevæge ved et af mine guldstykker til at lukke sine øjne for, hvad der måtte forekomme ham mistænkeligt i mit ydre eller min tilsynekomst.

Eftersom jeg kom nærmere, blev jeg mere og mere forundret over, at nogen i det hele taget kunne bo der; for mosen blev værre i stedet for bedre, og ved månens glimt, som nu og da brød frem, kunne jeg se, at vandet lå i skinnende pytter rundt omkring den lave, mørke hytte, hvorfra lyset brød frem.

Jeg kunne nu se, at det strålede ud gennem et lille firkantet vindue. Mens jeg nærmede mig, blev lyset pludselig formørket, og i den gule ramme viste sig det runde, sorte omrids af en mands ansigt, der kiggede ud i mørket. Det viste sig endnu en gang, førend jeg nåede hytten, og der var noget i den stjalne måde, hvorpå det kiggede og forsvandt og kiggede igen, der fyldte mig med forbavselse og med en vis ubestemt ængstelse.

Denne skildvagts bevægelser var så forsigtige, og beliggenheden af hans vagtstue så ejendommelig, at jeg til trods for den nød, jeg var i, bestemte mig til at se lidt mere af ham, førend jeg søgte tilflugt under hans tag. I virkeligheden var det ly, jeg måske kunne gøre mig håb om, ikke videre rart; for da jeg sagte sneg mig nærmere, kunne jeg se, at lyset inde fra brød ud på forskellige steder, og at hele hytten var i den mest brøstfældige forfatning.

Jeg standsede et øjeblik og tænkte, at endog strandmosen måske var et tryggere hvilested for natten end dette

hovedkvarter for en eller anden desperat smugler; – jeg tænkte mig nemlig, at denne ensomme bygning måtte være noget sådant. Dog, da stormskyerne atter havde dækket for månen, og bælgmørket var så ugennemtrængelig sort, følte jeg, at jeg nok endnu kunne rekognoscere lidt uden frygt for at blive opdaget.

Gående på tåspidserne nærmede jeg mig det lille vindue og kiggede ind.

Hvad jeg så, beroligede mig overmåde meget. Et lille brændeild knitrede på en af disse gammeldags landlige skorstene; ved siden af det sad en slående smuk ung mand og læste opmærksomt i en tyk lille bog. Han havde et ovalt, olivenfarvet ansigt med langt, sort hår, der ikke var flettet i pisk, – og der var noget af en kunstner eller digter i hele hans udseende. Dette fine ansigt og det varme, gule skær, som faldt på det fra bålet, var et meget opmuntrende syn for en frysende og forsulten vandringsmand. Jeg stod et øjeblik og stirrede på ham og lagde mærke til, hvorledes hans fulde og noget slappe læber skælvede uophørligt, som om han gentog for sig selv, hvad han læste.

Jeg stod fremdeles og så på ham, da han lagde bogen ned på bordet og nærmede sig vinduet. Da han fik et glimt af mig i mørket, vinkede han en velkomsthilsen med hånden.

Et øjeblik efter fløj døren op; der stod hans tynde skikkelse på tærsklen med kjoleskøderne flagrende i vinden.

"Kære venner," udbrød han og kiggede ud, skyggende over øjnene med hånden, "nu havde jeg opgivet jer. Jeg troede, at I aldrig havde kommet. Jeg har ventet her i to timer."

Som svar stillede jeg mig frem for ham således, at lyset faldt på mit ansigt.

"Jeg er bange for, min herre –," sagde jeg.

Men jeg fik ikke tid til at ende sætningen. Han slog efter mig med begge hænder som en arrig kat, sprang tilbage ind i værelset og smældede døren i lige for ansigtet på mig.

Hurtigheden i hans bevægelser, det ondskabsfulde i hans gestus stod i sådan besynderlig modsætning til hans udseende, at jeg blev målløs af overraskelse. Men mens jeg stod der med den lukkede dør foran mig, blev jeg vidne til noget, der fyldte mig med endnu større forbavselse.

Jeg har allerede sagt, at hytten befandt sig på yderste trin af forfald. Blandt de mange sprækker og huller, som lyset sivede ud igennem, var der en revne langs hele hængselssiden af døren, som derfra hvor jeg stod, gav mig en udsigt til den fjerneste ende af værelset, hvor ilden brændte. Mens jeg stod og stirrede, så jeg manden komme frem foran bålet, idet han famlede som rasende med begge hænder ind på brystet; derefter forsvandt han med et spring op på skorstenen, således at jeg kun kunne se hans sko og halvdelen af hans knæbukser, hvor han stod på muren ved siden af den.

På et øjeblik var han nede igen og tilbage til døren.

"Hvem er De?" råbte han med en stemme, der forekom mig at skælve af stærk bevægelse.

"Jeg er en rejsende og er faret vild."

Der blev et ophold, som om han grundede på, hvorledes han skulle tage det.

"Her vil De kun finde lidt, som kan friste Dem til at blive."

"Jeg er træt og ganske udmattet, min herre, så De sikkert ikke vil nægte mig husly. Jeg har gået flere timer omkring i strandmosen."

"Mødte De nogen der?" spurgte han ivrigt.

"Nej."

"Gå lidt til side fra døren. Dette er et øde sted, og tiderne er urolige. Man må tage sine forholdsregler."

Jeg gik nogle skridt tilbage, og nu åbnede han døren så meget, at hans hoved slap igennem. Han sagde ingenting, men så på mig med meget undersøgende mine.

"Hvad er Deres navn?"

"Louis Laval." sagde jeg, da jeg troede, det lød mindre farligt i denne plebejiske form.

"Hvor skal De hen?"

"Jeg ville gerne finde et husly."

"Er De fra England?"

"Jeg er fra kysten."

Han rystede langsomt på hovedet for at vise mig, hvor lidet mine svar havde tilfredsstillet ham.

"De kan ikke komme ind her," sagde han.

"Men, De vil da sikkert –"

"Nej, nej, det er umuligt."

"Vis mig da i alt fald, hvor jeg skal finde vejen ud af strandmosen."

"Det er let nok. Hvis De går et par hundrede skridt i denne retning, så kan De se lysene fra en landsby. De er allerede næsten ude af mosen."

Han gik et eller to skridt bort fra døren for at pege på vejen for mig; derefter drejede han sig om på hælen. Jeg havde

allerede fjernet mig et par skridt fra ham og hans ugæstfrie hytte, da han pludselig råbte på mig.

"Hør, monsieur Laval," sagde han med en ganske anden klang i stemmen. "Jeg kan virkelig ikke tillade Dem at gå fra mig i sådan en uvejrsmat. Tø Dem op her ved ilden og et glas brændevin, det vil gøre Dem godt på vejen."

Jeg følte mig ikke oplagt til at komme med indvendinger.

"Jeg er Dem meget forbunden, min herre," sagde jeg.

Og jeg gik efter ham ind i hytten.

3. Den faldefærdige rønne

Det var herligt at se bålet gløde og blinke og at slippe fra den fugtige vind og den lammende kulde. Men min nysgerrighed kredsede allerede så stærkt omkring denne ensomme mand og hans besynderlige opholdssted, at jeg var næsten lige så optaget af dette som af tanken på mit personlige velvære. Både hans mærkværdige udseende, den kendsgerning, at han sad og ventede fremmede her i dette ynkelige morads og på denne tid, og endelig det uforklarlige tilfælde med skorstenen, alt sammen æggede min fantasi. Det gik over min forstand, hvorfor han det ene øjeblik strengt skulle pålægge mig at fortsætte min rejse og derefter, næsten i samme åndedræt, indbyde mig på det hjerteligste til at søge ly i hans hytte. Jeg var meget nysgerrig efter at få en forklaring på alle disse punkter.

Det lykkedes mig dog at skjule mine følelser. Jeg påtog mig en mine, passende for en mand, der finder alt i sin orden, og som er alt for optaget af sine egne personlige fornødenheder til at have en tanke tilovers for noget som helst andet.

Da jeg trådte ind og kastede mit blik på hyttens indvendige sider, bestyrkedes jeg i det indtryk, jeg allerede før havde fået: At dette hus ikke var bygget for at gøre tjeneste som menneskebolig, og at denne mand bare havde indfundet sig her til et stævnemøde. Langvarig fugtighed havde bragt stykker af kalken til at falde ned fra væggene og havde dækket stenene med pletter og plamager af skidt. Det eneste, men store rum var umøbleret, når undtages et faldefærdigt bord, tre trækasser,

der kunne bruges som sæder, og en stor bunke sammenfiltret fiskegarn henne i en krog. En fjerde kasse var hugget i splinter med en håndøkse, der stod lænet til væggen, og gav således forklaring på, hvor træet var hentet.

Men mine øjne droges især hen imod bordet; for ved siden af lampen og bogen stod en åbnet kurv, hvorfra en skinkeknogle, den ene ende af et hvedebrød og en sort flaskehals stak frem.

Havde min vært været mistænksom og kold under vort første møde, så prøvede han nu på at gøre sin ugæstfrie opførsel god igen ved en overdreven hjertelighed, som var mig endnu vanskeligere at forklare. Med mange deltagende ord om min tilsølede og gennemvåde tilstand trak han en kasse hen til bålet, for at jeg kunne sidde, og skar et stykke brød og skinke af til mig. Men jeg kunne alligevel ikke lade være med at lægge mærke til, at mens hans slappe mund med den fremstående underlæbe løb over med smil, havde hans kønne sorte øjne travlt med atter og atter at undersøge mig og min påklædning; atter og atter gjorde de sig spørgsmål om, hvad jeg vel kunne have der at bestille.

"Hvad mig selv angår," sagde han med en påtaget mine af oprigtighed, "så forstår De nok, at en købmand i denne tid må gøre det bedste han kan, for at få fat på sine varer. Og når vor velsignede kejser i sin visdom finder det tjenligt at sætte en stopper for al åbenlys handel, bliver man nødt til at indfinde sig på sådanne steder som denne for at komme i berøring med folk, som skaffer os kaffen og tobakken hertil. Jeg kan forsikre Dem, at i selve Tuilerierne er der ingen vanskelighed med at få hverken det ene eller det andet, og kejseren drikker sine ti kopper ægte mokka om dagen uden at stille spørgsmål, skønt

han må vide, at den ikke er vokset indenfor Frankrigs grænser. Dette planternes kongerige vedbliver fremdeles at være et af de få, som Napoleon endnu ikke har erobret, og hvis man ikke havde enkelte forvovne og modige handelsmænd, ville det være vanskeligt at sige, hvor vi skulle skaffe det fornødne fra. Men De, min herre, er vist hverken søfarende eller handelsmand?"

Jeg nøjede mig med at give et benægtende svar, og jeg kunne se, at denne tilbageholdenhed opirrede hans nysgerrighed endnu mere. Hvad hans egen historie angår, så læste jeg i hans udtryksfulde øjne, at han løj hele tiden, mens han snakkede. Da jeg betragtede ham i det fulde skær fra lampen og bålet, kunne jeg se, at han var endnu smukkere, end jeg først havde troet, men af en art skønhed, som aldrig har faldet i min smag. Hans træk var så fine, at de næsten var kvindelige, og så regelmæssige, at de ville have været fuldendte, hvis ikke den slappe mund havde passet så dårligt til det andet. Det var et begavet og alligevel et vegt ansigt, fuldt af en slags vag begejstring og mat handlekraft. Jeg følte, at jo mere af ham jeg lærte at kende, desto mindre grund ville jeg sandsynligvis få til at synes om ham eller frygte ham.

"De må tilgive, hvis jeg var lidt kold i begyndelsen," sagde han. "Efter at kejseren har slået sig ned ved kysten, vrimler stedet af politispioner, så at en handelsmand må varetage sine egne interesser. De må indrømme, at det var nok så naturligt, at jeg var bange for Dem, da hverken Deres dragt eller udseende svarede til, hvad man kunne vente at træffe på denne tid og på dette sted."

Det lå mig på tungen at gengælde bemærkningen, men jeg betvang mig.

"Jeg kan forsikre Dem, at jeg blot er en rejsende, der er gået vild," sagde jeg. "Men da jeg nu er forfrisket og udhvilet, vil jeg ikke længere misbruge Deres gæstfrihed."

"Nej, nej, det er bedst De bliver, hvor De er; for i nat bliver uvejret mere og mere voldsomt," svarede han.

Mens han talte, kom der et hvinende stormkast ned gennem skorstenen; det var som om den gamle rønne skulle ramle ned over ørene på os. Han gik hen til vinduet og stirrede alvorligt ud gennem det, akkurat således som jeg havde set ham gøre, da jeg først nærmede mig huset.

"Sagen er, monsieur Laval," sagde han og vendte ansigtet imod mig med denne påtagne mine af godt kammeratskab, "at De ville gøre mig en tjeneste, hvis De ventede her en halv times tid."

"Hvorfor det?" spurgte jeg, vaklende mellem min mistro og nysgerrighed.

"Jo, oprigtig talt, er jeg her for at vente på nogle af disse folk, som jeg har forretninger med; men af en eller anden årsag er de ikke kommet endnu, og jeg skulle have lyst til at tage mig en tur rundt om mosen for om muligt at finde dem, hvis de er gået vild. På den anden side ville det være overordentlig kedeligt, hvis de skulle komme under mit fravær og tro, jeg var rejst. Jeg ville derfor betragte det som en stor tjeneste, om De ville blive her en halv times tid eller så, for at De kunne sige dem, hvorledes det hang sammen, hvis jeg tilfældigvis ikke skulle møde dem."

Anmodningen lød rimelig nok, og alligevel fortalte det samme forblommede blik mig, at det var løgn. Men jeg kunne ikke indse, at der kunne komme noget galt ud af det for mig,

hvis jeg opfyldte hans ønske, og jeg kunne sikkert ikke have fundet på noget arrangement, der ville give mig en sådan lejlighed til at tilfredsstille min nysgerrighed. Hvad fandtes i denne hvide skorsten, og hvorfor var han klatret der op, da han fik øje på mig? Mit eventyr ville virkelig forekomme mig uafsluttet, hvis jeg ikke fik vished på dette punkt, førend jeg fortsatte min rejse.

"Ja," sagde han, tog sin bredbræmmede sorte hat og løb hen til døren; "jeg er sikker på, at De ikke vil afslå min anmodning, og jeg kan ikke vente længere, ellers får jeg aldrig afgjort denne forretning."

Han lukkede døren hurtigt efter sig, og jeg hørte lyden af hans skridt ude i sølet, indtil de tabte sig i stormens hyl.

Så stod det mig altså frit for at ransage denne hemmelighedsfulde rønne, – hvis jeg ellers var i stand til at trække mysteriet ud af den. Jeg tog den bog op, som lå på bordet. Det var Rousseaus "*Contrat Social*", – et ypperligt værk, men næppe, hvad man ville tro, at en handelsmand ville tage med sig, når han ventede et møde med smuglere. På titelbladet stod der skrevet: "Lucien Lesage", og under det med kvindehånd "Lucien fra Sibylle". Min smukke bekendte hed altså Lesage. Nu stod det bare tilbage for mig at opdage, hvad det var, han havde gemt oppe i skorstenen. Jeg lyttede; men da der ikke hørtes nogen anden lyd ude fra end stormens hyl, så steg jeg op på kanten af ildstedet, således som jeg havde set ham gøre, og sprang op ved siden af bålet.

Det var en meget bred gammeldags skorsten, så at jeg, når jeg stod på den ene side, hverken blev plaget af heden eller røgen, og det klare lys nedefra viste mig straks, hvad jeg ledte

efter. Deroppe i en fordybning, der var frembragt ved, at en mursten var faldet eller taget ud, lå en lille pakke. Der kunne ikke være spor af tvivl om, at det var denne, som manden havde stræbt så rasende for at få gemt, netop som han hørte lyden af en, der nærmede sig. Jeg tog den ned og holdt den hen til lyset.

Det var en lille gul taske af blankt stof, ombundet med et hvidt bånd. Da jeg åbnede den, kom der en del breve til syne og et stort, sammenfoldet papir. Adresserne udenpå brevene tog pusten fra mig. Det første jeg så, var til borger Talleyrand, – hans nye Napoleonske titel: *Prins af Benevent*, var ikke nævnt. De andre var på samme måde adresserede til borger Fouché, til borger Soult, til borger Mac Donald, til borger Berthier og således hele listen igennem af berømte navne på krigere og diplomater, det nye kejserdømmes støtter.

Hvad i al verden kunne denne foregivne kaffespekulant have at skrive om til alle disse overordentlige størrelser! Det sammenfoldede papir ville uden tvivl forklare mig det. Jeg lagde brevene på hylden og åbnede det papir, som havde ligget sammen med dem. Den første sætning alene var nok til at overbevise mig om, at strandmosen derude måske ville vise sig at være et langt sikrere tilflugtssted end denne fordømte hytte.

Følgende ord mødte mine øjne:

"Franske kammerater og borgere! Hvad der i dag er hændt, viser, at en tyran, selv om han er omgivet af sine tropper, ikke er i stand til at undfly et forbitret folks hævn. En tremands-komité, der foreløbig handler på republikkens vegne, har tilkendt Bonaparte den samme skæbne, som allerede har ramt Louis Capet. Ved at hævne voldshandlingen fra 18. Brumaire –
–."

Så langt var jeg kommet, da hjertet med et for op i halsen på mig, og papiret faldt ned på gulvet. Et jerngreb havde pludselig omsluttet hver af mine ankler, og i lyset fra bålet så jeg to hænder; hvor forskrækket jeg end var, kunne jeg ikke andet end lægge mærke til deres usædvanlige størrelse, og at de var dækket af sort hår.

"Haha, min ven!" råbte en tordenrøst. "Denne gang er vi dem for mandstærke!"

4. Nattens mænd

Jeg fik ikke megen tid til at tænke på den usædvanlige og ydmygende stilling, hvori jeg befandt mig; for jeg blev løftet op ved anklerne, som var jeg et barn, og kastet voldsomt ned. Min ryg slog mod stengulvet med et dump, der tog vejret fra mig.

"Dræb ham ikke endnu, Toussac," sagde en blød stemme.

"Lad os først komme på det rene med, hvem han er."

Jeg følte trykket af en tommelfinger på min hage og fingre på struben; mit hoved blev langsomt drejet om, indtil stramningen blev uudholdelig.

"En kvart tomme klarer det, uden at der bliver noget mærke," sagde tordenrøsten, "De kan stole på mine færdigheder."

"Gør det ikke, Toussac, gør det ikke," sagde den samme blide stemme, som havde talt først. "Jeg har set, De har gjort det en gang før, og det skrækkelige knæk, jeg hørte, forfulgte mig i lang tid. Tænke sig, at livets hellige flamme kan slukkes så hastigt ud af disse store grove fingre!"

Min hals var vredet således, at jeg ikke kunne se nogen af disse folk, som diskuterede min skæbne. Jeg kunne bare ligge og lytte.

"Sagen er, min kære Charles, at denne mand er i besiddelse af vor betydningsfulde hemmelighed, og at det gælder vort liv eller hans." I den stemme, der nu talte, genkendte jeg den, som jeg havde fundet i hytten. "Vi skylder os selv at tilintetgøre den magt, han har til at skade os. Lad ham rejse sig, Toussac; der er ingen mulighed for ham til at kunne flygte."

Et uimodståeligt tag i nakken trak mig straks op i siddende stilling, så jeg først nu var i stand til at se mig om, skønt med blændede øjne, og at betragte de mænd, i hvis hænder jeg var faldet. At de havde været mordere i fortiden og havde morderiske planer for fremtiden, havde jeg allerede opfattet af alt, jeg havde hørt og set. Jeg forstod også, at jeg midt i denne ensomme mose var fuldstændig i deres magt. Ikke desto mindre huskede jeg på det navn, jeg bar, og skjulte, så vidt jeg kunne, den knugende frygt, som lagde sig om hjertet.

Der var tre mænd i værelset: Min bekendte fra før og to nyankomne. Lesage stod ved bordet med sin tykke brune bog i hånden og så på mig med et roligt ansigt, men med hint humoristisk spørgende glimt i øjet, som en mester i skakspil kan have, når han har gjort sin modstander mat.

Øverst på kassen ved siden af ham sad en huløjet mand på halvtreds år med et asketisk ansigt, smalle læber og en skrumpen hud, der hang slapt over de lange, magre sener under hans fremstående hage. Han var klædt i tobaksbrune klæder, og læggene under knæbukserne stak underligt af ved deres tyndhed. Han rystede på hovedet ad mig med en mine, hvori der lå en bedrøvet visdom, og der var liden trøst for mig at læse i hans kærlighedsløse grå øjne.

Men det var den mand, de havde kaldt Toussac, som skræmte mig mest. Han var en kolos, mere bredskuldret end høj, uformelig på grund af de stærkt fremtrædende muskler. Hans uhyre ben var krumme som på en stor abe, og der var virkelig noget dyrisk over hans hele ydre. Han havde skæg lige op til øjnene, og det var snarere en klo end en hånd, der fremdeles holdt mig fast i halskraven. Han var alt for dækket af hår, til at

man kunne se udtrykket i hans ansigt; men hans store sorte øjne så med en uheldvarslende spørgen fra mig hen på de andre. Hvis de to var dommer og jury, da var det klart, hvem der skulle være bøddelen.

"Hvor kom han fra? Hvorledes kom han til at finde ud af vort skjulested?" spurgte den magre mand.

"I mørket tog jeg ham først for at være Dem," svarede Lesage. "De vil indrømme, at det er en nat, hvor man ikke kan vente at træffe mange folk her i strandmosen. Da jeg så, jeg havde taget fejl, lukkede jeg døren og gemte papirerne. Jeg havde glemt, at han måske kunne se mig gøre dette gennem sprækken ved hængslerne; men da jeg derefter gik ud for at vise ham vejen og så blive ham kvit, fik jeg øje på sprækken og tænkte mig straks, at han kunne have set, hvad jeg gjorde, og at dette måtte have vakt hans nysgerrighed i en sådan grad, at han ganske sikkert ville tænke på det og tale om det. Jeg kaldte ham derfor tilbage til hytten, for at jeg kunne få tid til at tænke over, hvad jeg bedst skulle foretage mig med ham."

"Sapristi! Et par hug med øksen og en seng i det blødeste hjørne af mosen kunne have ordnet sagen med det samme," sagde manden ved min side.

"Ganske vist, min gode Toussac; men det er ikke skik at spille ud med Deres trumf med det samme. Lidt delikatesse, lidt finhed."

"Lad os høre, hvad De derefter gjorde."

"Mit første mål var at få vide, om denne mand, Laval –"

"Hvad var det De sagde han hedder?" udbrød den magre.

"Efter hvad han selv har sagt, heder han Laval. Mit første mål var altså at finde ud af, om han virkelig havde set mig gemme

papirerne eller ikke. Det var et vigtigt spørgsmål for os, og – som det har vist sig – endnu vigtigere for ham. Jeg lagde derfor min lille plan. Jeg ventede, til jeg så De kom, og lod ham derefter blive alene i hytten. Gennem vinduet iagttog jeg ham og så ham skynde sig hen til gemmestedet. Derefter trådte vi ind, og jeg bad Dem, Toussac, være så venlig at løfte ham ned, – og der ligger han."

Lesage så sig stolt omkring, som den, der ventede bifald af sine kammerater, og den magre klappede svagt i hænderne.

"De har visselig overgået Dem selv, kære Lesage," sagde han. "Når vor nye republik ser sig om efter en politichef, så ved man, hvor han er at finde. Jeg tilstår, at jeg, efter at jeg havde ført Toussac til dette ly og havde fulgt Dem ind og opdaget en herres ben, som stak ud af pejsen, – næppe kunne fatte sammenhængen, skønt jeg ikke tror, min opfattelse er af de langsomste. Men Toussac, han fattede benene. Han er altid så praktisk, den brave Toussac."

"Nok med den snak," brummede den lodne skabning ved siden af mig. "Det er, fordi vi har snakket i stedet for at handle, at denne Bonaparte har en krone på sit hoved eller et hoved på sine skuldre. Lad os blive færdige med karlen der og komme til selve sagen."

Lesages fine træk fik mig til at se en mulig beskytter i ham; men hans store, mørke øjne var så kolde og hårde som sten, da han så tilbage på mig.

"Toussac har ret," sagde han. "Vor egen sikkerhed står i fare, hvis vi lader ham gå med vor hemmelighed."

"Pokker tage vor egen sikkerhed!" udbrød Toussac. "Hvad har det at gøre med sagen? Vore planers fremgang står i fare, – det

har mere at betyde."

"De to ting er det samme," svarede Lesage. "Der er ikke tvivl om, at § 13 i vort forbunds love nøjagtigt bestemmer, hvad der skal gøres i et sådant tilfælde. § 15 overtager alt ansvar."

Mit hjerte var ved at stivne, da denne mand med digteransigtet understøttede vildmanden ved min side. Men mit håb vaktes igen, da den magre, der hidtil ikke havde sagt meget, begyndte at vise tegn på uro ved sine fællers blodtørstige forslag.

"Min kære Lucien," sagde han i en beroligende tone; "vi filosoffer og tænkere må have respekt for menneskeliv. Vi har jo ofte været enige om, at havde det ikke været for Marats overdrivelser –"

"Jeg har stor respekt for Deres meninger," afbrød den anden ham. "De må indrømme, at jeg altid har været en villig og lydig discipel. Men jeg påstår atter, at vor personlige sikkerhed er truet, og at der, så vidt jeg kan se, ikke kan findes nogen middelvej. Ingen kan have mere afsky for grusomhed end jeg; men De var jo sammen med mig, da Toussac fik manden fra Bow Street [Note 2\)](#) til at forstumme, og det blev ganske sikkert gjort med en sådan behændighed, at operationen sandsynligvis var mere pinefuld for tilskuerne end for offeret. Han kunne ikke selv høre den skrækkelige lyd, der fortalte hans egen død. Når De og jeg var standhaftige nok til at tåle det, – og hvis jeg husker ret, var det hovedsagelig efter Deres indskydelse, at det blev gjort, – så gør vi det sikkert også ved denne lejlighed, hvor det endnu mere gælder livet –"

"Nej, nej, Toussac, stop!" råbte den magre; hans stemme hævede sig til et fuldstændigt skrig, da kæmpens lodne hånd

atter greb mig om hagen. "Jeg bønfaller Dem om, Lucien, at De både af praktiske og moralske grunde ikke lader dette ske! Betænk, at hvis udfaldet skulle blive ugunstigt for os, da vil dette afskære os fra alt håb om barmhjertighed. Betænk også –"

Dette syntes for et øjeblik at gøre indtryk på den unge mand; hans olivenfarvede hud blev noget mere grålig.

"Der kommer i hvert tilfælde ikke til at være noget håb for os, Charles. Vi har intet andet valg end at adlyde § 13."

"Nogen frihed er tilladt os; vi danner jo selv den inderste komité."

"Men der skal være stemmeflerhed for at forandre en paragraf, og vi har ingen myndighed til at gøre det," svarede Lesage.

Hans slappe læber skælvede; men der var ingen formildelse i hans blik. Langsomt begyndte min hage på ny under trykket af disse grusomme fingre at dreje sig mod min skulder, og jeg anbefalede min sjæl til den hellige Jomfru og til St. Ignatius, som altid har været vor families særlige beskytter.

Men den mand, der blev kaldt Charles, havde allerede taget mig til sig. Han styrtede frem og begyndte at rive og slide i Toussacs hænder med en heftighed, som stak meget af mod hans tidligere filosofiske ro.

"De skal ikke dræbe ham!" udbrød han vredt. "Hvem er I, at I sætter jeres viljer op imod min? Lad ham gå, Toussac! Tag tommelfingeren væk fra hans hage! Jeg vil ikke have, det skal ske, hører De!"

Da han imidlertid læste i sine kammeraters ubevægelige ansigter, at han ingen vej ville komme med at skælde ud, begyndte han pludselig at anslå de bønfallende strenge. "Hør

nu," sagde han, "jeg skal love jer en ting. Hør her, Lucien! Lad mig forhøre ham! Hvis han er politispion, skal han dø! Da skal De få ham, Toussac. Men hvis han bare er en harmløs rejsende, som ved et ulykkeligt tilfælde har forvildet sig ind her, og som en tåbelig nysgerrighed har forledet til at snuse op i vore anliggender, så skal I overlade ham til mig."

Man har måske lagt mærke til, at jeg, lige fra først af under dette optrin, ikke én gang havde åbnet munden eller sagt et ord til mit forsvar. Bagefter var jeg ganske tilfreds med mig selv over dette, skønt min tavshed snarere kom af træthed end af mod. At miste både liv og selvagtelse var mere, end jeg kunne bære. Men ved denne henvendelse fra min advokat vendte jeg mine øjne bort fra det uhyre, som holdt mig, til den anden, som fordømte mig. Den enes voldsomhed gjorde mig ikke så urolig som den andens selvinteresserede holdning; for en mand er aldrig så farlig, som når han er bange, og af alle dommere er den mest ubevægelig, som har årsag til at frygte én.

Mit liv afhang af det svar, der nu ville komme på min forkæmpers appel. Lesage følte på sine tænder og smilede overbærende ad sin ledsagers alvor.

"Paragraf 13, paragraf 13," gentog han uafladeligt med sin bløde, irriterende stemme.

"Jeg tager alt ansvar på mig."

"Jeg vil sige Dem noget, mester," sagde Toussac med sin vildmandsrøst. "Der findes en anden paragraf ved siden af paragraf 13, og det er den, som siger, at hvis nogen giver en overløber ly, skal han selv behandles som skyldig i forbrydelsen."

Dette angreb rystede ikke i mindste måde min kampfælles ubevægelige holdning.

"De er en udmærket handlingens mand, Toussac," sagde han roligt. "Men når det gælder om at vælge den rigtige fremgangsmåde, må De overlade det til klogere hoveder end Deres."

Hans overlegne, koldblodige mine lod til at forknytte den rasende skabning, som beholdt sit tag i mig. I tavst mishag trak han på skuldrene.

"Hvad Dem angår, Lucien," fortsatte min beskytter, "da er jeg forbavset over, at De, som aspirerer til en sådan stilling i min familie, et eneste øjeblik kan modsætte Dem et af mine ønsker. Hvis De har fået tag i frihedens sande grundsætninger, og hvis De har den forret at være en af den lille skare, som aldrig har tabt håbet om republikken, – hvem skylder De så dette?"

"Jo, jo, Charles, jeg erkender, hvad De der siger," svarede den unge mand stærkt bevæget. "Jeg er sikker på, at jeg ville være den sidste til at modsætte mig noget som helst ønske af Dem. Men i dette tilfælde er jeg bange for, at Deres ømme hjerte muligvis leder Dem på vildspor. I hvert fald kan De jo stille ham så mange spørgsmål, De behager; men det forekommer mig, at der kun kan være en udgang på sagen."

Det samme var også min tanke; siden jeg var i besiddelse af disse desperate mænds hemmelighed, hvad håb kunne der så være for mig om, at de nogen sinde ville give mig lov til at forlade rønnen i levende live? Og alligevel, så sødt er livet, og fristen – om end aldrig så kort – dog så kær, at da den morderiske hånd slap min hage, hørte jeg pludselig ligesom en

kimen af små klokker, og lampen flimrede op i en underlig fantastisk tåge.

Det varede kun et øjeblik; så blev mit sind atter klart, jeg sad og så op i min forhørers besynderlige magre ansigt.

"Hvorfra kommer De?" spurgte han.

"Fra England."

"Men er De ikke fransk?"

"Jo."

"Hvornår kom De?"

"I aften."

"På hvilken måde?"

"I en lugger fra Dover."

"Fyren taler sandt," brummede Toussac. "Ja, jeg vil sige det til hans ros, at han taler sandt. Vi så luggeren, og at en blev sat i land fra den. Det var netop i det samme, at den båd, som bragte mig hid, stødte fra land og skulle rejse tilbage igen."

Jeg huskede også den båd; den var det første jeg så ved Frankrigs kyst. Hvor lidet drømte jeg da om, hvad den ville komme til at betyde for mig!

Og nu begyndte min advokat at gøre mig spørgsmål, ubestemte, unyttige spørgsmål, på en langsom, forhalende måde, der fik Toussac til at brumme. Dette krydsforhør forekom mig at være en unyttig farce. Alligevel var der en vis iver og anspændthed hos ham, der forhørte mig, der gav mig vished for, at han havde et eller andet endeligt øjemed. Var det blot, fordi han gerne ville vinde tid? Tid, – til hvad?

Og så, med et, – med den hastige modtagelighed, som findes hos dem, hvis nerver er anspændt ved en truende fare, blev jeg overbevist om, at han virkelig ventede på noget, at han var

febrilsk af forventning. Jeg læste det i hans stramme træk, i hovedet, der var drejet til siden med øret i den hule hånd, og frem for alt i hans rastløse øjne. Han ventede på en afbrydelse, han talte, talte og talte for at vinde tid til den. Jeg blev så sikker på det, som om han havde hvisket sin hemmelighed i øret på mig, og nede i mit valne, følelsesløse hjerte begyndte et lille kildevæld af håb at boble og springe.

Men Toussac havde stået og skældt ud over al denne fægten med ord. Nu afbrød han vor samtale med en ed.

"Jeg har nok af dette nu!" udbrød han. "Det er ikke for slige barnestregers skyld, at jeg har sat mit hoved i fare ved at komme her over. Har vi ikke noget bedre at tale om end denne karl? Tror De, jeg er kommet fra London for at høre på Deres fine fraser? Bliv færdig med det, og lad os komme til sagen!"

"Javel," sagde min talsmand. "Her er et udmærket lille skab, der kan gøre tjeneste som et fængsel så godt som nogen vil ønske sig det. Lad os sætte ham ind der, og så begynde med vore anliggender."

"Og lade ham høre alt, hvad vi siger," sagde Lesage.

"Jeg ved ikke, hvad pokker er kommet over Dem," udbrød Toussac og kastede mistænksomme blikke på min beskytter. "Jeg har aldrig set, at De var så nærtagendes af Dem før, og De holdt Dem sandelig ikke tilbage, dengang det gjaldt manden fra Bow Street. Denne mand kender vor hemmelighed; enten må han dø, eller vi kommer til at se ham ved vor domfældelse. Hvad mening er der i at få en sammensværgelse sat i stand og så i sidste øjeblik slippe et menneske løs, som vil ødelægge os alle? Lad os brække halsen på ham og dermed være færdige."

De store lodne hænder strakte sig igen imod mig, men Lesage var pludselig sprunget op. Hans ansigt blev meget blegt, som han stod der og lyttede med pegefingern i vejret og hovedet på sned. Den lange, tynde, fine hånd skælvede som et blad i stormen.

"Jeg hørte noget," hviskede han.

"Jeg også," sagde den ældre.

"Hvad var det?"

"Hys! Hør!"

Et minut eller deromkring stod vi alle spændt lyttende, mens vinden fremdeles hylede i skorstenen eller slog med det brøstfældige vindue.

"Det var ingenting," sagde Lesage til sidst med en nervøs latter. "Stormen frembringer undertiden den slags besynderlige lyde."

"Jeg hørte ingenting," sagde Toussac.

"Hys!" udbrød den anden. "Der er det igen!"

En tydelig gøen, der voksede i styrke, hævede sig højt over stormens rasen, – et vildt, melodisk glam, der begyndte i en dyb tone og hurtigt steg til et skarpt, skærende hyl.

"En hund!"

"En blodhund!"

Lesage styrtede hen til ildstedet, og jeg så, hvorledes han kastede sine papirer i ilden og trampede dem ned.

Toussac greb brændeøksen, der stod op imod væggen. Den magre slæbte en dyng uordnet fiskegarn frem fra krogen og lukkede en lille trælem op, der lukkede for et lavt skjul.

"Ind her!" hviskede han. "Hurtigt!"

Og idet jeg tumlede ind i mit tilflugtssted, hørte jeg ham sige til de andre, at der kunne de være sikre på mig, og at de kunne få tag i mig, når de lystede.

5. Blodhunde

Det skab – for det var ikke stort andet, – som jeg i farten blev gemt væk i, var lavt og trangt. I mørket kunne jeg føle, at der lå ophobet nogle ejendommelige, runde vidjekurve; men jeg kunne ikke regne ud, hvad de skulle bruges til. Senere gik det op for mig, at det var hummertejner. Lyset faldt kun ind gennem sprækkerne i den gamle, ødelagte dør; men disse var så talrige og brede, at jeg kunne se ind i hele det rum, som jeg netop havde forladt. Jeg følte mig ganske vist syg og udmattet, dødens skygge formørkede fremdeles mine sanser; men jeg var ikke desto mindre fængslet af det optrin, der foregik foran mine øjne.

Min spinkle ven, der havde bevaret den samme stramme, fattede mine i sit afmagrede ansigt, havde sat sig ned på kassen. Han sad og gyngede langsomt frem og tilbage med hænderne foldet om det ene knæ, og i lampelyset lagde jeg mærke til, at hans kæbemuskler hele tiden trak sig taktfast sammen som gællerne på en fisk.

Ved hans side stod Lesage med ansigtet badet i sved; hans slappe læber skælvede af angst. Af og til gjorde han et kraftigt tilløb til at stramme sine træk op, men efter hver stramning skyllede en ny rædselsbølge den bort og fik ham atter til at ryste.

Hvad Toussac angår, så stod han oprejst foran bålet; en prægtig skikkelse, med øksen holdt nede ved foden og hovedet så trodsigt tilbagekastet, at hans store sorte skæg strittede lige

ud. Han sagde ikke et ord, men hver eneste fiber i hans krop var strammet sammen til kamp.

Da nu hundehylene lød højere og klarere fra mosen uden for, løb han frem og rev døren op.

"Nej, nej, hold hunden ude," råbte Lesage aldeles ude af sig selv af angst.

"Du er et fæ! Det er vor eneste udvej til at få den dræbt."

"Men det er i et kobbelt."

"Hvis det er et kobbelt, kan intet frelse os. Men jeg tror nu, at den er på fri fod, og da kan vi muligvis trods alt undslippe."

Lesage sneg sig hen til bordet og fæstede sine forfærdede øjne på dørens blåsorte firkant. Den mand, som havde beskyttet mig, sad fremdeles og vuggede med overkroppen; der lå et ejendommeligt halvt smil over hans ansigt. Hans skindmagre hånd famlede ved krøsen på hans skjorte; deraf gættede jeg, at han havde skjult et våben der.

Toussac stod mellem dem og den åbne dør, og hvor meget jeg end afskyede og frygtede ham, kunne jeg ikke tage øjnene væk fra hans kække skikkelse. Jeg var så optaget af det forunderlige drama foran mig og den skæbne, der truede disse tre mænd i hytten, at al tanke på min egen skæbne fuldstændig var forsvundet fra mit sind. På denne usle skueplads opførtes et forfærdeligt, al tanke opslugende drama; og jeg, som krøb sammen i mit smudsige aflukke, skulle være dets eneste tilskuer.

Jeg kunne intet gøre, kun holde vejret, vente og se.

Pludselig blev jeg klar over, at alle tre kunne se noget, der var usynligt for mig. Jeg læste dette af deres spændte miner og stirrende øjne. Toussac svang øksen over skuldrene og satte sig

i angrebsstilling. Lesage krøb sammen og dækkede sine øjne mod den åbne dør. Den tredje holdt op med at svinge sine edderkoppeben og sad nu som et lille brunt afgudsbillede på kanten af bordet.

Nu hørtes en klaskende lyd af våde hundepoter, en gul stribe skød ind gennem døråbningen, og Toussac slog til den på samme måde, som jeg har set en engelsk cricketspiller slå til en bold. Hans sigte var godt, for han begravede øksebladet i bæstets strube; men det kraftige hug havde splintret skaftet på hans våben, og vægten af hunden rev ham baglæns ned i gulvet. Her rullede de rundt og rundt, den lodne mand og den lodne hund, rev og sled og brummede under et bestialsk slagsmål.

Toussac famlede efter dyrets strube, – jeg kunne ikke se, hvad han foretog sig, – indtil det pludselig udstødte et skarpt smertens hyl, og derefter hørtes en sønderrivende lyd, som når man flænger lærred.

Manden stod ravende op med hænderne dryppende af blod, og den gulbrune masse lå ubevægelig tilbage på gulvet med sit blodrøde sår.

"Hej!" råbte Toussac med tordenrøst, "hej!" og styrtede ud af rønnen.

Mens Toussac dræbte hunden, krøb Lesage sammen i en krog, aldeles lammet af angst; og da han nu løftede ansigtet, var det så vådt, som om det havde været dyppet i et fad med vand.

"Ja, ja, Charles," råbte han; "vi må flygte. Hunden er løbet fra politiet, og vi kan måske endnu undslippe."

Men den anden gik med det samme uforstyrrelige ansigt – den eneste bevægelse i det var de regelmæssige ryk i kæberne – tværs over gulvet og låste roligt døren på indefra.

"Jeg tror, De gør bedst i at forblive, hvor De er, min ven Lucien," sagde han.

Lesage stirrede på ham med forbavselse, der gradvis gik over til rædsel og malede sig i hans blege træk.

"Men De forstår jo ikke, Charles," udbrød han.

"Åh jo, det tror jeg nok, jeg gør," sagde den anden.

"Om et par minutter kan de være her. Hunden har knækket lænken, forstår De, og har ladet den ligge tilbage i mosen. Men de kommer sikkert hertil; for der findes ingen anden hytte end denne."

"Naturligvis kommer de hertil."

"Javel, derfor må vi flygte; i dette mørke kan vi måske endnu undslippe."

"Nej, vi skal forblive, hvor vi er."

"Men De er jo gal, mand! Deres eget liv kan De ofre, men ikke mit! Bliv De, hvis De har lyst; jeg for min del går."

Han løb hen imod døren og ravede for sig på en klodset og hjælpeløs måde med hænderne; men den anden sprang foran ham med en så bestemt og bydende holdning, at den yngre fo'r tilbage som ramt af et slag.

"Dumrian!" sagde hans kammerat, "De stakkels, ynkelige fæ, der således har ladet Dem narre!"

Lesage stod med åben mund, skælvende knæ, oprakte hænder og udspilede fingre, – det styggeste billede på frygt, jeg nogensinde har set.

"De, Charles, De!" stammede han og stønnede ordene frem, et for et.

"Ja, det er mig," sagde den anden med et uhyggeligt smil.

"Oh, De har været politispion hele tiden! De, som var sjælen i vort samfund! De, som tog del i vore hemmeligste rådslagninger! De, som førte os fremad! Nej, Charles, det kan De ikke have hjerte til; jeg synes, jeg hører dem komme, Charles, lad mig komme forbi; jeg beder, jeg bønfalder Dem om at lade mig slippe forbi."

Granitansigtet vuggede langsomt frem og tilbage.

"Men hvorfor netop mig? Hvorfor ikke Toussac?"

"Hvis hunden havde ordnet Toussac, så kunne jeg måske have fået jer begge. Men borger Toussac er vel kraftig for sådan en lille fyr som jeg. Nej, nej, min gode Lesage, De er udset til at være mit sejrstrofæ, og De må underkaste Dem denne kendsgerning."

Lesage slog sig for panden som for at overbevise sig om, at han ikke drømte.

"En politispion," gentog han, "Charles en politispion!"

"Ja, jeg tænkte mig, at det ville komme som en overraskelse for Dem."

"Men De var jo den mest yderliggående republikaner af os alle sammen. Ingen af os var rabiater nok for Dem. Hvor ofte har vi ikke samlet os omkring Dem, Charles, for at lytte til Deres filosofiske tanker. Men Sibylle, da! Kom ikke og fortæl mig, at Sibylle også er en politispion! Men De spøger, Charles! Sig, at det bare er Deres spøg!"

Den andens barske træk glattedes, og han kneb øjnene sammen af fornøjelse.

"Deres forbavselse er meget smigrende," sagde han. "Ja, jeg tilstår, at jeg synes, jeg har spillet min rolle nok så godt. Det er ikke min skyld, at disse klodrianer lod hunden slide sig løs. Men

jeg skal i alt fald få æren af ganske på egen hånd at have fanget en yderst desperat og farlig forræder."

Ved denne beskrivelse af sin fange smilede han tørt.

"Kejseren ved, hvorledes han skal belønne sine venner," tilføjede han, "men også, hvorledes han skal straffe sine fjender."

Hele denne tid havde han holdt hånden inde på brystet, og nu trak han den så langt ud, at man kunne se glimt af en pistolhane.

"Det er til ingen nytte," sagde han som svar på et blik i den andens øjne; "De må blive her i hytten, levende eller død."

Lesage holdt hænderne for ansigtet og begyndte hjælpeløst og højlydt at sukke og græde.

"Jamen, De var jo værre end nogen af os andre, Charles," jamrede han. "Det var Dem, der sagde, at Toussac skulle dræbe manden fra Bow Street, og det var også Dem, som satte ild på huset i Rue Basse de la Rampart. Og nu vender De Dem imod os!"

"Jeg gjorde dette, fordi jeg ville være den eneste, som kunne åbenbare det alt sammen i rette øjeblik."

"Det var meget fint udtænkt, Charles; men hvad vil man tænke om det, når jeg offentliggør det hele under mit forsvar for retten? Hvorledes kan De forklare alt dette for Deres kejser? Der er endnu tid til at hindre mig i at fortælle alt, hvad jeg ved om Dem."

"Ja, sandelig tror jeg, De har ret," sagde den anden, trak sin pistol ud og spændte den. "Det er muligt, at jeg virkelig er gået lidt ud over mine instruktioner på et eller to punkter. Det betyder ikke stort, om jeg udleverer Dem levende, eller jeg

udleverer Dem død, og jeg ville i det hele taget tro, at det er bedst, De dør."

Det havde været frygteligt at se Toussac vride halsen om på hunden; men det havde ikke bragt mit mod til at kølnes således, som det nu gjorde. Min foragt blandedes med medlidenhed med denne unge mand. Naturen havde gjort ham skikket til en tilbagetrukken lærds eller drømmende digters liv. Men nu havde stærkere viljer end hans egen draget ham ind i en rolle, som selv ikke barn kunne være mindre egnet til at spille. Jeg tilgav ham fælden, han havde fanget mig i, og den egenkærlige frygt, for hvis skyld han havde villet ofre mig. Han havde kastet sig ned på gulvet og væltede sig omkring i krampagtig rædsel, mens hans frygtelige lille kammerat stod over ham med et kynisk smil og pistolen i hånden. Han legede med denne hjælpeløse, gispende bangebuks som en kat med musen; men i hans ubevægelige øjne læste jeg, at det ingen spøg var, og det forekom mig, at hans fingre allerede spændte hanen.

Jeg blev så fuld af rædsel over et så koldblodigt mord, at jeg slog døren op til mit brystfældige skab og ville netop til at gå i forbøn for offeret, da der lød en summen af stemmer og våbenklirren udenfor.

Under kampråbet: "I Kejserens navn!" blev hyttens dør med et eneste voldsomt tag revet løs fra sine hængsler.

Det blæste fremdeles stærkt, og gennem døråbningen kunne jeg se en tæt skare ryttere med skæve plumager, flagrende kapper og skuldre, der skinnede af regn. Lyset fra rønnen faldt fra siden på hovederne af to smukke heste og – foran disse – på husarernes svære bjørneskindshuer med de røde toupeer.

I døråbningen stod en anden husar, hvis høje rang man kunne slutte sig til af den prægtige dragt og distingverede holdning. Han havde høje knæstøvler; uniformen var i lyseblåt og sølv og klædte hans høje, slanke, ridderlige figur på det vidunderligste. Jeg kunne ikke andet end beundre den måde, han førte sig på; for han værdigede ikke engang at trække sværdet, der skinnede ved hans side, men stod i døråbningen, så rundt omkring sig i den blodbestænkede rønne og stirrede på dens indvånere med et overmåde koldblodigt og agtpågivende udtryk. Det var et kønt, blegt og fint formet ansigt; hans store moustache gik tværs over messinghageremmen på hans bjørneskindshue.

"Nå," sagde han, "Nå?"

Den ældre mand havde puttet pistolen ind i brystlommen på sin brune frakke.

"Her er Lucien Lesage," sagde han.

Husaren så med foragt ned på den udstrakte skikkelse på gulvet.

"En storartet konspirator!" sagde han. "Stå op, din hylende hund! Se her, Gérard, tag vare på ham og før ham til lejren."

En yngre officer med to kavalerister i hælene kom med klirrende sporer ind i hytten, og den ynkelige skabning blev halvt bevidstløs ført ud i mørket.

"Hvor er den anden – den mand, der hedder Toussac?"

"Han dræbte hunden og flygtede. Lesage var også sluppet væk, hvis jeg ikke havde hindret det. Havde De kunnet holde hunden i lænken, ville vi nu have haft dem begge; men jeg tror, at De må kunne lykønske mig til fangsten også således som den nu er, oberst Lasalle."

Mens han talte, rakte han hånden ud; men den anden drejede sig brat om på hælen.

"De hørte det vel, general Savary?" sagde han og så ud af døren. "Toussac er undvejet."

En høj, mørk mand viste sig inden for den lyscirkel, som lampen kastede. Ophidselsen i hans sortsmudskede, kønne ansigt viste den virkning, som efterretningen havde på ham.

"Hvor er han da henne?"

"Han slap bort for et kvarter siden."

"Men han er den farligste mand af dem alle sammen. Kejseren vil blive rasende. I hvilken retning flygtede han?"

"Det må have været indover."

"Men hvem er det?" spurgte general Savary og pegede på mig. "Jeg forstod af Deres angivelse, at her kun skulle findes to foruden Dem selv, monsieur – –"

"Jeg så helst, at ingen navne blev nævnt," sagde den anden kort.

"Ja, det forstår jeg godt," svarede general Savary med et hånligt smil.

"Jeg ville have fortalt Dem, at hytten var mødestedet; men det blev ikke bestemt førend i sidste øjeblik. Jeg gav Dem midlerne i hænde til at fange Toussac, men De lod hunden slippe løs. Jeg føler mig overbevist om, at De kommer til at stå til ansvar hos kejseren for den måde, hvorpå De har udført denne forretning."

"Det bliver vor sag, min herre," sagde general Savary barskt. "Imidlertid har De endnu ikke sagt os, hvem denne person er."

Det forekom mig unyttigt at lægge skjul på, hvem jeg var, siden jeg havde et brev i lommen, der kunne afsløre det.

"Mit navn er Louis de Laval," sagde jeg stolt.

Jeg må nok tilstå, at jeg tror, vi havde overdrevet vor egen betydning derovre i England. Vi havde troet, at hele Frankrig spekulerede over på, om vi skulle vende tilbage, mens Frankrig under den hurtige skiften af begivenheder i virkeligheden næsten havde glemt, at vi var til.

Savary blev ikke det mindste imponeret af mit aristokratiske navn, men skribede det ned i sin lommebog.

"Monsieur de Laval har ikke noget som helst at bestille med sagen," sagde spionen. "Han plumpede herind ved et rent tilfælde, og jeg vil være ansvarlig for, at han holdes i sikker forvaring, i tilfælde af, at man ville have fat i ham."

"Det vil sikkert blive tilfældet," sagde general Savary. "Kan De imidlertid personlig indestå for ham og få ham bragt til lejren, når det kræves, så ser jeg ikke nogen hindring for, at han kan forblive under Deres forvaring. Jeg vil sende bud til Dem, hvis jeg kræver ham udleveret."

"Han skal være til kejserens tjeneste."

"Er der nogen papirer i hytten?"

"De blev brændt."

"Det var højst uheldigt."

"Men jeg har dubletter."

"Fortræffeligt. Kom, Lasalle; ethvert minut er kostbart, og her er ikke mere at gøre. Lad vore folk sprede sig; vi kan måske endnu indhente ham."

De to høje krigere gik klirrende ud af rønningen uden at tage videre notits af min fælde; endnu engang hørte jeg de skarpe, barske befalinger og raslen af metal, idet kavaleristerne svang sig i sadlen. Et øjeblik senere var de atter forsvundet, og den dumpe lyd af hovslagene hørtes snart utydelige og døde hen.

Min lille tobaksbrune kammerat gik hen til rønnens dør og kiggede ud efter dem i mørket. Derefter kom han tilbage og så op og ned ad mig med det vanlige tørre, sardoniske smil.

"Nå, unge mand," sagde han; "her har vi opført nogle smukke *tableaux vivants* til Deres fornøjelse, og De kan takke mig for den gode plads i første parket."

"Jeg er Dem overordentlig dybt forbunden, sir," svarede jeg og kæmpede mellem følelsen af taknemmelighed og modbydelighed. "Jeg ved næsten ikke, hvorledes jeg skal takke Dem."

Han betragtede mig med et ejendommeligt udtryk i sine ironiske øjne.

"De vil til at få anledning til at takke mig senere," sagde han. "Imidlertid, da De siger, at De er en fremmed på vor kyst, og da jeg har påtaget mig at holde Dem i sikker forvaring, kan De ikke gøre noget bedre end at gå med mig. Jeg vil føre Dem hen til et sted, hvor De kan sove trygt."

6. Løngangen

Ilden var allerede udbrændt, og min kammerat slukkede lampen; vi var derfor næppe kommet ti skridt derfra, før vi havde tabt den ildevarslende hytte af syne, hvori jeg havde modtaget en så besynderlig velkomsthilsen ved min hjemkomst. Stormen havde lagt sig; men en fin regn kom, kold og klam, drivende op fra søen. Havde jeg været overladt til mig selv, ville jeg ikke være kommet længere nu, end da jeg først kom i land. Men min fører gik afsted med energiske, tillidsfulde skridt; det var klart nok, at han fulgte vejvisere, der var usynlige for mig. Jeg for min del var dyngvåd og højst elendig, med min stærkt medtagne bylt under armen. Mine nerver var oprevne af det frygtelige, jeg havde oplevet. I tavshed traskede jeg ved siden af min ledsager og overvejede i mit stille sind alt det, som var sket for mig.

Ung som jeg var, havde jeg dog ofte hørt politik drøftet mellem de ældre af mine bekendte i England, og tingenes tilstand i Frankrig var mig fuldkommen kendt. Jeg vidste meget vel, at Bonapartes nuværende ophøjelse på tronen havde forbitret den lille, men frygtelige flok af jakobinere og andre yderliggående republikanere, der så, at alle deres anstrengelser for at udslette kongedømmet kun havde ført til at omdanne det til kejserdømme. Det var i virkeligheden et ynkeligt resultat af alt deres afsindige stræben, at den ottelijede krone kun blev forandret til en endnu højere krone med kugle og kors over.

På den anden side var bourbonernes tilhængere, med hvem jeg havde tilbragt min ungdom, i lige så høj grad skuffede over den måde, hvorpå størstedelen af det franske folk hilste overgangen fra kaos til den nye ordnede tilstand. Så modstridende deres grunde end var, enedes dog de mest vidtgående ånder af begge partier i sit had til Napoleon og i sin fanatiske vilje til at blive ham kvit på en hvilken som helst måde. Heraf fulgte en række sammensværgelser, der for det meste havde sit tilholdssted i England, – og en tilsvarende rigelig benyttelse af spioner og angivere på Fouchés og Savarys side, som ansvaret for kejserdømmets sikkerhed påhvilede.

Et underligt tilfælde havde bragt mig i land på den franske kyst samtidig med en morderisk konspirator og havde siden sat mig i stand til at se de våben, som opdagelsespolitiet brugte til at overliste og tilintetgøre ham og hans kammerater.

Jeg så tilbage på hele rækken af mine eventyr, – vandringen i strandmosen, min indtræden i rønnen, opdagelsen af papirerne, hvorledes jeg blev taget til fange af de sammensvorne, den lange, lange spænding, mens jeg havde Toussacs frygtelige tommelfinger på struben, og til slut angrebet, som jeg havde været vidne til: Drabet på hunden, Lesages fængsling, soldaternes ankomst, – sandelig, jeg kunne ikke undre mig over, at mine nerver var udslidte, og at jeg tog mig selv i at fremkomme med små krampagtige suk ligesom hos et barn, der er skræmt.

Den tanke, som nu først og fremmest fyldte mit sind, var: Hvorledes forholde mig til den farlige mand, der går ved min side? Hans opførsel og væsen havde fyldt mig med modbydelighed. Jeg havde set det dyb af list, hvormed han

havde narret og forrådt sine kammerater, og jeg havde i hans magre, smilende ansigt læst hans naturs kolde, overlagte grusomhed, – dengang han stod med pistolen i hånd foran den klynkende bangebuks, som han havde overlistet.

Alligevel kunne jeg ikke nægte, at dengang jeg ved min egen tåbelige nysgerrighed havde bragt mig selv i den mest fortvivlede situation, da var det ham, der var gået sig i brechen mod den frygtelige Toussacs raseri for at redde mig. Det var også klart nok, at han kunne have gjort sin bedrift endnu mere iøjnefaldende ved at udlevere to fanger til soldaterne i stedet for en. Jeg var ingen konspirator, det er sandt; men det ville jeg have haft vanskeligt for at bevise. Det forekom mig, at den lille brune flintesten af en mand havde opført sig besynderlig inkonsekvent, og da vi havde gået en halv fjerdingvej sammen, spurgte jeg pludselig, hvad meningen med det hele var.

Jeg hørte ham le tørt i mørket, som om han morede sig over det pludselige og ligefremme i mit spørgsmål.

"De er et højst fornøjeligt menneske, hr. – – ja, hvad var det nu, De kaldte Dem?"

"De Laval."

"Åh ja, ganske rigtigt, hr. de Laval. De er endnu en ung mand, oprigtig og heftig. De får lyst til at vide, hvad der ligger gemt oppe i en skorsten, og så hopper De op i den. De ønsker at vide grunden til noget, og De buser straks ud med et spørgsmål. Jeg har været vant til at leve blandt mennesker, som beholder sine tanker for sig selv, derfor synes jeg, det er meget oplivende at være sammen med Dem."

"Hvad end grunden kan være til Deres opførsel, så er der ingen tvivl om, at De har frelst mit liv," sagde jeg. "Jeg er Dem

meget forbunden for Deres resolute indgriben."

Det er overmåde vanskeligt at finde udtryk for taknemmelighed overfor et menneske, som opfylder en med afsky. Jeg frygter for, at min stammende tale også bidrog til at frembringe det indtryk af umiddelbarhed, som han havde beskyldt mig for.

"Jeg kan godt klare mig uden Deres taksigelse," sagde han koldt. "De har fuldstændig ret, når De tror, at jeg havde ladet Dem omkomme, hvis det havde tjent mit formål; og jeg har fremdeles ret, når jeg mener, at hvis De ikke havde følt Dem forpligtet mod mig, så ville De, ligesom for lidt siden den udstafferede dukke, Lasalle, også lade, som om De ikke så min hånd, hvis jeg strakte den ud mod dem. Napoleons generaler finder det naturligvis højst ærefuldt at tjene under ham på slagmarken og vove sit liv for hans skyld. Men når det gælder om at leve mellem farer, som jeg har gjort, og færdes sammen med desperate mennesker og vide, at det mindste fejlgreb er det samme som døden, da er dette naturligvis alt for simpelt for en herre med fine hænder."

"Altså," fortsatte han med et lidenskabeligt, bittert udbrud, "jeg har gennemgået og tålt mere med Toussac og andre af hans lige, end denne Lasalle har udrettet med alle de barnagtige kavaleribedrifter, han har øvet. Og hvad tjenester angår, da har alle marskallerne til hobe ikke ydet kejseren så store tjenester, som jeg har gjort. Men jeg tør formode, at det ikke ser således ud for Dem, hr., hr. – –"

"De Laval."

"Ganske rigtigt. Det er besynderligt, hvorledes navnet hele tiden bliver borte for mig. Formodentlig har De vel samme

opfattelse som oberst Lasalle."

"Det er en sag, jeg ikke kan have nogen mening om," sagde jeg. "Jeg ved bare, jeg kan takke Deres mægling for, at jeg beholdt livet."

Jeg ved ikke, hvad svar han ville have givet til mit undvigende. I samme øjeblik hørte vi nemlig to pistolskud og råb, der lød i mørket langt borte fra os.

"De må have fundet Toussac," sagde min fælle; "men jeg frygter for, at han er alt for stærk og alt for snu til at lade sig fange af dem. Hvad indtryk han har gjort på Dem, kan jeg jo ikke vide; men jeg forsikrer Dem, at De kan lede længe, før De træffer en farligere mand."

Jeg svarede, at jeg ville gå længe for at undgå et møde med hvem som helst, med mindre jeg havde forsvarsvåben hos mig, og min ledsagers tørre latter viste, at han var ganske enig med mig.

"Alligevel er han en absolut hæderlig mand, hvilket ikke er særlig almindeligt i vor tid," sagde han. "Da revolutionen brød ud, var han en af dem, der omfattede den med sin jævne naturs hele styrke. Han troede, hvad forfattere og talere sagde, og han var overbevist om, at Frankrig efter lidt forvirring og nogle få nødvendige henrettelser ville blive et himmerige på jorden, et midtpunkt for freden, velværet og den broderlige kærlighed. Der fandtes mange folk, der havde sat sig disse smukke tanker i hovedet; men nu om stunder har de fleste af disse hoveder allerede måttet rulle ned i kurven foran guillotinen. Toussac var tro mod disse ideer; men da han fik krig i stedet for fred, knusende armod for rigdom, og i stedet for lighed kejserdømmet, så gjorde dette ham aldeles gal. Han blev en

rasende skabning, forstår De, med den eneste tanke, at vie sin svære krop og sine kæmpekræfter til at udrydde dem, som havde forstyrret hans idealer. Han ved ikke af at være ræd, er dertil udholdende og uforsonlig. Jeg tvivler aldeles ikke om, at hans vilje nu står til at dræbe mig for den rolle, jeg har spillet i nat."

Denne bemærkning udtalte min ledsager med så rolig en stemme, at det bragte mig til at forstå, at der skulle mere mod til at påtage sig hans frastødende beskæftigelse end som Lasalle at spille en smuk krigers rolle.

Han tav en stund og fortsatte så igen, som om han talte med sig selv.

"Ja," sagde han, "jeg var uheldig. Jeg skulle naturligvis have dræbt ham, mens han sloges med hunden. Men havde jeg blot opnået at såre ham, ville han have revet mig i stykker som en udkogt kylling. Derfor er det måske bedst, som det er."

Vi havde nu strandmosen bag os, og jeg havde allerede en stund mærket den bløde, våde græsbund på bakkedraget; vor vej havde hævet og sænket sig med de lave strandbakkers krumninger. Til trods for mørket, gik min ledsager afsted med største sikkerhed, var aldrig et øjeblik i tvivl om vejen og vedligeholdte en hurtig marchgang, hvilket sidste jeg i min gennemblødte og valne tilstand var taknemmelig for.

Jeg var så ung, da jeg rejste hjemmefra, at det var tvivlsomt, om jeg selv i dagslyset havde kunnet finde vejen ind over. Men nu da det var mørkt, og jeg halvt lammet af mine oplevelser, kunne jeg ikke danne mig den fjerneste forestilling om, hvor vi var, eller hvor vi skulle hen. En vis ligegladhed havde taget magten fra mig, og jeg brød mig lidt om, hvor jeg skulle hen,

når jeg blot kunne opnå at få det husly og den hvile, jeg så meget trængte til.

Jeg ved ikke, hvor længe vi havde gået således; jeg ved bare, at jeg døsede og vågnede og døsede igen, mens jeg mekanisk holdt trit med min fælle. Til sidst blev jeg vækket ved, at han ikke kunne komme længere. Regnen var ophørt, og skønt månen fremdeles var overskyet, var himlen så vidt opklaret, at jeg kunne se et lille stykke frem i alle retninger. En vældig hvid fordybning åbnede sit gab foran os. Jeg fandt ud, at det måtte være et forladt kalkbrud, hvor vildroser og bregner groede tæt rundt langs kanten.

Efter at min ledsager havde kastet et stjålent blik rundt for at forvisse sig om, at ingen stod og iagttog os, banede han sig vej gennem krattet, til han nåede kalkmuren. Langs med denne gik han et stykke, klemte sig ind mellem kalkvæggen og roserne, indtil han nåede et sted, hvor al videre fremkomst syntes umulig.

"Kan De se, om der er et lys bag os?" spurgte min ledsager.

Jeg vendte mig og så mig nøje omkring. Men det var umuligt at opdage noget.

"Det gør ingenting," sagde han. "De skal gå først; så kommer jeg efter."

I det øjeblik, jeg vendte ryggen til ham, havde han på en eller anden måde bøjet noget til side eller plukket noget bort af den tætte busk, der havde lukket vejen for os. Da jeg vendte mig derhen, var der en mørk, firkantet åbning i den hvide væg foran os.

"Den er trang ved indgangen; men den bliver større længere inde," sagde han.

Jeg betænkte mig et øjeblik. Hvorhen ville denne besynderlige mand føre mig? Boede han i en hule, som et vildt dyr? Eller var det en fælde, han ville lokke mig ind i? I dette øjeblik kom månen frem, og i dens sølvglans så denne tavse, sorte huleindgang ubeskrivelig trist og truende ud.

"De er gået vel langt til at vende om nu, min gode ven," sagde min ledsager. "Enten må De stole fuldt ud på mig, eller slet ikke."

"Jeg står til Deres tjeneste."

"Gå så ind, jeg kommer bagefter."

Jeg krøb ind i den trange gang, der var så lav, at jeg måtte kravle på hænder og fødder. Men idet jeg drejede hovedet, kunne jeg se den utydelige, kantede silhuet af min ledsager, der fulgte efter mig.

Han standsede ved indgangen; jeg hørte det rasle i grene og knage i kviste; så blev pludselig det svage lys lukket ude, og vi stod tilbage i bælgmørke.

Jeg hørte hans knæ skrabe mod jorden, mens han kravlede bag mig.

"Fortsæt, til De kommer til et trin, som går nedad," sagde han. "Der får vi mere plads, og der kan vi tænde lys."

Hvælvingen var så lav, at jeg let kunne nå den med ryggen, og mine albuer berørte sidevæggene. Men dengang var jeg så smidig og slank, at det ikke faldt mig vanskeligt at bane mig vej. Da vi var kommet hundrede eller måske hundrede og halvtreds skridt frem, kunne jeg føle med hænderne, at der var en sænkning foran mig. Den krøb jeg nedad, og følte straks ved den renere luft, at jeg befandt mig i et større rum af hulen.

Jeg hørte slaget af min ledsagers fyrtøj, og den røde glød i tønderet gik pludselig over i en voksstabels klare, gule flamme. I førstningen kunne jeg blot se dette barske, udmagrede ansigt – så ligt en grotesk udskæring i valnøddetræ – med denne uophørlige, fiskelignende bevægelse i hans kæbemuskler. Lyset faldt fuldt på ansigtet, og det trådte sælsomt frem med en uklar glorie i mørket.

Nu hævdede han voksstabelen, og førte den langsomt rundt i en arms længde, som for at oplyse stedet, hvor vi var.

Jeg forstod, at vi var i en løngang, der syntes at strække sig dybt under jordens overflade. Den var så høj, at jeg med lethed kunne stå oprejst, og de gamle mosgroede sten, som dannede væggen, fortalte om dens høje alder; på det sted, hvor vi stod, var taget styrtet ned, og den oprindelige vej derved lukket; men en gennemskæring var fra dette punkt lavet gennem kalken og dannede den trange kaninhule, hvorigennem vi var kommet. Denne gennemskæring lod til at være ganske ny; for en grushob og noget stenhuggerværktøj lå endnu i gangen.

Min fører gik med voksstabelen i hånden ned igennem gangen, og jeg fulgte ham i hælene, idet jeg måtte skræve over de store sten, som var styrtet ned fra vægge og tag og nu dannede forhindringer.

"Nå," sagde han og gav mig et surt smil over skulderen. "Har De nogensinde set noget i England, der ligner dette?"

"Aldrig," svarede jeg.

"Sådanne var de udveje og opfindelser, folk greb til i fordums dage i voldsomme tider. Nu da disse tider er vendt tilbage, er sådanne foranstaltninger meget nyttige for folk, som kender til slige steder."

"Hvorhen fører denne da?" spurgte jeg.

"Til dette," sagde han og standsede foran en gammel trædør, lukket med stærke jernkramper. Han famlede ved kramperne, idet han passede på at holde sig mellem mig og det, så jeg ikke kunne se, hvad han foretog sig. Der hørtes et skarpt knæk, og døren drejede sig langsomt om på sine hængsler. Indenfor var en stejl trappegang, hvis trin var stærkt slidte af alder og førte opad. Han fik mig til at gå foran og lukkede døren bag os. Ved det øverste af trappen var der en anden trædør, som han åbnede på lignende måde.

Jeg havde været forvirret nok, endog før vi kom ind i kalkgruben; men nu, ved de begivenheder, som fulgte, begyndte jeg at gnide mine øjne og spørge mig selv, om dette var den unge Louis de Laval, eller om det var en drøm om helteeventyr hos Pigault Lebrun. Disse massive, mosgroede hvælvinger og de jernbeslagne døre lignede virkelig den utydelige, skyggeagtige baggrund af en vision. Men den rindende voksstabel, min gennemblødte bylt og alle de tilsmudsede enkeltheder i mine uordentlige klæder forsikrede mig kun alt for tydeligt om begivenhedernes virkelighed. Frem for alt bragte min ledsagers raske, forretningsmæssige væsen og hans knappe ytringer af og til endnu engang mine fantasier tilbage til jorden.

Han holdt nu døren åben for mig, og lukkede den, da jeg var kommet igennem.

Vi befandt os nu i en lang, hvælvet korridor med et flisebelagt stengulv og en lampe, der brændte mat i den fjerneste krog. To jerntilgitrede vinduer viste os, at vi atter var kommet over jordens overflade. Vi gik hen gennem denne korridor, derefter gennem flere gange og op over en lille vindeltrappe. Ved dens

øverste trin var der en ulåset dør, som førte ind til et lille, men hyggeligt sovekammer.

"Jeg antager, at dette vil tilfredsstille Deres ønsker for i nat," sagde han.

Jeg begærede intet mere end at kunne kaste mig med våde klæder og det hele ned på det snehvide tæppe; men i det øjeblik overvandt nysgerrigheden min træthed.

"Jeg er Dem meget forbunden, min herre," sagde jeg. "Måske De til Deres godhed endnu ville føje den gunst at sige mig, hvem De er."

"De er i mit hjem, og det må være tilstrækkeligt for Dem at vide i nat. I morgen skal vi drøfte sagen videre."

Han ringede på en lille klokke; med rystende hoved kom en mager tjener for at modtage hans befalinger.

"Deres herskerinde har formodentlig lagt sig?"

"Ja, herre; for vel to timer siden."

"Det er godt. Jeg skal selv få lov til at vække Dem i morgen," henvendte han sig til mig. Han lukkede min dør, og genlyden af hans skridt var næppe hendøet, førend jeg var hensunken i en så dyb og drømmefri søvn, som alene ungdom og udmattelse kan give.

7. Ejeren af Grosbois

Min vært var mand for sit ord. Da jeg næste morgen blev vækket af en let støj i mit værelse, så jeg ham stå ved siden af sengen. Hans træk var så rolige og hans påklædning så sirlig, at det var vanskeligt at tænke sig ham i forbindelse med gårdsdagens rystende scener og med den frastødende rolle, han havde spillet i dem.

I morgenens klare solskin så han snarere ud som en pedantisk skolemester, og dette indtryk forøgedes ved det bydende og alligevel velvillige smil, hvormed han betragtede mig. Til trods for dette smil, blev jeg mig endnu stærkere bevidst, at jeg gøs tilbage for ham af hele min sjæl, og at jeg ikke kom til at føle mig vel, førend jeg havde brudt dette så ufrivilligt sluttede kammeratskab.

Over den ene arm havde han en hel del klædningsstykker, som han kastede ned på en stol ved enden af sengen.

"Af den smule, De fortalte mig i går aftes," sagde han, "har jeg sluttet, at Deres garderobe for nærværende er noget ufuldstændig. Jeg er nok bange for, at De måler adskillige tommer mere end nogen i min husstand, men her har jeg medbragt enkelte sager, hvorimellem De måske kan finde noget, som De kan bruge. Her er også barberkniv, sæbe og pudder. Om en halv time vil jeg få lov til at komme igen, da De til den tid utvivlsomt vil være færdig med Deres toilette."

Jeg syntes, at mine egne klæder – hvis de blot blev lidt børstet – var lige så gode som før; men alligevel benyttede jeg mig af

hans tilbud for så vidt, at jeg lånte en ren skjorte med kniplingskalvekrøs og et sort silkehalstørklæde. Jeg var færdig med påklædningen og stod og så ud af vinduet, der vendte ud mod en nøgen mur, da min vært kom tilbage.

Han betragtede mig fra øverst til nederst med et undersøgende blik og lod til at være fornøjet med, hvad han så.

"Det er godt! Det er virkelig meget godt!" sagde han og nikkede med en kendermine. "I denne tid er det mere moderne, at ens dragt har et let præg af tungt arbejde og rejser end les incroyables-lapserier [Note 3](#). Vil De nu være af den godhed at følge mig, min herre!"

Jeg blev forbavset over hans omsorg for min dragt; men dette blev nu snart glemt over den rystelse, der ventede mig. For da vi gik ned igennem gangen og ind i en stor hal, der forekom mig besynderlig kendt, stod et portræt i legemsstørrelse af min fader lige foran mig.

Jeg stod og stirrede og snappede i min forbavselse efter vejret. Da jeg vendte mig, var der et humoristisk glimt i min fælles kolde, grå øjne, der var fæstede på mig.

"Det ser ud, som om De er forbavset, monsieur de Laval," sagde han.

"For Guds skyld, driv ikke spøgen længere med mig," sagde jeg. "Hvem er De, og hvad er dette for et sted, som De har bragt mig til?"

Som svar kom han med et af sine tørre, korte latterudbrud; han lagde sin skindmagre, brune hånd på mit håndled og førte mig ind i en meget stor salon. I midten stod et smagfuldt dækket bord, og i den lave lænestol ved siden af sad en ung dame med en bog i hånden. Hun rejste sig, da vi trådte ind, og

jeg lagde mærke til, at hun var høj og slank, mørk, med udprægede træk og overordentlig strålende, brune øjne.

Allerede ved første blik slog det mig, at den mine, hvormed hun betragtede mig, ikke havde noget som helst venskabeligt ved sig.

"Sibylle," sagde min vært, og hans ord tog vejret fra mig, "her er din fætter fra England, Louis de Laval. Her, kære nevø, er min eneste datter, Sibylle Bernac."

"Så De –?"

"Jeg er Deres morbroder, Charles Bernac."

"Er De min onkel Bernac?" fremstammede jeg og stirrede på ham som en idiot. "Men hvorfor fortalte De mig ikke det?" udbrød jeg.

"Jeg havde ikke noget imod at benytte lejligheden til i ro og mag at studere, hvad den engelske opdragelse havde udrettet med min nevø. Det havde nok også været vanskeligere for mig at støtte Dem som ven, hvis mine kammerater havde haft nogen som helst årsag til at tro, at jeg var personligt interesseret i Dem. Men nu vil jeg tillade mig at ønske Dem hjertelig velkommen til Frankrig og at udtrykke min beklagelse over, at De fik en så ublid modtagelse. Jeg føler mig forvisset om, at Sibylle vil hjælpe mig med at gøre det godt igen."

Han smilede listigt hen til sin datter, der vedblev at betragte mig med et forstemt udtryk.

Jeg så mig omkring, og lidt efter lidt vendte det store værelse – med sine våbenprydelser og dyrehoveder på væggen – utydeligt tilbage til min erindring. Udsigten fra det store karnap-vindue med egegrupperne i den terrasseformede park

og havet nedenfor den igen i det fjerne havde jeg også ganske sikkert set før.

Det var altså sandt, og jeg befandt mig på vort eget slot Grosbois, og dette forfærdelige menneske i den snusbrune dragt, denne uhyggelige rænkesmed med dødningsansigtet var den mand, som jeg så ofte havde hørt min stakkels fader forbande. Den mand, som havde drevet ham ud af hans egen ejendom og selv sat sig på hans plads.

Men alligevel kunne jeg ikke glemme, at det var det samme menneske, der aftenen forud havde frelst mit liv med fare for sit eget, og min sjæl splittedes mellem en følelse af taknemmelighed og modbydelighed.

Vi havde sat os rundt om bordet, og mens vi spiste, vedblev denne min nyfundne onkel at forklare alle de ting, som det havde været mig umuligt at forstå.

"Jeg fik en mistanke om, hvem De var, i samme nu jeg fik øje på Dem," sagde han. "Jeg er gammel nok til at huske Deres fader som ung adelsmand, og De er hans udtrykte billede, – skønt jeg uden at smigre tør sige, at der, hvor der er forskel, er den i Deres favør. Og alligevel havde han ord for at være en af de smukkeste mænd mellem Rouen og havet. De må have i erindring, at jeg ventede Dem, og at der ikke er så mange unge aristokrater på Deres alder, der vandrer omkring langs kysten. Jeg blev forbavset, da De ikke kunne se, hvor De var i nat. Havde De aldrig hørt om løngangen i Grosbois?"

Det begyndte dunkelt at gå op for mig, at jeg i min barndom havde hørt noget om denne underjordiske gang, men at loftet havde faldet ned og havde gjort den ubrugelig.

"Netop," sagde min onkel. "Da slottet gik over på mine hænder, var det en af de første ting, jeg foretog mig, at grave en ny åbning for enden af den. I disse urolige tider forudså jeg nemlig, at den kunne blive nyttig for mig. Ja, havde den været sat i stand, kunne det måske også have gjort Deres faders og moders flugt til en langt lettere sag."

Hans ord genkaldte alt, hvad jeg havde hørt, og alt, hvad jeg kunne erindre om hine skrækkelige dage, – da vi, stedets herrer, blev jaget, som om vi havde været ulve, og hvorledes den hujende pøbel endog havde samlet sig på molekanten for at knytte næverne og kaste sten på os. Jeg huskede også, at det var dette samme menneske, der nu talte med mig, som i hine dage havde kastet olie på ilden, og som havde grundet sit held på vor ødelæggelse.

Da jeg så hen på ham, opdagede jeg, at hans skarpe grå øjne så intenst mig, og jeg kunne se, at han læste, hvad der foregik i min sjæl.

"Vi må lade fortid være fortid," sagde han. "Den tid tilhørte forrige generations stridigheder; Sibylle og du repræsenterer en ny."

Min kusine havde ikke sagt et ord eller taget ringeste notits af min nærværelse; men ved denne forbindelse af vore navne betragtede hun mig med det samme fjendtlige udtryk, som jeg allerede før havde lagt mærke til.

"Du, Sibylle," sagde hendes fader, "kan i alle tilfælde for dit vedkommende forsikre din fætter Louis, at det er fuldstændigt forbi med familiestriden."

"Det kan være godt nok for os at tale således, fader," svarede hun. "Det er ikke dit billede, der hænger i hallen, eller dit

våbenskjold, som jeg ser på væggen. Vi sidder inde med slottet og jordegodset, men det tilkommer de Laval'ernes arving at sige os, om han er tilfreds med dette."

Hun fæstede sine mørke, hånlige øjne på mig, som om hun ventede på mit svar; men hendes fader skyndte sig at afbryde.

"Det er ikke en særlig gæstfri tone, du hilser din fætter velkommen med," sagde han skarpt. "Det har nu faldet sig således, at Louis' arvegods er kommet over på vore hænder; men det tilkommer ikke os at minde ham om denne kendsgerning."

"Han har ikke brug for nogen påmindelse," sagde hun.

"De er uretfærdig mod mig," udbrød jeg, for denne unge piges tydelige og ondskabsfulde hån ærgrede mig ubeskriveligt. "Det er sandt, at jeg ikke kan glemme, at dette slot og denne jord har tilhørt mine forfædre – jeg måtte være af sten, hvis jeg kunne glemme det; – men hvis De tror, at jeg huser nogen som helst form for bitterhed, så tager De fejl. Hvad mig selv angår, så ønsker jeg intet bedre end at skabe mig en løbebane ved mit eget sværd."

"Og der har aldrig været en tid, hvor dette kan opnås lettere og med større glans end nu," udbrød min onkel. "Store ting vil nu gå for sig rundt om i verden, og hvis du er ved kejserens hof, vil du befinde dig i midtpunktet af dem. Jeg har forstået det således, at du gerne vil træde i hans tjeneste?"

"Jeg vil gerne tjene mit fædreland."

"Det gør du, når du tjener kejseren, for uden ham bliver landet kaos."

"Efter alt, hvad man hører, må man slutte, at den tjeneste ikke er så helt let," sagde min kusine. "Jeg ville have troet, at De

kunne have det så meget hyggeligere i England – og der ville De også have været så meget tryggere."

Alt hvad pigen sagde, syntes ment som en hån mod mig, og alligevel kunne jeg ikke begribe, hvorledes jeg nogen sinde skulle kunne have fornærmet hende. – Aldrig havde jeg truffet nogen kvinde, som jeg havde fattet en så dyb og hurtig uvilje imod.

Jeg kunne forstå, at hendes ytringer var lige så krænkende for hendes fader som for mig; for han betragtede hende med øjne, der var lige så vrede som hendes egne.

"Din fætter er en tapper mand, og det er mere, end hvad man kan sige om en vis anden person, som jeg kunne nævne," sagde han.

"Om hvem?" spurgte hun.

"Det kan være det samme!" bed han hende af.

Han sprang op fra stolen med et udtryk som en mand, der er bange for, at hans raseri kan tage magten over ham og få ham til at sige mere, end han vil, og ilede ud at værelset.

Det lod til, at hun studsede ved dette hans skarpe svar og rejste sig, som om hun ville følge efter ham. Derefter rystede hun på hovedet og lo vantrø.

"De har formodentlig aldrig truffet Deres onkel før?" sagde hun efter et par minutters forvirret tavshed.

"Nej, aldrig," svarede jeg.

"Ja, hvad synes De så om ham, efter at De har truffet ham?"

Et sådant spørgsmål fra en datter om hendes fader fyldte mig med en vis ubestemmelig rædsel. Jeg følte, at han endog måtte være et værre menneske, end jeg havde antaget ham for,

siden han så fuldstændig havde kunnet forspilde sine nærmestes og kærestes agtelse og hengivenhed.

"Deres tavshed er svar nok," sagde hun, da jeg tænkte mig om, før jeg svarede. "Jeg ved ikke, hvorledes De kom til at møde ham, eller hvad der har gået for sig mellem jer; for vi har ikke hinandens fortrolighed. Men jeg tror alligevel, at De har opfattet ham rigtigt. Nu har jeg noget at spørge Dem om. De fik jo et brev fra ham, der bad Dem forlade England og komme hid. Fik De ikke det?"

"Jo, det fik jeg."

"Lagde De ikke mærke til noget uden på brevet?" spurgte hun.

Da huskede jeg de to ildevarslende ord, som havde forvirret mig så meget.

"Hvad! Var det Dem, der advarede mig om ikke at komme?"

"Ja, det var mig. Jeg havde ikke nogen anden måde at gøre det på."

"Men hvorfor gjorde De det?"

"Fordi jeg ikke ville have, at De skulle komme hertil."

"Troede De da, at jeg ville gøre Dem noget ondt?"

Hun sad nogle sekunder tavs, som en, der er bange for at sige for meget. Da hendes svar kom, var det højst uventet.

"Jeg var bange for, at man skulle gøre Dem noget ondt."

"De tror altså, at det er farligt for mig her?"

"Jeg er sikker på det."

"Råder De mig da til at rejse?"

"Uden at spille et øjeblik."

"Fra hvem skulle da den fare komme?"

Atter tænkte hun sig om et øjeblik, før hun svarede; derefter vendte hun sig imod mig med en lignende bevægelse som en,

der har kastet al forsigtighed bort.

"Den kommer fra min fader," sagde hun.

"Men hvorfor skulle han ville gøre mig noget ondt?"

"Det må De bruge Deres egen klogskab til at finde ud af."

"Men i dette tilfælde kan jeg forsikre Dem om, at De gør ham uret, mademoiselle," sagde jeg. "Det forholder sig nemlig således, at han i nat lagde sig imellem for at frelse mit liv."

"For at frelse Deres liv! Mod hvem?"

"To sammensvorne, hvis planer jeg tilfældigvis havde opdaget."

"Sammensvorne!"

Hun betragtede mig forbavset.

"De ville have dræbt mig, hvis han ikke havde lagt sig imellem."

"Det er ikke i hans interesse at gøre Dem noget ondt endnu. Han har sine grunde til at han gerne vil have at De skulle komme til slottet Grosbois. Men jeg har nu været meget åbenhjertig overfor Dem, og jeg vil bede om, at De vil være det samme mod mig. Er det sket – er det sket, at De nogen sinde under Deres ophold i England har haft en kærlighedshistorie?"

Alt, hvad denne min kusine sagde, syntes jeg blev mere og mere underligt, og dette spørgsmål, der kom som afslutning på så alvorlig en samtale, var det mærkeligste af det alt sammen.

Men oprigtighed møder oprigtighed, og jeg betænkte mig ikke.

"Jeg har ladet verdens bedste og mest trofaste pige tilbage i England," sagde jeg. "Hun heder Eugenie, Eugenie de Choiseul, en niece af den gamle hertug."

Det lod til, at min kusine blev i højeste grad tilfreds med svaret. Hendes store, mørke øjne strålede af glæde.

"Er De meget forelsket?" spurgte hun.

"Jeg bliver ikke lykkelig, førend jeg ser hende igen."

"Og De vil ikke opgive hende?"

"Det forbyde Gud!"

"Ikke for slottet Grosbois?"

"Nej, ikke engang for det."

Min kusine strakte hånden ud imod mig med en fortryllende umiddelbar oprigtighed.

"De må tilgive, at jeg har været så ubehagelig," sagde hun.

"Jeg forstår, at vi kommer til at blive forbundsfæller og ikke fjender."

Vi stod fremdeles og holdt hinanden i hånden, da hendes fader atter trådte ind i værelset.

8. Kusine Sibylle

I min onkels uhyggelige ansigt stod den højeste tilfredshed at læse, blandet med forbavselse ved dette tegn på vor hurtige forsoning. Da han talte til sin datter, syntes ethvert spor af den tidligere vrede at have forladt ham, men til trods for hans forandrede tone, lagde jeg mærke til, at hendes øjne udtrykte trods og mistro.

"Jeg har nogle vigtige papirer, som burde ses igennem," sagde han. "Jeg vil være optaget time eller der omkring. Jeg kan tænke mig, at Louis gerne atter vil se sig om på de gamle steder. Han kan ikke få nogen bedre til at vise sig omkring end dig, Sibylle, det er jeg sikker på, – hvis du vil følge med ham."

Hun gjorde ingen ophævelser, og jeg for min del var mere end glad over forslaget, da det gav mig lejlighed til at høre mere af denne min ejendommelige kusine, der havde fortalt mig så meget og dog lod til at vide endnu mere. Hvad betød den besynderlige advarsel, hun gav mig mod sin fader, og hvorfor var hun så oprigtigt interesseret efter at lære mine kærlighedshistorier at kende – det var to spørgsmål, som trængte sig på.

Så gik vi ud sammen i den friske kystlands-luft, endnu friskere på grund af regnen og stormen om natten. Vi spadserede gennem de gamle gange med takstræer ved siderne og ud i parken; derefter rundt om slottet, hvor vi så op mod gavlene, de grå tårne, vinduerne med deres egetræsposter, den

gamle fløj med de takkede mure og skydehuls-vinduer, og den moderne med dens hyggelige veranda og ranker af kaprifolier.

Og mens hun viste mig hver ny lille enkelthed med en omstændelighed, der fik mig til at forstå, hvor kært stedet var blevet hende, blev hun ved med at gøre undskyldninger for, at hun var værtinden og jeg gæsten.

"Det var ikke imod Dem, men imod os, at jeg var bitter," sagde hun; "for er ikke vi som gøgene, der har taget en fremmed rede og jaget dem ud, som byggede den? Jeg bliver rød af skam, når jeg tænker på, at min fader kunne indbyde Dem til Deres eget hus."

"Vi havde muligvis slået rødder her for længe," svarede jeg. "Det er måske til vort eget bedste, at vi er blevet drevet ud for at skabe os vor egen lykke, hvilket jeg agter at gøre."

"De sagde, De ville til kejseren?"

"Ja."

"Ved De, at han har sin lejr her lige i nærheden?"

"Det har jeg hørt."

"Men Deres familie er jo fremdeles på proskriptionslisten."

"Jeg har ikke gjort ham noget ondt. Jeg går frejdigt til ham og spørger, om han vil tage mig i sin tjeneste."

"Ja," sagde hun. "der findes mange, som kalder ham en usurpator og ønsker ham alt ondt; jeg for min del har aldrig hørt noget, han har sagt og gjort, der ikke var stort og ædelt. Men jeg havde ventet at finde Dem som en fuldstændig engelskmand, fætter Louis, der ville komme hid med lommerne fulde af Pitts guldstykker og hjertet fuldt af forræderi."

"Jeg har aldrig truffet på andet end gæstfrihed hos de engelske," svarede jeg; "men i hjertet har jeg altid været fransk."

"Deres fader kæmpede dog imod os ved Quiberon."

"Lad hver generation afgøre sine egne stridigheder," sagde jeg. "Deri er jeg ganske af Deres faders mening."

"Døm ikke min fader efter hans ord, men efter hans gerninger," sagde hun og løftede fingeren advarende. "Og frem for alt, fætter Louis, hvis De ikke vil have mit liv på Deres samvittighed, så lad ham aldrig få mistanke om, at jeg har sagt et ord for at sætte Dem på sporet."

"Deres liv," sagde jeg, snappende efter vejret.

"Åh ja, han ville ikke betænke sig på det," udbrød hun. "Han dræbte min moder. Jeg mener ikke, at han slog hende ihjel, men hans kulde og brutalitet knuste hendes milde hjerte. Nu begynder De måske at forstå, hvorfor jeg kan tale om ham på denne vis."

Mens hun talte, kunne jeg se, hvorledes det bitre nag, hun hemmelig havde ruget over i årevis og tvunget tilbage i sin tavse sjæl, pludselig rejste sig og fik hendes kinder til at blusse og hendes dejlige øjne til at tindre. I det øjeblik gik det op for mig, at i denne høje, slanke skikkelse boede der en uovervindelig ånd.

"De må synes, at jeg snakker meget frit med Dem, fætter Louis, uagtet jeg blot har kendt Dem et par timer," sagde hun.

"Til hvem skulle De tale frit, hvis ikke til Deres egen slægtning?"

"Det er sandt; men alligevel havde jeg ikke ventet, at vi skulle komme til at stå på en sådan fod med hinanden, og jeg imødeså Deres komme med sorg og ængstelse. Jeg viste sikkert noget af disse følelser, dengang fader kom ind med Dem."

"Ja, det gjorde De sandelig," svarede jeg. "Jeg blev bange for, at min nærværelse var Dem uvelkommen."

"Højst uvelkommen, såvel for Deres skyld som for min egen," sagde hun. "For Deres skyld, fordi jeg – som jeg har fortalt Dem – havde en mistanke om, at min faders hensigter kunne blive fjendtlige. For min –"

"For Deres? Kære, hvorledes det?" spurgte jeg forbavset, da hun standsede forvirret.

"De fortalte, at Deres hjerte var en andens ejendom. Jeg kan fortælle Dem, at også min hånd er bortgivet, og at min kærlighed er fulgt med den."

"Gid al lykke må følge Dem!" sagde jeg. "Men hvorfor skulle jeg være uvelkommen for det?"

"Den tykke engelske luft har omtåget Deres forstand, fætter," sagde hun og rystede på sit statelige hoved imod mig. "Men jeg kan tale frit ud, nu da jeg ved, at De vil hade denne hans plan lige så meget som jeg. De må da forstå, at hvis fader kunne få giftet os to sammen, ville han derved have forenet alle arverettigheder til Grosbois. Så kunne der komme, hvad der ville – Bourbon eller Bonaparte – intet kunne alligevel røkke hans stilling."

Jeg huskede på den omhu, han om morgenen havde vist mit toilette, hans interesse for, at jeg kunne gøre et behageligt indtryk, hans misfornøjelse, da hun viste sig kold imod mig, og smilet på hans ansigt, da han havde set os hånd i hånd.

"Jeg tror, De har ret!" udbrød jeg.

"Ret! Ja, naturligvis har jeg ret! Se, hvorledes han nu står og iagttager os."

Vi gik og spadserede på kanten af den indtørrede fæstningsgrav, og ganske rigtigt, da jeg så op derfra, var det lille gule ansigt vendt imod os fra en af vinduesnicherne. Da han så, at jeg betragtede ham, rejste han sig og vinkede lystigt med hånden.

"Nu ved De, hvorfor han har frelst Deres liv; De siger jo, at han frelste det," sagde hun. "Det stemte bedst overens med hans planer, at De skulle ægte hans datter, og derfor ville han have, at De skulle leve. Men når det engang går op for ham, at dette er umuligt, da, kære arme fætter Louis, vil hans eneste sikkerhed for, at de Laval'erne ikke vender tilbage hertil, være den, at der ikke længere findes nogen, der kan komme tilbage."

Hvad hun her sagde, i forbindelse med synet af det gustne fjæs, der fremdeles skjulte sig og lurede ved vinduet, fik mig til at opfatte den forfærdelig store fare, jeg var i. Der fandtes ikke en eneste i hele Frankrig, der havde den mindste grund til at interessere sig for mig. Hvis jeg forsvandt, så fandtes der ikke en eneste, der kunne spørge efter mig, – jeg var fuldstændig i hans magt. Og jeg havde i frisk erindring, med hvilken samvittighedsløs og farlig mand jeg havde at gøre.

"Men," sagde jeg, "han må have vidst, at Deres kærlighed allerede var givet bort."

"Det vidste han," svarede hun; "det var dette, som mest af alt gjorde mig urolig. Jeg var bange for Dem og bange for mig selv; men frem for alt var jeg bange for Lucien. Der findes ikke et menneske, der kan stå i vejen for hans planer."

Lucien! Navnet var som et lynglimt i en mørk nat. Jeg havde hørt tale om kvinders indfald, når det gjaldt kærlighed, men kunne det være muligt, at denne åndrige dame kunne elske det

usle kreatur, som jeg aftenen før havde set krympe sig sammen, afsindig af frygt. Men nu huskede jeg også, hvor jeg havde set navnet Sibylle. Det var på titelbladet af hans bog. "Lucien fra Sibylle," lød indskriften. Nu genkaldte jeg mig også, at min onkel havde sagt noget til ham om hans hensigter.

"Lucien er hidsig og lader sig let påvirke," sagde hun. "Han har været en hel del sammen med ham på det sidste. De sidder i timevis sammen i hans værelse, og Lucien vil ikke fortælle noget om, hvad de har sammen. Jeg er bange for, at der foregår noget mellem dem, der vil føre til noget galt. Lucien er mere en stuelærd end en verdensmand; men han har sine bestemte politiske anskuelser."

Jeg vidste ikke min levende råd med, hvad jeg skulle gøre, om jeg skulle tie stille eller fortælle hende om den forfærdelige stilling, hvori hendes elsker befandt sig. Men allerede mens jeg stod og betænkte mig, læste hun med kvindens umiddelbare instinkt, hvad der rørte sig i mig.

"De ved noget om ham," udbrød hun. "Jeg forstod, at han ville rejse til Paris. Sig mig, for Guds skyld, hvad De ved om ham."

"Er hans navn Lesage?"

"Ja, ja. Lucien Lesage."

"Jo, jeg har – jeg har set ham," stammede jeg.

"Har De set ham? Og alligevel kom De først til Frankrig i går aftes. Hvor så De ham? Hvad er der hændt ham?"

Hun greb mig om håndledet i sin angst.

Det var grusomt at give hende besked; men det var endnu mere grusomt at tie stille.

Mens jeg stod der og stirrede rådvild omkring mig, kom min onkel selv gående henover den tætklippede græsplæne. Ved

hans side gik under munter klirren og raslen af stål og sporer en smuk ung husar – den samme, som man aftenen før havde overdraget at arrestere fangen.

Sibylle betænkte sig ikke et øjeblik, men kom fejende hen imod dem med et lidenskabeligt udtryk og flammende øjne.

"Fader," sagde hun, "hvad har du gjort med Lucien?"

Jeg så, at selv hans ubevægelige ansigt krympede sig et øjeblik for den lidenskabelige foragt og vrede, som han læste i hendes øjne.

"Vi kan tale om den sag senere en gang," sagde han.

"Jeg vil vide det her og nu," udbrød hun. "Hvad har du gjort med Lucien?"

"Mine herrer," sagde han og vendte sig mod husaren og mig. "Jeg er ked af, at vi må plage Dem med vore små huslige uenigheder. Men De vil sikkert undskylde, hr. løjtnant, når De hører, at fangen fra i går aftes er en meget kær ven af min datter. Slige familiehensyn kan alligevel ikke forhindre mig i at gøre min pligt imod kejseren; men det gør denne pligt mere pinlig, end den ellers ville være."

"De har min fulde sympati, mademoiselle," sagde den unge husar.

Det var til ham, at min kusine nu henvendte sig.

"Er det således at forstå, at De tog ham til fange?" spurgte hun.

"Det var desværre min pligt."

"Af Dem skal jeg få sandheden at høre. Hvorhen har De bragt ham?"

"Til kejserens lejr."

"Og hvorfor?"

"Ja, det tilkommer ikke mig at blande mig i politik. Min pligt er blot at kunne håndtere et sværd, sidde på en hest og adlyde mine ordrer. Begge disse herrer kan være vidner på, at jeg modtog mine instruktioner fra oberst Lasalle."

"Men på hvilken beskyldning er han arresteret?"

"Nå, nå, nu har vi haft nok af dette, barn!" sagde min onkel hvast. "Hvis du forlanger oplysninger, så kan jeg engang for alle fortælle dig, at monsieur Lucien Lesage er blevet fængslet som indblandet i en sammensværgelse mod kejserens liv, og at det var mig, der fik anledning til at angive denne vordende snigmorder."

"Angive ham!" råbte den unge pige. "Jeg ved, at det var dig, som satte ham på det, som opmuntrede ham, og som holdt ham fast, når han prøvede på at trække sig tilbage. O, din usling! Din usling! Hvad har jeg nogensinde forbrudt, hvilken fædrenesynd er det, jeg skal udsone, siden jeg må nødsages til at kalde et sligt menneske fader?"

Min onkel trak på skuldrene som for at sige, at det var unyttigt at argumentere mod kvindenykker. Husaren og jeg gjorde tegn til, at vi ville gå vores vej, da det var uhyggeligt at være tilhører til slige ytringer; men i sin rasende heftighed bad hun os om at standse og være vidner imod ham. Jeg har aldrig set en sådan lidenskab uden grænse som den, der flammede ud af hendes tørre, vidt opspilede øjne.

"Du har narret de andre, men du narrer aldrig mig!" udbrød hun. "Jeg kender dig lige så godt, som din egen samvittighed kender dig. Du kan gerne myrde mig, som du har myrdet min moder før mig, men du kan aldrig få skræmt mig til at blive din medskyldige. Du erklærede dig for at være republikaner, for at

du kunne snige dig ind i et hus og et gods, som ikke tilhører dig. Og nu prøver du på at holde dig gode venner med Bonaparte ved at forråde dine gamle forbundsfæller, der fremdeles stoler på dig. Og nu har du sendt Lucien i døden. Men jeg kender dine planer; det samme gør min fætter Louis, og du kan være sikker på, at der er akkurat lige så megen udsigt til, at han vil gå ind på dem, som at jeg vil det. Jeg vil hellere ligge i min grav end at blive nogen anden mands hustru end Luciens."

"Hvis du havde set, hvorledes han opførte sig som den usleste bangebuks, ville du ikke tale således," sagde min onkel koldblodigt. "Du er ikke ganske dig selv for nærværende, men når du genvinder ligevægten, kommer du til at blive skamfuld over at have holdt denne offentlige udstilling af din svaghed. Men havde De noget at melde, hr. løjtnant?"

"Mit ærinde var til Dem, monsieur de Laval," sagde den unge husar og vendte foragteligt ryggen til min onkel. "Kejseren har sendt mig for straks at føre Dem til lejren ved Boulogne."

Mit hjerte slog heftigt af glæde ved tanken om at kunne flygte fra min onkel.

"Jeg har intet højere ønske," udbrød jeg.

"Hest og eskorte holder nede ved porten."

"Jeg er klar til at rejse i dette øjeblik."

"Nej, det kan da ikke have så overmåde stort hastværk," sagde min onkel. "De må da endelig vente på frokosten, løjtnant Gérard."

"Kejserens ordre lader sig ikke udføre på den måde," sagde den unge officer bistert. "Jeg har allerede spildt alt for meget tid. Om fem minutter må vi være afsted."

Min onkel lagde sin hånd på min arm og førte mig langsomt hen imod porten, som min kusine Sibylle allerede var gået ind igennem.

"Der er en sag, jeg gerne vil tale med dig om, inden du rejser. Og siden tiden er så kort, må du undskylde, at jeg kommer frem med det uden indledninger. Du har nu set din kusine Sibylle, og til trods for, at hendes opførsel i morges har kunnet bringe dig til at have noget imod hende, kan jeg alligevel forsikre, at det er en meget elskværdig pige. Hun talte netop nu, som om hun havde nævnt den plan, jeg har fattet med hensyn til jer. Jeg tilstår, at jeg ikke kan tænke mig noget heldigere, end at I kunne forenes, for derved engang for alle at ordne spørgsmålet om, hvilken gren af familien skal have retten til godset."

"Der er uheldigvis hindringer for dette," sagde jeg.

"Og tør man spørge, hvilke disse er?"

"Den kendsgerning, som jeg hørte: At min kusines hånd er bortlovet til en anden."

"Det står aldeles ikke i vejen for os," sagde han med et ildevarslende smil. "Jeg skal påtage mig at sørge for, at han aldrig kommer til at kræve det løfte opfyldt."

"Jeg er også bange for," sagde jeg, "at jeg har den engelske opfattelse af giftermål, at de bør stiftes af kærlighed, ikke af pligt. Men i hvert tilfælde er der ikke længere noget spørgsmål om deres plan; for min egen kærlighed er knyttet til en ung dame i England."

Han sendte mig et ondt blik ud fra krogen af sine grå øjne.

"Betänk vel, hvad du gør, Louis," sagde han med en hvislende hvissen, der lød lige så truende som en slanges hvæsen. "Du

griber forstyrrende ind i mine planer, og det gør man ikke ustraffet."

"Dette er ikke en sag, hvori jeg har noget som helst valg."

Han greb mig ved ærmet og strakte hånden ud til alle sider, ligesom Satan, da han pegede på fyrstendømmer og deres herligheder.

"Se på parken," udbrød han, "på markerne, skovene. Se på det gamle slot, hvori dine forfædre har levet i otte hundrede år. Bare sig et eneste ord, og alt skal atter engang være dit."

Det lille røde murstenshus i Ashford og Eugenies søde, blege ansigt over laurbærbuskene, der voksede ved vinduet, dukkede op i min erindring.

"Det er umuligt."

Der må have været noget i mit væsen, der bragte ham til at forstå, at det virkelig forholdt sig således; for hans ansigt blev mørkt af vrede, og overtalelserne forandredes i et nu til trusler.

"Hvis jeg havde vidst dette, så kunne De have handlet med dig, som De ville i går aftes," sagde han. "Jeg havde aldrig rakt så meget som en finger ud for at frelse dig."

"Jeg er glad, fordi jeg hører Dem sige dette," svarede jeg, "for det gør det lettere for mig at erklære, at jeg helst vil gå mine egne veje og intet som helst have med Dem at gøre. Hvad De netop nu sagde løser mig fra det taknemmelighedsbånd, der holdt mig tilbage."

"Jeg tvivler ikke om," udbrød han, "at du helst ikke ville have noget med mig at gøre. Du vil komme til at ønske det endnu mere, før det er forbi med dig."

"Vel, meget vel, min herre; gå De Deres vej; jeg skal gå min, og vi skal se, hvem der til slut trækker det længste strå."

Ved porten stod en gruppe husarer, der holdt deres heste ved bidslet. Efter et par minutters forløb havde jeg pakket mine få ejendele sammen, og jeg skulle netop skynde mig med dem ned gennem gangen, da mit hjerte pludselig kom til at gyse ved tanken på min kusine Sibylle. Hvorledes kunne jeg forsvare at lade hende være alene i det gamle slot sammen med denne grusomme husfælle? Havde hun ikke selv fortalt mig, at selve hendes liv stod på spil ?

I min rådvildhed standsede jeg; pludselig hørtes lette fodtrin, og der kom hun løbende hen imod mig.

"Farvel, fætter Louis!" udbrød hun og rakte hænderne ud.

"Jeg stod netop og tænkte på Dem," sagde jeg. "Deres fader og jeg har haft et opgør og er blevet uenige."

"Gudskelov!" udbrød hun. "Den eneste udvej for Dem var at komme væk fra ham. Men vogt Dem; for han vil komme til at volde Dem ulykke, hvis det står i hans magt."

"Det må han så gøre. Men hvorledes skal jeg lade Dem tilbage her, hvor De er i hans magt?"

"Vær ikke bange for mig. Han har større grund til at undgå mig end jeg ham. Men der råber man på dem, fætter Louis. Farvel, og Gud være med Dem!"

9. Lejren ved Boulogne

Min onkel blev fremdeles stående som et levende billede på en usurpator i slottets port, hvor vort gamle våbenskjold med sølvbuen og de tre små blå hamre var indhugget i muren. Han gjorde intet som helst tegn til en hilsen, da jeg svang mig op på den store grå hest, der stod færdig til mig, men betragtede mig grublende under sine nedtrukne øjenbryn, og hans kæbemuskler arbejdede fremdeles med hin lydløse, rytmiske bevægelse. Jeg læste kold og ubøjeelig ondskab i hans ubevægelige gule ansigt og barske øjne.

Jeg for min del sprang nok så hurtigt i sadlen; for fra første stund af havde samværet med dette menneske været mig modbydeligt, og jeg var rigtig glad over, at jeg blev i stand til at vende ham ryggen.

Der lød en barsk, hurtig ordre fra løjtnanten; husarerne klirrede og raslede, og vi satte afsted. Da jeg kastede et blik tilbage på Grosbois' sorte slotstårn og den ildevarslende skikkelse, som stod og stirrede efter os i porten, så jeg et øjeblik et hvidt lommetørklæde glimte som en sidste hilsen fra et af de dystre skydeskårvinduer, og jeg måtte atter gyse, når jeg tænkte på den modige pige og de hænder, vi havde overladt hende i.

Men bekymringen svinder fra ungdommens sind lige så hurtigt som duggen af åndedrættet på et glas, og hvem kunne vel være tung om hjertet på en sådan letfodet hest og i en sådan liflig luft? Den hvide, skinnende vej slyngede sig over bakkerne mod havet langt i vest, og derimellem lå den store strandmose,

som havde været skuepladsen for vore oplevelser. Jeg kunne endog se, – således forekom det mig i alt fald, – en utydelig sort plet i det fjerne, som viste den frygtelige rønnes beliggenhed. Små husklynger langt borte viste, hvor Etaples, Ambleterre og andre fiskerlandsbyer lå, mens det punkt, som jeg forrige nat havde syntes lignede et halvsmedet, gloende rødt sværdblad, nu var hvidt som en snemark: Teltlejren for en stor hær.

Og langt, langt borte stod en lille, utydelig sky foran det land, hvor jeg havde tilbragt mit liv, – det elskværdige, smukke land, som altid vil være mig det kæreste, næst efter mit eget.

Og nu vendte min opmærksomhed sig bort fra bakkerne og havet til husarerne, som red ved siden af mig og dannede, som jeg bemærkede, snarere en vagt end en eskorte. Med undtagelse af patruljen forrige aften var disse de første, jeg nogen sinde havde set af Napoleons berømte soldater, og jeg så med nysgerrighed og beundring på disse mænd, der havde vundet verdensry på grund af deres mandstugt og tapperhed.

De havde aldeles ikke noget prægtigt udseende; deres uniform og hele udstyr var langt mere beskedent end det østlige Kents frivillige kavaleri, der hver lørdag red gennem Ashford. Deres plettede kapper, slidte læderbukser og de lurvede, hårdføre heste fik dem til at se ud som arbejdsmand.

Det var små, lette karle med brune ansigter, svære bakkenbarter og kindskæg; mange af dem havde ringe i ørene. Det overraskede mig, at selv den, der så mest ung og drengagtig ud iblandt dem, var overlæsset med skægvekst, indtil jeg ved andet blik opdagede, at hans kindskæg var sorte voksklumper, som var klæbet fast på begge sider af hans ansigt.

Den høje unge løjtnant lagde mærke til den forbavselse, hvormed jeg betragtede denne drengeagtige husar.

"Javist," sagde han, "de er kunstige, det er sikkert nok; men hvad kan man vente sig af en syttenårs gut? På den anden side kan man heller ikke ødelægge hele regimentets udseende under paraden ved at have pigekinder i rækkerne."

"Det smelter så forfærdeligt i dette varme vejr, løjtnant," sagde husaren, der straks faldt ind i samtalen med den frihed, der var et af de karakteristiske træk hos Napoleons soldater.

"Javel, Caspar, men om et år eller to er du færdig med det."

"Ja, hvem ved? Måske han til den tid er også er færdig med sit hoved," sagde en korporal i henne foran, og så lo de alle sammen på en måde, der i England ville have stillet dem for krigsret.

Dette forekom mig at være en levning fra revolutionen, at officerer og menige således stod på højst fortrolig fod med hinanden, – et forhold, der uden tvivl blev endnu mere befæstet på grund af den ligefremhed, hvormed kejseren kunne tale med sine gamle soldater, og de friheder, som han tillod dem at tage sig overfor ham. Det var ikke noget ualmindeligt tilfælde, at der kunne komme et haglvejr af skidt sprog fra rækkerne, rettet mod deres egne officerer, og jeg er desværre nødt til at tilføje, at en regn af kugler også kunne ramme dem fra samme kant. Officerer, der ikke var populære, blev ofte myrdet af deres egne mænd; det er en velkendt kendsgerning, at i slaget ved Montebello blev hver eneste officer, med undtagelse af en løjtnant af fire og tyvende halvbrigade, skudt ned bagfra.

Men den slags var et levn fra de onde tider, og efterhånden som kejseren fik mere uindskrænket indflydelse, vandt bedre

følelser atter indpas. Den franske hærs historie på den tid viste i hvert tilfælde, at man kunne opnå de bedste resultater uden at piske soldaterne, hvilket fremdeles brugtes i den engelske og preussiske hær, – og for første gang så verden, at store menneskemasser kunne inspireres til at handle af pligt og fædrelandskærlighed uden håb om belønning eller frygt for straf. Når en general kunne tillade soldaterne i sin afdeling at strejfe om, som de ville, ud over hele landet, i den forvisning, at de ville samles på kampens dag, så viste han derved, af han havde tropper, som var hans tillid værdige.

Det slog mig som underligt, at disse franskmænd talte yderst dårligt fransk. Dette bemærkede jeg til løjtnanten, mens han red ved siden af mig; jeg spurgte ham, fra hvilket land han havde fået sine mænd, for jeg kunne mærke, at det ikke var franskmænd.

"De må, *ma foi*, ikke lade dem høre, at De siger sligt," sagde han; "for de ville da lige så sikkert som noget svare Dem med deres sabler. Vi er første regiment af det franske kavaleri, Berchénys første husarer, og skønt det er sandt, at alle vore folk er rekrutteret fra Elsass, og at få af dem kan tale andet end tysk, så er de alligevel lige så gode franskmænd som Kléber og Kellermann, der er fra samme egn. Alle vore folk er udvalgte, og vore officerer," – ved denne tilføjelse strøg han sit lyse skæg – "er de smukkeste i hæren."

Denne unge husars brovtende forfængelighed morede mig; han knejsede med bjørneskindshuen, lod den blå dolman flage fra skulderen, opmuntrede sin hest og raslede med sablen på en måde, der røbede hans drengeagtige fryd og stolthed over sig selv og sit regiment. Når jeg betragtede hans smidige skikkelse

og kække holdning, kunne jeg godt tænke mig, at han ikke overdrev sin ros, og hans muntre blå øjne og åbne smil gav mig forvisning om, at han ville vise sig at være en god kammerat.

Han måtte også på sin side have taget mig i øjesyn; for mens vi red der side om side, lagde han pludselig hånden på mit knæ.

"Jeg vil da håbe, at kejseren ikke er misfornøjet med Dem," sagde han med et højst alvorligt ansigt.

"Jeg kan ikke tænke mig, at han kan være det," svarede jeg; "for jeg er kommet fra England for at tilbyde ham min tjeneste."

"Da han fik rapporten fra i aftes og hørte, at De havde været til stede i den galgenhule, blev han meget ivrig efter, at De skulle føres frem for ham. Det er måske, fordi han vil have, at De skal være vor vejviser i England. De er selvfølgelig godt kendt over hele øen."

Husarens forestilling om en ø lod til kun at skrive sig fra de små pletter, der ligger ud for den normanniske og bretagniske kyst. Jeg forsøgte at forklare ham, at England var et stort land, ikke meget mindre end Frankrig.

"Ja, ja," sagde han; "vi kommer snart til at lære det at kende alle sammen; for nu skal vi til at erobre det. I lejren taler man om, at vi formentlig kommer til at holde indtog i London enten næste onsdag aften eller torsdag morgen. Vi skal have en uge til at plyndre byen, og derefter skal ét armekorps tage Skotland og et andet Irland i besiddelse."

Hans urokkelige tro fik mig til at smile.

"Men hvorfra ved De, at De får udrettet alt dette?" spurgte jeg.

"Åh," sagde han, "det har kejseren sørget for."

"Men de engelske har deres hær og er velforberedte. De er tapre folk, og de vil slå"

"Det vil ikke nytte dem det ringeste, for kejseren kommer derover selv," sagde han.

Ved dette simple svar forstod jeg for første gang den ubetingede tro og tillid, som disse soldater havde til deres fører, deres følelse for ham var fanatisme, stærk som religion, og Muhammed har aldrig mere uindskrænket inspireret sin hær af troende og hærdet dem mod lidelse og død, end denne lille afgud i grå kappe gjorde det med sine dyrkere.

Hvis det havde behaget ham – og det var han mere end engang på nippet til – at påstå, at han virkelig var overmenneskelig, så havde han fundet millioner, der villigt havde sagt ja til denne fordring.

I, som har hørt ham beskrive som en korpulent mand med stråhat, således som han var i sine senere år, vil have vanskeligt ved at forstå dette; men havde I set, hvorledes hans lemlæstede soldater endnu i deres sidste åndedræt hilste ham og vendte deres blege åsyn imod ham, når han red forbi, – så ville I have forstået, hvilken magt han havde over menneskesjæle.

"Har De nogensinde været der henne?" spurgte nu løjtnanten og pegede med tommelfingeren på den fjerne sky hinsides vandet.

"Ja, jeg har tilbragt mit liv der."

"Men hvorledes kunne De blive der, når der var så god anledning til at kæmpe i fransk tjeneste?"

"Min fader blev drevet ud af landet, fordi han var aristokrat. Det var først efter hans død, at jeg kunne tilbyde kejseren mit sværd."

"Da er De gået glip af meget godt; men jeg tvivler ikke om, at vi endnu har en række smukke krige i vente. Og De tror virkelig, at de engelske tør gå imod os i slag?"

"Det tvivler jeg ikke et øjeblik om."

"Vi var bange for, at de skulle nedlægge deres våben, når de forstod, at det var kejseren i egen person, der kom. Jeg har hørt, at der skal findes smukke kvinder der."

"Kvinderne er skønne."

Han sagde ingenting, men trak skuldrene tilbage, skød brystet frem og snoede spidserne af sin lille gule knebelsbart.

"Men de vil komme til at flygte bort i både," mumlede han til sidst, og jeg forstod, at han fremdeles havde dette billede af en liden ø for sin tanke. "Og dog, fik kvinderne blot øje på os, så rejste de måske ikke. Man har sagt om Berchénys husarer, at de kan drive en hel befolkning på flugt: Kvinderne til os og mændene fra os. Vi er, som De uden tvivl vil have lagt mærke til, en meget smuk samling mænd, og vore officerer er blomsten af hærens befalingsmænd, skønt de ældre næppe når så højt som vi andre."

Til trods for al hans selvtillid så han ikke ud til at være stort ældre end jeg selv; derfor spurgte jeg ham, om han havde været med i noget slag.

Ved dette spørgsmål strittede hans moustacher indigneret, og han målte mig op og ned med et strengt blik.

"Jeg har været så overmåde heldig, min herre, at have været til stede i ni slag og mere end fyrre træfninger," sagde han. "Jeg har også kæmpet i en anselig mængde dueller, og jeg kan forsikre Dem, at jeg altid er klar til at møde hvem som helst – selv en civil person – der måtte ønske at sætte mig på prøve."

Jeg forsikrede ham om, at han var overmåde heldig, der så ung alligevel havde oplevet så meget, hvorefter hans slette humør forsvandt lige så hurtigt, som det kom. Han fortalte, at han havde tjent i slaget ved Hohenlinden under Moreau, såvel som i Napoleons tog over Alperne og slaget ved Marengo.

"Når De har været en tid i armeen, vil Etienne Gérards navn ikke længe være så ukendt for Dem," sagde han. "Jeg tror nok, jeg tør sige, at jeg har været helten i en eller to små episoder, som vore soldater holder af at snakke om rundt om lejrbalene. De vil da komme til at høre om min duel med de seks fægtemestre og om, hvorledes jeg ganske alene udfordrede de østrigske husarer ved Graz. Det var heller ikke tilfældigt, at det var mig, som var til stede i går aftes, kan jeg fortælle Dem; men det var oberst Lasalle overmåde meget om at gøre at være tryk for de fanger, han måtte komme til at tage. Men eftersom sagen faldt ud som den gjorde, fik jeg blot denne ene stakkels harehjertede fyr, som jeg overleverede i provost-marskallens hænder."

"Og den anden, – Toussac?"

"Ja, det lader til, at han er af en anden race. Jeg ville ikke kunne ønske mig noget bedre end at have ham foran mig i tvekamp. Men han er undsluppet. Man fik ham i sigte og affyrede en pistol eller to, men han var for vel kendt i mosen, og de kunne ikke få fat i ham."

"Og hvad vil man foretage sig med Deres fange?"

Løjtnant Gérard trak på skuldrene.

"Det gør mig meget ondt for mademoiselle, Deres kusine," sagde han; "men en smuk pige skulle ikke elske et sligt menneske, når så mange tapre officerer opholder sig her på

stedet. Jeg har hørt, at kejseren er træt af disse endeløse sammensværgelser, og at der skal statueres et eksempel på ham."

Mens den unge husar og jeg således talte sammen, var vi galopperet ned ad den brede, hvide landevej, indtil vi nu var kommet ganske tæt på lejren, som vi kunne se ligge ordnet i regimenter og brigader under os. Da vi kom ad en vej, der lå højere end lejren, kunne vi se ned på denne lærredsby med dens uendelige rækker af tøjrede heste, artilleri og sværme af soldater. I centrum var en fri, firkantet plads med et eneste, meget stort telt og en klynge lave træhuse i midten, og herover vajede den trefarvede fane.

"Det der er kejserens kvarter, og det mindre er general Neys hovedkvarter; han fører kommandoen over dette korps. Som De vel forstår, er dette blot én af de forskellige armeer, som ligger spredt fra Dunkirk i nord til denne, som er den sydligste. Kejseren rejser fra den ene til den anden, inspicerer dem efter tur, men dette er hovedstyrken; den består for det meste af udvalgte tropper, så det er os, der ser mest til ham, i særdeleshed nu, da kejserinden og hoffet er ankommet til Pont des Briques. For nærværende opholder han sig her," tilføjede han med dæmpet stemme og pegede på det store hvide telt i midten.

Vejen gennem lejren løb over en større flade, hvor store flokke af kavaleri og infanteri var ved at øve sig. I England havde vi hørt så meget om Napoleons tropper, og deres sejre var forekommet os så vidunderlige, at min fantasi havde forberedt mig på mænd af et yderst mærkeligt udseende. Men kendsgerningerne var, at det almindelige linjeinfanteri i deres

blå våbenkjoler, hvide knæbukser og gamacher var ganske små folk; selv de høje, messingbeslåede huer med røde fjer formåede ikke at gøre dem videre imponerende.

Men til trods for deres lave vækst var de seje og tætbyggede, og efter atten måneders felttjeneste opøvet til den højeste grad af fuldkommenhed. Rækkerne var fulde af veteraner; alle underofficerer havde været længe i tjeneste, mens der aldrig var nogen, der havde kunnet måle sig med de kommanderende generaler i dygtighed. Det var derfor ingen foragtelig fjende, som lå der med sine truende øjne rettet mod Englands klipper. Hvis ikke Pitt havde kunnet stille den første flåde i verden mellem de to kyster, havde Europas historie den dag i dag måske set anderledes ud.

Da løjtnant Gérard så, med hvilken interesse jeg stirrede på de manøvrerende tropper, var han så elskværdig at tilfredsstille min nysgerrighed angående dem, der var nærmest ved den vej vi red på.

"De, som De ser der henne på de sorte heste med svære blå dækkener over lænderne, er kyrasserer," sagde han. "De er så tunge, at de ikke kan drive det videre end til trav; når de angriber, må vi derfor lade en brigade jægere eller husarer komme bagefter dem for at forfølge sejren."

"Hvem er den civile, der er ved at inspicere dem?" spurgte jeg.

"Det er ingen civil, men general St. Cyr, som er en af dem, man kaldte Spartanerne fra Rhinen. De var af den mening, at tarvelighed i levemåde og klæder sømmede sig for en god soldat, og derfor ville de ikke bære anden uniform end den tarvelige blå ridekjole, den, De ser her. St. Cyr er en fortræffelig officer, men han er ikke populær, for det er sjældent, at han

taler med nogen, og undertiden lukker han sig inde i sit telt i dagevis og spiller på sin violin. Jeg selv har nu den tro, at en soldat ikke bliver det mindste dårligere, hvis han kan lide et glas god vin eller har en fiks uniformsfrakke og nogle bånd over brystet. Jeg for min del tillader mig begge dele, og alligevel kan enhver, som kender mig, fortælle Dem, at det ikke har skadet mig som kriger. Kan De se infanteriet der til venstre?"

"Er det dem med de gule opslag?"

"Netop. Det er Oudinots berømte grenaderer. Og de andre grenaderer med røde skulderkvaster og skindhuerne snøret over tornystrene, er den kejserlige garde, efterfølgere af den gamle konsulær-garde, som vandt Marengo for os. Der var atten hundrede af dem, som fik æreskorset efter slaget. Derovre er det syv og halvtredsindstyvende linjeregiment, som kaldes 'De Frygtelige', og der er det syvende lette infanteri, som er kommet fra Pyrenæerne, og som er kendt som de værste slyngler og de bedste til at marchere i hele armeen. Det lette kavaleri i grønt er gardens jægere til hest, undertiden kaldt 'De Ledende'; man siger, det skal være kejserens yndlingstropper, skønt han begår en stor fejltagelse, hvis han foretrækker dem for Berchény's husarer. Det andet kavaleri med grønne kapper er også jægere, men herfra kan jeg ikke sige Dem, hvilket regiment de tilhører. Deres oberst manøvrerer storartet med dem. Vi selv kunne ikke gøre det bedre. Og nu, monsieur de Laval, er vi ved porten til lejren ved Boulogne, og det er min pligt at føre Dem lige til kejseren."

10. Forgemakket

Lejren ved Boulogne bestod på den tid af ét hundrede og halvtreds tusinde infanterister og halvtreds tusinde kavalerister, så at den i folkemængde overgik alle Frankrigs byer, undtagen Paris. Den var delt i fire sektioner: Den højre lejr, venstre lejr, lejren ved Wimereux og lejren ved Ambleteuse, var omtrent en engelsk *mile* i dybden, og den lå udstrakt langs kysten omtrent i syv *miles* længde. Den lå åben mod land, men mod søen var den omgivet af mægtige batterier, der indeholdt morterer og kanoner af en hidtil uset størrelse. Disse batterier var anlagt på toppen af de højeste klipper, og deres høje beliggenhed øgede deres rækkevidde og satte dem i stand til at sende deres projektiler ned på dækket af de engelske skibe.

Det var et smukt syn at ride gennem lejren; folkene havde været der over et år og havde gjort alt muligt for at smykke og forskønne sine telte. De fleste havde små haver foran eller rundt dem, og mens vi red forbi, så vi solbrændte mænd ligge på knæ midt i deres blomsterbede med lugehakker og havesprøjter.

Andre sad i solskinnen udenfor teltet, rensede deres bæltter med pibeler og pudsede sine våben, mens de næppe kastede et blik på os, da vi red forbi; for alle slags kavaleripatruljer kom til og fra i alle retninger.

De endeløse rækker var lavet til gader med navne trykt og opslået på stolper. Således kom vi igennem Rue d'Arcole, Rue de Kléber, Rue d'Egypte og Rue d'Artillerie Volante, førend vi

befandt os i den store firkant i midten, hvor armeens hovedkvarterer lå.

På den tid plejede Kejseren at tilbringe natten i en lille landsby, der hed Pont des Briques, og som lå nogle kilometer længere ind i landet; men han tilbragte dagen i lejren, og der holdt han sædvanligvis også krigsråd. Her var hans ministre, og generalerne for de armekorps, der var spredt op og ned langs kysten, kom dertil for at bringe rapporter og modtage befalinger. Til brug for disse rådslagninger var der opført et simpelt træhus, der indeholdt et meget stort og tre små værelser. Pavillonen, som vi havde set fra bakkerne, tjente som husets forgemak, og her kunne de, der søgte audiens hos kejseren, samle sig.

Det var foran døren til dette forgemak, hvor en stærk vagt af grenaderer forkyndte Napoleons nærværelse, at min følgesvend sprang ned fra hesten og gav mig et vink om at følge sit eksempel.

En gardeofficer tog imod vore navne og vendte tilbage til os, ledsaget af general Duroc, en mager, kantet, tør mand på fyrre år, med et formelt væsen og mistænksomme øjne.

"Er dette monsieur Louis de Laval?" spurgte han med et stift smil.

Jeg bukkede.

"Kejseren er meget interesseret i at træffe Dem. Man behøver ikke længere deres tjeneste, hr. løjtnant."

"Jeg er personligt ansvarlig for, at han føres frem, general."

"Godt, godt. De kan komme ind, hvis De helst vil det!"

Han gik forbi os og ind i det uhyre telt, der var uden møbler, når undtages en række bænke langs siderne. På disse sad en del

mænd i land- og sø-uniformer, mens et stort antal grupper stod rundt omkring og talte sammen med dæmpede stemmer. I den fjerneste ende var en dør, som førte ind til det kejserlige rådskammer. Nu og da så jeg en mand i embedsdragt gå hen til denne dør og skrabte sagte på den med neglen; den gik da øjeblikkelig op, han gled forsigtigt ind og lukkede døren sagte efter sig.

Over hele forsamlingen var der snarere en luft fra hoffet end fra lejren, en atmosfære af respekt og frygt, der var så meget mere betagende, når den angreb disse barske officerer og soldater. Kejseren havde på afstand forekommet mig vældig; men jeg fandt ham endnu mere overvældende nu, da jeg var lige i hans nærhed.

"De behøver ikke at være bange, monsieur de Laval," sagde min ledsager. "De vil få en god modtagelse."

"Hvoraf ved De det?"

"Af general Durocs væsen. Hvis kejseren smiler til Dem, vil alle ved dette fordømte hof smile, lige ned til lakajen derovre i det røde fløjlslivré. Men hvis kejseren rynker brynene, så behøver De blot at se på den mand, som vasker kejserens tallerkener, og De vil se rynkerne afspejlet i hans ansigt. Og det værste er, at et almindeligt menneske aldrig kan regne ud, hvad der forskaffede ham smilet eller rynken. Og det er grunden til, at jeg meget hellere vil bære mine løjtnantsepauletter og ride ved siden af min eskadron med en god hest mellem mine knæ end at eje monsieur Talleyrands store hus i Rue Saint Florentin og have hans indtægter på hundrede tusinde livres."

Mens jeg fremdeles stod og spekulerede på, om husaren havde ret, og om det smil, som Duroc havde hilst mig med,

virkelig kunne betyde, at kejseren var så venligt stemt imod mig, – kom en meget høj og køn ung mand i strålende uniform hen imod mig. Til trods for den ændrede dragt genkendte jeg ham straks som den general Savary, der havde anført ekspeditionen natten før.

"Ja, De har naturligvis hørt, monsieur de Laval," sagde han og tog mig hjerteligt i hånden, "at denne Toussac er undsluppet os. Han var i virkeligheden den eneste, som vi var ivrige efter at gribe, for den anden er øjensynlig blot en drømmer, der er ført bag lyset. Men mellem os sagt, bliver vi nok nødt til at holde skarp vagt over kejserens person, indtil vi får fat i ham, for mester Toussac er ikke at spøge med."

Jeg syntes, jeg kunne mærke hans store, grove tommelfinger på min hage, da jeg svarede, at også jeg havde den bestemte mening, at han var et overordentlig farligt menneske.

"Kejseren ønsker at tale med Dem straks," sagde Savary. "Han har meget travlt i formiddag; men han bød mig sige, at De nok skulle få audiens."

Han smilede og gik videre.

"De avancerer sandelig," hviskede Gérard. "Der findes mange folk her, der gerne vovede noget, hvis de kunne få Savary til at tale med sig på den samme måde, som han nu talte med Dem. Kejseren vil sikkert gøre noget for Dem. Men vær nu på Deres post, min ven, for der kommer monsieur de Talleyrand i egen person hen til os."

En besynderligt udseende person rokkede sig frem i retning hen imod os. Det var en mand på omkring halvtreds år, bredbygget over skuldre og bryst, men meget foroverludende og halt på det ene ben. Han gik langsomt og støttede sig tungt

på en sølvknappet stok, og hans fordringsløse, sorte klædning med silkestrømper af samme farve stak sælsomt adstadigt af mellem de strålende uniformer, der omgav ham. Men til trods for hans jævne dragt, lå der et udtryk af stor myndighed i hans kløgtige ansigt, og hver og en veg tilbage med bukken og skrabben, efter hånden som han bevægede sig frem gennem teltet.

"Monsieur de Laval?" sagde han, idet han standsede foran mig og lod sine kolde, grå øjne spille over mig fra hoved til fod.

Jeg bukkede noget koldt; for jeg delte det mishag, som min fader så ofte havde udtalt for denne kjoleløse præst og menederske politiker. Men hans væsen var så fuldendt og indtagende, at det var vanskeligt at modstå.

"Jeg har en gang kendt Deres fætter de Rohan overordentlig godt," sagde han. "Vi lavede mange lystige streger sammen, dengang verden ikke var fuldt så højtidelig, som den nu er. Jeg tror, at De også er i slægt med kardinal de Montmorency de Laval, som også er en gammel ven af mig. De er altså kommet for at tilbyde kejseren Deres tjeneste, efter hvad jeg forstår?"

"Ja, jeg er kommet fra England af den grund, min herre."

"Og kom straks efter ankomsten ind i et lille eventyr, efter hvad man har fortalt. Jeg har hørt historien om den værdige politispion, de to jakobinere og den ensomme rønne. Ja, så har De i alt fald set, hvilke farer kejseren er udsat for, og det kommer måske til at gøre Dem desto mere nidkær i hans tjeneste. Hvor er Deres onkel, monsieur Bernac?"

"Han er på slottet Grosbois."

"Kender De ham godt?"

"Jeg har ikke set ham før i går."

"Han er en meget nyttig tjener for kejseren, men – men –," her holdt han sit hoved fremover mod mit øre, "man vil have et mere tiltalende arbejde i beredskab til Dem."

Derefter drejede han sig rundt med et buk og humpede atter tilbage den vej, han var kommet.

"Men kære, De er sikkert bestemt til noget stort, min ven," sagde husarløjtnanten. "Jeg skal love for, at monsieur de Talleyrand ikke plejer at ødsle med sine smil og buk. Han ved, fra hvilken kant vinden blæser, førend han udsteder sine veksler; jeg forudser, at jeg kommer, til at bede om Deres anbefaling for at få mig en kaptajnsbestalling i det engelske felttog. Men se, nu er krigsrådet forbi."

Mens han talte, gik døren i den nederste ende af det store telt op, og en lille klynge mænd kom ud gennem den, klædt i de mørkeblå kjoler med gyldne egeblade, der udmærkede Kejserdømmets marskaller.

Med undtagelse af en enkelt var næppe nogen af dem mere end midaldrende. I enhver anden armé ville man anset det for et stort held, om de havde nået så langt som til at kommandere et regiment; men de uafladelige krige og det friere system, hvor anciennitetens love havde måttet vige for dygtighedens, havde åbnet fortjenstfulde officerer en hurtig karriere.

Enhver af marskallerne bar sin trekantede hat under armen. De dannede nu små kredse, støttede sig på sine sværdhæfter og talte ivrigt sammen.

"De er jo af fornem familie, ikke sandt?" spurgte min husar.

"Jeg er af samme blod som Rohan'erne og Montmorency'erne."

"Det har jeg også regnet ud. Ja, da vil De også forstå, at der er sket nogle forandringer i dette land, når De hører, at af de mænd, som under kejserens herredømme er de største i landet, har den ene været opvarter, den anden vinsmugler, den tredje bødker og den sidste vægmaler. Det er slige håndværk, der har skænket os Murat, Massena, Ney og Lannes."

Jeg var aristokrat og dog var det netop disse navne, som frem for andre stærkt havde grebet mig; jeg bad ham ivrigt om at udpege for mig hver enkelt af disse berømte krigere.

"Åh, her er mange berømte krigere i dette rum," sagde han. "Der kan desuden," tilføjede han og strøg sine moustacher, "muligvis være yngre officerer til stede her, som bærer noget i sig, der vil bringe dem højere end nogen af disse. Men der er Ney til højre."

Jeg så en mand med rødt, tætklippet hår, stort ansigt, med stærkt fremtrædende kæber, således som på engelske professionelle bokkere.

"Vi kalder ham Peter den Røde, ja stundom også Den Røde Løve i armeen," sagde min ledsager. "Han har ord for at være den tapreste mand i armeen, skønt jeg ikke ved af, at han er mere tapper end andre folk, jeg kunne nævne. Men han er alligevel utvivlsomt en meget dygtig anfører."

"Og hvem er generalen ved siden af ham?" spurgte jeg. "Hvorfor bærer han hovedet så stærkt ludende mod den ene side?"

"Det er general Larmes; han luder med hovedet mod den venstre skulder, fordi han blev skudt gennem halsen under belejringen af St. Jean d'Acre. Han er gasconner ligesom jeg selv, og jeg er bange for, han giver dem, der beskylder mine

landsmænd for at være lidt snakkesalige og stridbare, nogen grund. Men monsieur smiler?"

"Nej, De tager fejl."

"Jeg tænkte, at det måske var noget jeg havde sagt, der morede monsieur. Jeg tænkte, De måske mente, at gascognerne virkelig var stridbare, i stedet for at de, efter hvad jeg påstår, er det venligste folkeslag i Frankrig, en mening, som jeg altid er rede til at fastholde på hvilken som helst tænkelig måde. Men jeg tør sige, at Lannes er en overordentlig tapper officer, skønt han måske nu og da er noget hidsig. Den herre ved siden af ham er Augereau."

Med interesse betragtede jeg helten fra Castiglione, som havde taget kommandoen, da – den eneste gang – Napoleons mod og åndsnærværelse havde svigtet. Efter hvad jeg kunne dømme, var det en mand, der kom mere til sin ret i krig end i fred; for sine gyldne egeblade til trods så han med sit lange gedebukkefjæs og sin brændevinsnæse ganske ud som en langbenet, simpel, bandende og grovmundet veteran af den slags, som findes i enhver barak. Han var ældre end de andre, og hans pludselige forfremmelse kom for sent til at kunne forandre ham. Han vedblev altid at være preussisk gardekorporal under sin franske marskalhat.

"Javist; det er en grov karl," sagde Gérard som svar på min bemærkning. "Han er en af dem, som kejseren måtte give den påmindelse, at han helst blot så dem som soldater i armeen. Han og Rapp og Lefebvre med deres tunge støvler og raslende sabler var mere, end kejserinden kunne tåle i Tuileriernes sale. Der står Vandamme også, – den mørke mand med det kraftige ansigt. Gud hjælpe den engelske landsby, hvor han lægges i

kvarter! Det var ham, som knuste kæbebenet på en præst i Westphalen, fordi denne ikke kunne skaffe ham den anden flaske tokayer."

"Og han der ovre er formodentlig Murat?"

"Ja, det er Murat, ham med det sorte kindskæg, tykke, røde læber og ansigtet brunet af Ægyptens solstråler. *Ma foi*, hvis De havde set ham storme frem i spidsen af en kavaleri-brigade med vajende fjerbusk og lynende sværd, så ville De aldrig kunne ønske Dem et smukkere syn. Jeg har set en karre grenaderer bryde rækkerne og splittes, straks de fik øje på ham. I Ægypten holdt kejseren sig på afstand fra ham, for araberne havde ikke et blik tilovers for den lille general, når denne stovte rytter og fægter red foran dem. Efter min mening er Lasalle en dygtigere kavaleriofficer; men der findes ikke en, som vore mænd hellere følger end Murat."

"Og hvem er den mand, som ser så barsk ud og står og støtter sig på et orientalsk sværd?"

"Åh, det er Soult! Han er den trodsigste mand i verden. Han siger kejseren imod. Den smukke mand ved siden af ham er Junot, og det er Bernadotte, som står og læner sig mod teltpælen."

Jeg betragtede denne eventyrers ansigt med interesse, – han var begyndt som menig med musket og tornyster, men senere – ikke tilfredsstillet med marskalstaven – gik han videre fremad, til han havde grebet en konges scepter. Og det kan siges, at han i modsætning til sine kammerater snarere vandt tronen til trods for Napoleon end ved hans hjælp. Enhver, der betragtede disse besynderlig udtryksfulde træk, – hvis mørkladenhed skyldtes hans halvt spanske oprindelse, – måtte have læst i hans

flammende sorte øjne og vældige pågående næse, at han var bestemt for en vidunderlig skæbne. Blandt alle de kamplystne og fremragende generaler, der omgav Napoleon, var der ingen med større gaver og heller ingen, hvis ærgerrighed han mere mistænkte, end Jules Bernadotte.

Mens hvor krigslystne og fremragende end disse mænd var, og hvor lidet de – som Auguereau roste sig af – frygtede hverken Gud og Djævel, så var der alligevel noget, der betog eller kuede dem, – en lille mands kolde smil eller sorte skumlen.

Mens jeg stod der og iagttog dem, gik der nemlig pludselig et ryk gennem forsamlingen, og en tavshed faldt over dem, ligesom når læreren uventet kommer ind i en klasse.

Og se, der stod herren selv i nærheden af de åbne døre til hovedkvarteret. Selv uden denne pludselige stilhed og fodskraberiet fra dem, der sad på bænke, følte jeg, at jeg straks ville have forstået, at han var nærværende. Der lå en bleg lysning over hans elfenbenshvide ansigt, der trak blikket hen på sig, og havde hans dragt været den tarveligste blandt hundrede, ville hans tilsynekomst dog været det første, man lagde mærke til.

Der stod han altså; denne lille føre, bredskuldrede skikkelse med sine hvide, velformede lægge, sin grønne kjole med røde hals- og ærmeopslag og sværdet med dets gyldne håndtag og skildpaddes skede. Hovedet var udækket og fremviste hans tynde, kastanjebrune hår. Under den ene arm var den trekantede flade hat med ti cents trikolore-rosetten, som man allerede havde set på hans billeder.

I sin højre hånd holdt han en lille ridepisk med metalknap. Han gik langsomt, uden at forandre en mine, med blikket rettet

bestemt fremefter, afmålt og ubønhørlig, – en sand personifikation af skæbnen.

"Admiral Bruix!"

Jeg ved ikke, om den stemme fik de andre til at gyse, således som det var tilfældet med mig. Jeg havde aldrig hørt noget mere skurrende, mere barskt, mere truende. Hans lyseblå øjne kastede blikke som kårdestød omkring sig under de sammentrukne øjenbryn.

"Her er jeg, Deres Majestæt!"

En mørk, gråhåret, midaldrende mand i marineuniform trådte frem af mængden. Napoleon tog tre hurtige små skridt hen imod ham på en så truende måde, at jeg så sømandens vejrbidte kinder blive en anelse blegere, og han kastede et hjælpeløst blik omkring sig som efter hjælp.

"Hvoraf kommer det, admiral Bruix," udbrød kejseren med den samme forfærdelig skærende stemme, "at De ikke adlød mine befalinger i går aftes?"

"Jeg forstod, at der ville komme en stærk vestenstorm, Deres Majestæt. Jeg vidste, at –" han kunne næsten ikke tale for sindsbevægelse. "jeg vidste, at hvis skibene gik ud i læ af denne kyst –"

"Med hvad ret opkaster De Dem til dommer?" udbrød kejseren med koldt raseri. "Er det Deres mening at stille Deres opfattelse op mod min?"

"I navigationssager, Deres Majestæt!"

"Ikke i noget som helst tilfælde."

"Men orkanen, Deres Majestæt. Beviste den ikke, at jeg havde ret?"

"Hvad? Og De vover fremdeles at modsige mig?"

"Når jeg har retten på min side."

Der blev stille i den store forsamling; en sådan dødsstilhed, som når mange venter og alle med tilbageholdt åndedrag. Kejserens ansigt blev forfærdeligt; kinderne fik en grønagtig, gusten farve, og der kom en besynderlig drejende bevægelse i pandemusklerne, som hos en epileptiker. Han løftede pisken op mod skulderen og gjorde et skridt hen imod admiralen.

"Uforskammede slyngel!" hvislede han.

Det var det italienske ord *coglione*, som han bragte, og jeg lagde mærke til, at jo mere hans følelser overvældede ham, desto mere talte han det franske sprog som en fremmed.

Et øjeblik lod det til, at han ville give sømanden et slag over ansigtet med pisken. Denne tog et skridt tilbage og slog med hånden på sværdhæftet.

"Tag Dem i agt, Deres Majestæt," sagde han.

I nogle øjeblikke var spændingen forfærdelig. Derefter tog Napoleon ridepisker ned igen med et skarpt smæld mod sin egen hofte.

"Viceadmiral Mignons," udbrød han. "De har herefter at modtage alle ordrer, der angår flåden. Admiral Bruix, De har at forlade Boulogne inden fire og tyve timer og trække Dem tilbage til Holland. Hvor er løjtnant Gérard af Berchénys Husarer?"

Min ledsagers handske for op mod bjørneskindshuen.

"Jeg gav Dem befaling til at bringe monsieur Louis de Laval hertil fra slottet Grosbois."

"Han er til stede, Deres Majestæt."

"Godt, De kan gå."

Løjtnanten hilste, drejede sig rundt på hælen og gik klirrende bort; – imens vendte kejserens blå øjne sig mod mig. Jeg havde hørt den talemåde om øjne, der kan se tværs igennem en, men dette gennemborende blik gav én virkelig en fornemmelse af, at det granskede ens inderste tanker.

Men al barskhed var nu smeltet væk fra det, og jeg læste stor mildhed og venlighed i udtrykket.

"De er jo kommet for at tjene mig, monsieur de Laval?"

"Ja, Deres Majestæt."

"De har brugt temmelig lang tid til at bestemme Dem."

"Jeg var ikke min egen herre, Deres Majestæt."

"Deres fader var jo aristokrat."

"Ja, Deres Majestæt."

"De vil se, at i Frankrig findes der nu hverken aristokrater eller jakobinere, men at vi alle er franskmænd, der arbejder til ære for vort fædreland. Har De set Ludvig af Bourbon?"

"Jeg har set ham en gang, Deres Majestæt."

"Manden har et ubetydeligt ydre, ikke sandt?"

"Nej, Deres Majestæt, jeg syntes det var en smuk mand"

For et øjeblik så jeg et hårdt, vredt glimt i disse forunderlige blå øjne. Så rakte han hånden ud og kneb mig i øret.

"Monsieur de Laval blev ikke født til at være hofmand," sagde han. "Nå ja, Ludvig af Bourbon vil komme til at indse, at han ikke kan vinde en trone ved at skrive proklamationer i London og undertegne dem med Ludvig. Jeg for min del fandt Frankrigs krone liggende på jorden og løftede den op på min sværdspids."

"De har også løftet Frankrig med Deres sværd, Deres Majestæt," sagde Talleyrand, som stod ved hans side.

Napoleon kastede et blik hen på sin berømte minister, og jeg syntes at læse mistanke i hans øjne. Derefter vendte han sig mod sin sekretær.

"Jeg overlader monsieur de Laval til Dem, de Meneval," sagde han. "Jeg ønsker at se ham i rådskammeret; efter at jeg har inspiceret artilleriet."

11. Sekretæren

Kejser, generaler og embedsmænd strømmede alle bort til revuen og lod mig stå alene tilbage med en mand, der var klædt i sort med snehvidt kammerdugskalvekrøs og manchetter. Han havde store øjne og så meget mild og venlig ud; han forestillede sig selv for mig som monsieur de Meneval, Hans Majestæts privatsekretær.

"Vi må få os lidt mad, monsieur de Laval," sagde han. "Hvis De har noget med Kejseren at bestille, er det altid det tryggeste at få sig mad, når man har anledning til det. Jeg forsikrer Dem, at jeg næsten har været besvimet af sult og tørst."

"Men hvordan klarer da kejseren selv sig?" spurgte jeg.

Denne monsieur de Meneval havde sådan et venligt og takkeligt væsen, at jeg allerede følte mig vel til mode sammen med ham.

"Åh ham, han er af jern, monsieur de Laval. Vi kan ikke sætte vor målestok efter ham. Jeg har set ham arbejde atten timer i træk uden at nyde noget, blot en eller to kopper kaffe. Selv soldaterne kan ikke hamle op med ham. Jeg forsikrer Dem, at jeg betragter det som den højeste ære at have omsorg for hans papirer; men der gives alligevel stunder, hvor dette er uhyre opslidende. Jeg kan sidde og skrive efter hans diktat, mens hovedet værker af mangel på søvn. Det er et frygteligt arbejde, for han dikterer lige så hurtigt, som han taler, og han gentager aldrig noget. 'Nu kan vi standse her, Meneval,' siger han pludselig, 'og få os en god nats søvn'. Og i samme øjeblik jeg da

har ønsket mig selv til lykke, tilføjer han, 'og vi må begynde med diktaten igen klokken tre i morgen tidlig.' Det er, hvad han mener med en god nats søvn."

"Men har han da ingen faste spisetider, monsieur de Meneval?" spurgte jeg, da jeg fulgte den stakkels privatsekretær ud af teltet.

"Åh jo, han har spisetider, men han tager ikke hensyn til dem. Nu er det allerede langt over middagstid, som De ser, men han er draget til sin revue. Når revuen er forbi, vil formodentlig noget andet optage hans opmærksomhed, og så atter igen noget andet, indtil det pludselig i aften kommer til at gå op for ham, at han ikke har spist nogen middag. 'Min middagsmad, Constant! På minuttet!' kommer han da til at råbe, og arme Constant har at sørge for, at maden er der."

"Men det må være ubekvemmt at spise på den tid," sagde jeg.

Sekretæren smilede diskret, som den, der altid har været vant til at kontrollere sine følelser.

"Dette er det kejserlige køkken," sagde han og pegede på et stort telt, der lå udenfor hovedkvarteret. "Der står Borel, som er vicekokken, ved døren."

"Hvor mange høns er det i dag?" spurgte sekretæren.

"Ak, monsieur de Meneval, det er hjerteskræende," udbrød kokken. "Se nu på dem!"

Han trak forhænget til side og viste os syv fade med hver sin stegte fugl på.

"Den ottende står nu over og er akkurat tilpas stegt, men jeg hører, at Hans Majestæt er taget afsted til revuen, så vi må sætte den niende over."

"Således går det for sig," sagde min ledsager, da vi gik bort fra teltet. "Jeg har set, at man har haft tre og tyve fugle færdige til ham, førend han spurgte efter mad. Den dag råbte han på sin middag klokken elleve om aftenen. Han bryder sig lidet om, hvad han spiser eller drikker, men han vil ikke vente. En halv flaske Chambertin, stegt fisk eller en høne à la Marengo er nok for ham, men det er ikke tilrådeligt at sætte kager eller creme på bordet, for da kan det lige så ofte hænde, at han spiser dette først. Ja, det er et underligt syn, ikke sandt?"

Jeg var standset med et forbavset udråb. En rideknægt kom galopperende på en overordentlig skøn araber ned gennem en af teltgaderne. Da den kom forbi, kastede en grenader, som stod med en lille gris under armen, denne ind mellem hestens fødder. Grisen hvinede ganske forskrækkeligt og pilede sin vej, men hesten galopperede videre uden at forandre sine skridt.

"Hvad skal det betyde?" spurgte jeg.

"Det var den øverste rideknægt, Jardin, som indøver en hest til kejserens brug. Først vænnes den til at få en kanon affyret i sine øren, derefter slår man den pludselig med tunge genstande, og allersidste prøve er, at en gris kastes mellem fødderne på den. Kejseren sidder ikke så godt fast i sadlen og fortaber sig ofte i drømmerier, når han rider, så det måske ikke ville gå godt, hvis ikke hesten var godt dresseret. Kan De se det unge menneske, som ligger og sover ved teltdøren derhenne?"

"Ja, jeg ser ham."

"De ville vel ikke tro, at han i dette øjeblik er i Kejserens tjeneste."

"Det lader til at være en meget let post."

"Jeg ville ønske, at alle vore embeder var så lette, monsieur de Laval. Det er Joseph Linden, der har nøjagtig lige så store fødder som kejseren. Han bruger hans nye sko og støvler i tre dage, førend hans herre får dem. De kan se på guldspænderne, at han for øjeblikket har et par på. – Ah, goddag, monsieur de Caulaincourt, vil De ikke spise middag sammen med os i mit telt?"

En høj, smuk og meget elegant klædt mand kom hen og hilste på os.

"Det er et sjældent syn at se Dem hvile, monsieur de Meneval," sagde han. "Som chef for husholdningen har jeg ikke selv så let et arbejde, men jeg tror, at jeg har mere frihed end De. Har vi tid til at spise middag, førend kejseren vender tilbage?"

"Javist; herfra kan vi se, når han kommer, og være tilbage i forgemakket før ham. Dette er feltkost, monsieur, men De vil nok tage til takke med den."

Jeg for min del spiste koteletterne og salaten med udmærket appetit; men hvad jeg især fandt smag i, var at lytte til mine kammeraters samtale. Jeg var nemlig fuld af nysgerrighed angående alt, der vedrørte denne ejendommelige mand, hvis geni så hurtigt havde hævet ham til den højeste stilling i verden.

Overhovedet for hans husholdning drøftede ham med en forbavsende åbenhjertighed.

"Hvad siger man om ham i England, monsieur de Laval?" spurgte han.

"Åh, ikke noget særlig godt."

"Nej, det har jeg forstået af de engelske aviser. De driver kejseren til raseri; men han vil alligevel læse dem. Jeg skal gerne

indgå et væddemål om, at det første han foretager sig, når han har gjort sit indtog i London, er at sende kavaleriafdelinger rundt til de forskellige redaktionslokaler og gøre forsøg på at pågribe redaktørerne."

"Og det næste?"

"Det næste?" sagde han og smilede, "vil være at udstede et langt opråb for at bevise, at vi har erobret England udelukkende for engelskmændenes bedste og meget imod vor egen vilje. Og dernæst vil kejseren måske lade de engelske forstå, at hvis de absolut fordrer en protestantisk hersker, så findes der muligvis enkelte små punkter, hvorom han ikke er enig med den katolske kirke."

"Nej, dette er alt for galt, alt for galt!" udbrød de Meneval; han så ud, som han både morede sig og var forfærdet over sin kammerats åbenhjertighed. "Vel er det så, at kejseren af politiske grunde måtte eksperimentere lidt med muhamedanismen, og jeg tror nok, han vil høre gudstjenesten i St. Paulskirken, som han søgte moskeen i Cairo; for en hersker kan det ikke gå an at være bigot. Og når alt kommer til alt, må kejseren tænke for os alle sammen."

"Han tænker for meget," sagde Caulaincourt højtideligt. "Han tænker så meget, at andre folk her i Frankrig slet ikke tænker længere. De ved, hvad jeg mener, de Meneval, for De har set lige så meget til det som jeg."

"Ja, ja," svarede sekretæren. "Han skal sikkert ikke opmuntre nogen originalitet blandt sine omgivelser. Jeg har så mangan gang hørt ham sige, at han ikke har brug for andet end middelmådighed, hvilket, oprigtig talt, ikke var nogen videre rar kompliment for os, der har den ære at tjene ham."

"Ved hans hof viser en dygtig mand bedst sin begavelse ved at lade, som om han er sløv," sagde Caulaincourt bittert.

"Og alligevel er der så mange berømte personligheder der," bemærkede jeg.

"Hvis så er tilfældet, da holder de kun deres stilling ved at skjule deres personlighed. Hans ministre er kontorister, hans generaler overadjudanter. Redskaber er de alle sammen. Man har dette vidunderlige menneske i midten, og menneskene rundt om ham er lige så mange spejle, der reflekterer forskellige sider af ham. I det ene spejl ser man ham som finansmand og kalder billedet Lebrun. I et andet har man ham som gendarm, og man kalder det Savary eller Fouché. Fremdeles i et tredje træder han frem som diplomat og hedder Talleyrand. Man ser forskellige skikkelser, men i virkeligheden er det den samme mand. Der har man f. eks. monsieur de Caulaincourt, der bestyrer husholdningen; men han kan ikke give en tjener afsked uden tilladelse. Det gør fremdeles altid kejseren. Og sådan som han leger med os. For vi må tilstå, de Meneval, at han leger med os. I dette frem for alt har jeg set hans vidunderlige begavelse. Han giver os aldrig lov til at være alt for gode venner, for at vi ikke skal slå os sammen. Han har pudset sine marskaller således på hinanden, at der næppe er to af dem, som er gode venner. Se bare, hvorledes Davoust hader Bernadotte, eller Lannes og Bessières, eller Ney og Massena. Det er lige de kan holde sablerne i skeden, når de møder hinanden. Og desuden kender han vore svage punkter: Savarys tørst efter penge, Cambacérés' forfængelighed, Marets tomhed, Talleyrands mani for spekulationer er alt sammen lige så mange værktøjer i hans hånd. Jeg ved ikke, hvad der kan være

min største svaghed; men jeg er sikker på, at han ved det og benytter sin kundskab."

"Men hvor han må arbejde!" udbrød jeg.

"Ja, det kan De vel sige," sagde de Meneval. "Og så energisk. Atten timer af de fire og tyve hele ugen til ende. Han har præsideret i den lovgivende forsamling, indtil man er besvimet ved sine pulte. Hvad mig angår, så vil han blive min død akkurat på samme måde, som han sled de Bourienne op; men uden at knurre vil jeg dø på min post; for om han end farer ilde med os, så farer han også ilde med sig selv."

"Bonaparte er den rette mand for Frankrig," sagde Caulaincourt. "Han er den personificerede genius for orden, system og disciplin. Når man tænker på det kaos, hvori vort arme fædreland befandt sig efter revolutionen, da ikke en eneste ville regeres, men alle og enhver ville herske over andre, da forstår man, at ene og alene Napoleon kunne frelse os. Vi gik alle og længtes efter noget fast at klamre os til, og så traf vi på denne jernstøtte af en mand. Og hvilket menneske, han dengang var, monsieur de Laval! De træffer ham nu, da han har opnået alt, hvad han kan ønske. Han er i godt humør og tryg. Men ved den tid havde han intet opnået, men attråede alt. Hans blik forfærdede kvinderne. Han gik omkring i gaderne som en ulv. Folk stod og stirrede efter ham, når han gik forbi. Hans ansigt var ganske anderledes – det var knoglet, hulkindet med et skjult, truende blik og spidse kæber. Ja, den lille løjtnant fra krigsskolen i Brienne var en forunderlig skikkelse. Den første gang, jeg så ham, sagde jeg: "Der er en mand, som enten kommer til at sidde på en trone eller knæle på et skafot." Og se ham nu."

"Og det var for ti år siden!" udbrød jeg.

"Blot ti år. Og disse år har ført ham fra en sal i barakkerne til Tuilerierne. Men han var født til det. Det var umuligt at stække ham. De Bourienne fortalte mig, at han allerede i Brienne, da han var en liden fyr, havde den stolte kejsersmine, og han holdt lovtaler eller irettesatte, stirrede rasende eller smilede akkurat på samme måde som nu. Har De set hans moder, monsieur de Laval? Hun er en tragediedronning, høj, reserveret, ubøjelig, tavs. Det er kilden, som han er udsprunget af."

Jeg kunne se på sekretæren, hvis øjne var milde som en fuglehunds, at han følte sig ilde til mode ved de Caulaincourts bemærkninger.

"De kan fortælle, at vi ikke lever under noget særdeles frygteligt tyranni, monsieur de Laval," sagde han; "ellers havde vi næppe vovet at diskutere vor hersker så oprigtig. Sagen er, at vi ikke har sagt noget, som han ikke selv ville have hørt på med fornøjelse eller måske endog bifaldt. Han har sine små svagheder, ellers ville han ikke være menneske; men se på hans egenskaber som regent, og jeg spørger Dem, om nogensinde et menneske så fuldstændig har gjort fyldest for et folks valg. Han arbejder hårdere end nogen af sine undersåtter. Han er en herre, der er elsket af sine tjenere. Han har aldrig en hviledag, og han er altid oplagt til at arbejde. Under Tuileriernes tag findes der ikke en mere afholdende mand, hvad mad og drikke angår. Han opdrog sine brødre på egen bekostning, dengang da han selv var meget fattig, og han har ladet selv de mest fjerne slægtninge blive delagtige i sin lykke. Han er med et ord sparsommelig, strengt arbejdsom og mådeholden. I de londonske aviser har vi læst om jeres prins af Wales, monsieur

de Laval, og jeg tror ikke, at han ligefrem står sig videre godt på sammenligningen."

Jeg tænkte på den lange række Brighton-skandaler, Newmarket-skandaler, Londonskandaler og måtte lade George forblive uforsvaret.

"Efter hvad jeg forstår," sagde jeg, "så er det ikke kejserens private liv, men hans for alle synlige ærgerrighed, som de engelske angriber."

"Sagen er," sagde de Caulaincourt, "at kejseren ved, og vi alle ved, at der er ikke plads nok i verden til både Frankrig og England. Enten må den ene eller den anden være den overordnede. Hvis man engang fik England knust, kunne man derefter lægge grundvoldene til en stadig fred. Italien er vort, Østrig kan vi knuse på ny, som vi har knust det før. Tyskland er splittet. Rusland kan udvide sig mod syd og øst. Amerika tager vi i en ledig time og finder vort påskud i Louisiana eller i Canada. Der er et verdens-kejserdømme i vente for os, og der er kun denne eneste ting, der standser os."

Gennem teltets åbning pegede han ud på den brede, blå Kanal.

Langt borte lå blokadeflådens sejle som snehvide måger i det fjerne. Jeg måtte atter tænke på, hvad jeg havde set aftenen før – lanterne fra skibene på søen og lysglimt fra lejren på kysten. Magterne på land og hav stod ansigt til ansigt, mens en afventende verden stod omkring dem for at se, hvad der ville komme ud af det.

12. Handlingens mand

De Menevals telt var opslået således, at han kunne overskue de kejserlige hovedkvarterer, men enten havde vi været alt for optaget af den interessante samtale, eller også var kejseren kommet den anden vej tilbage fra revuen, for vi blev pludselig opskræmt ved at se en grønkjolet kaptajn af garden, der kom for at sige, at Napoleon ventede på sin sekretær.

Den arme de Menevals ansigt blev lige så hvidt som hans smukke kalvekrøs, han sprang op og kunne næsten ikke sige noget for bevægelse.

"Og jeg, som skulle have været der!" stønnede han. "Ak, for en ulykke! Monsieur de Caulaincourt, De må undskylde mig! Hvor har jeg lagt hatten og sværdet? Kom, monsieur de Laval, vi tør ikke vente et øjeblik!"

Jeg kunne forstå af de Menevals skræk, ligesom af det optrin, jeg nylig havde været vidne til overfor admiral Bruix, hvilken indflydelse kejseren øvede over dem, der omgav ham. De var aldrig trygge, altid på randen af en katastrofe; blot opmuntrede den ene dag for at blive hensynsløst tilbagestødte den anden, tyranniserede i det offentlige og ringeagtede i det private liv. Men til trods for alt dette er det en kendsgerning, at de elskede ham og tjente ham, som ingen anden monark er blevet elsket og tjent.

"Måske det er bedst, at jeg bliver her," sagde jeg, da vi kom til forgemakket, der fremdeles var overfyldt af folk.

"Nej, nej, jeg er ansvarlig for Dem. De må følge med mig! Jeg håber, at han ikke er vred på mig! Hvorledes kan han være kommet ind, uden at jeg så det?"

Min forskrækkede ledsager kradsede sagte på døren, der øjeblikkelig blev åbnet af mamelukken Roustan, som vogtede den indefra. Det rum, som vi nu trådte ind i, var nok så anseligt, men yderst tarvelig møbleret. Væggene var betrukket med sølvgråt tapet, og midt på det himmelblå tag sås den gyldne ørn med tordenkilen.

På den ene side brændte, til trods for det varme vejr, et stort bål; luften var tung af hede og den aromatiske duft af aloe. I midten af rummet stod et stort, aflangt bord, dækket med grønt klæde og uordnede dynger af breve og papirer. På den ene side af bordet stod en ophøjet skrivepult, og bag den, i en safians lænestol med udskårne arme, sad kejseren.

Rundt ved væggene stod flere embedsmænd, men kejseren tog ingen notits af dem. Han holdt en lille pennekniv i hånden og sad og snittede i træknappen på enden af stolens armlæn.

Da vi kom ind, så han op og rystede koldt på hovedet til de Meneval.

"Jeg har måttet vente på Dem, monsieur de Meneval," sagde han. "Jeg kan ikke huske, at jeg nogensinde ventede på min forrige sekretær de Bourienne. Nok om det! Ingen forklaringer! Tag denne rapport, som jeg har skrevet, mens De var borte, og kopier den."

Den arme de Meneval tog imod papiret med skælvende hænder og bar det hen til et lille sidebord, bestemt for hans brug. Napoleon rejste sig og spadserede frem og tilbage i værelset med hænderne på ryggen, og det store, runde hoved

ludende noget fremover. Det var nok til det bedste, at han brugte sekretær; for jeg lagde mærke til, at han blot ved at skrive dette eneste dokument havde skvættet hele pladsen fuld af blæk, og det var synligt, at han to gange havde brugt sine hvide kashmirs knæbenklæder til at tørre pennen af i.

Hvad mig angår, så stod jeg roligt ved døren, ved siden af Roustan, og kejseren tog ikke mindste notits af min nærværelse.

"Nå," udbrød han pludselig. "Er det færdigt, de Meneval? Vi har mere at udrette end det."

Sekretæren vendte sig halvt om i stolen, og hans ansigt så endnu mere forskrækket ud.

"Undskyld, Deres Majestæt, –" stammede han.

"Ja, ja, hvad er der nu i vejen?"

"Undskyld, Deres Majestæt, jeg finder det noget vanskeligt at læse, hvad Deres Majestæt har skrevet."

"Åh, tøv lidt, min herre. De ser jo, hvad rapporten handler om."

"Ja, Deres Majestæt; det er om foder til kavaleriets heste."

Napoleon smilede, og ved denne bevægelse fik hans ansigt næsten et drengeagtigt udtryk.

"De minder mig om Cambacérès, de Meneval. Da jeg skrev en beretning til ham om slaget ved Marengo, troede han, at mit brev var en løselig anlagt plan for kampen. Dette dokument har intet med kavalerihestene at bestille, men indeholder instrukser til admiral Villeneuve om at koncentrere sin flåde for at bemægtige sig Kanalen. Giv det til mig, så skal jeg læse det højt for Dem."

Han snappede papiret på den hurtige, impulsive måde, der var så karakteristisk for ham. Men efter at han havde stirret længe og stift på det, krøllede han papiret sammen og kastede det under bordet.

"Jeg skal diktere Dem det," sagde han, og idet han skridtede op og ned ad det lange rum, vældede der en sådan ordflom ud af ham, at den arme de Meneval, hvis ansigt blussede af hans kraftanstrengelser, kæmpede på livet for at få dem nedskrevne. Efterhånden som hans egne tanker opflammede ham, blev Napoleons stemme skarpere, hans skridt fastere, og han greb fat i sin højre manchete med fingrene på samme hånd og rystede den højre arm med den underlige epileptiske bevægelse, der var ejendommelig for ham.

Men hans tanker og planer var så beundringsværdigt klare, at selv jeg, der ikke kendte noget til sagen, fint kunne følge med. Frem for alt blev jeg imponeret af hans vidunderlige greb på kendsgerninger, der ikke alene satte ham i stand til at udtale sig med sikkerhed om linjeskibene, men også om fregatter, slupper og brigger ved Ferrol, Rochefort, Cadiz, Carthagen og Brest, og nøjagtig om hvert skibs styrke med hensyn til besætning og kanoner; ligeledes kunne han de engelske skibes navne og styrke på fingrene. Selv hos en søofficer ville et sådan kendskab have været bemærkelsesværdigt; men når jeg tænkte på, at dette spørgsmål om flåden kun var et eneste af halvtreds lignende, som denne mand havde at gøre med, så begyndte jeg at fatte denne omfattende ånds kolossale evner.

Kejseren lod ikke til at skænke mig den mindste opmærksomhed, men han må vist alligevel have iagttaget mig

nøje; for da han var færdig med sin diktat, henvendte han sig straks til mig.

"Det ser ud, som om De er forbavset, monsieur de Laval, over, at jeg kan være i stand til at træffe afgørelser med hensyn til flåden uden at have min marineminister ved siden; men det er et af mine principper at kende til og afgøre tingene selv. Hvis disse gode bourboner havde haft den samme vane, så havde De måske nu ikke måttet opholde sig blandt Englands tåger."

"Man må have Deres Majestæts hukommelse for at kunne gøre noget sådant," bemærkede jeg.

"Jeg har systematisk opøvet den," sagde han. "Det er, ligesom jeg har skuffer i hjernen; når jeg åbner den ene, kan jeg låse de andre. Det er sjældent, at jeg ikke finder, hvad jeg har brug for. Jeg har dårlig hukommelse for navne og datoer, men en ypperlig for ansigter og kendsgerninger. Det er en god del at bære omkring i sit hoved, monsieur de Laval. Som De nu har hørt, har jeg f. eks. min ene lille skuffe fuld af flåden. Jeg har en anden, der indeholder alle Frankrigs fæstninger og havne. Som et eksempel kan jeg fortælle Dem, at da min krigsminister forelæste mig en fortegnelse over hele vort kystforsvar, så jeg mig i stand til at gøre ham opmærksom på, at et batteri på to kanoner i nærheden af Ostende var undgået ham. I en anden af mine hjerneskufter har jeg Frankrigs regimente. Er den skuffe i orden, marskal Berthier?"

Ved kejserens spørgsmål bukkede en glatraget mand, der stod og bed negle henne ved vinduet.

"Jeg er undertiden fristet til at tro, Deres Majestæt, at De kender navnet på hver eneste mand i gelederne," svarede han.

"Jeg tror, at jeg kender de fleste af mine gamle ægyptiske brumbasser," sagde Napoleon. "Og så har vi en anden skuffe, monsieur de Laval, til kanaler, broer, veje, fabrikker og hver enkelthed af den indre styrelse. Retten, finanserne, Italien, kolonierne, Holland kræver alt sammen en skuffe hver for sig. I vore dage forlanger Frankrig mere af sin hersker, monsieur de Laval, end at han kan bære otte meter hermelin med værdighed og anstand, eller ride efter hjorten i Fontainebleaus skove."

Jeg tænkte på den afmægtige, velvillige, pompøse Louis, som jeg havde set en eneste gang, da min fader tog mig med for at hilse på ham, og jeg forstod, at Frankrig efter sine ulykker og lidelser i sandhed havde brug for et andet og stærkere overhoved.

"Tror De ikke også det, monsieur de Laval?" spurgte kejseren.

Han stod for et øjeblik stille foran bålet og rørte med sin sirrlige guldspændte sko ved en af de brændende træstykker.

"De har fattet en meget klog beslutning," sagde han, da jeg havde besvaret hans spørgsmål. "Men De har jo længe haft den tankegang, ikke sandt. Er det ikke sådan, at De engang tog mig i forsvar, da en ung englænder drak på min undergang i værtshuset i landsbyen, hvor De boede?"

Jeg erindrede sagen, skønt jeg ikke kunne begribe, hvorledes det var kommet ham for øre.

"Hvorfor gjorde De det?"

"Jeg handlede efter indskydelse, Deres Majestæt."

"Efter indskydelse!" udbrød han med en foragtelig betoning. "Jeg forstår ikke, hvad folk mener, når de siger, at de handler efter indskydelse. I Charenton handler man utvivlsomt efter indskydelse, men ikke blandt fornuftige mennesker. Hvorfor

ville De sætte Deres liv på spil derovre for at forsvare mig, når De på den tid ikke havde noget at håbe på af mig?"

"Det var, fordi jeg følte, at De betyder det samme som Frankrig, Deres Majestæt."

Under denne samtale gik han fremdeles op og ned i værelset, rystende sin højre arm. Hans blik gik skifte fra den ene til den anden af os gennem hans seglas; hans syn var nemlig så svagt, at han altid måtte bruge kikkert i fri luft og seglas inden døre. Undertiden standsede han op og tog sig store priser snus af en skildpaddes dåse; men jeg lagde mærke til, at ingen af dem nogensinde nåede næsen, for han spildte det hele mellem fingrene ned på vesten og gulvet.

Mit svar lod til at behage ham; for han greb mig pludselig i øret og rystede det temmelig voldsomt.

"De har fuldkommen ret, min ven," sagde han. "Jeg er det samme for Frankrig, som Frederik den Anden var for Preussen. Jeg vil gøre landet til den store verdensmagt, således at hver eneste monark i Europa kommer til at finde det nødvendigt at have sit slot i Paris, og alle skal de komme for at holde kroningsslæbet for mine efterkommere –"

En krampeagtig, smertelig trækning gik over hans ansigt.

"Min Gud! Hvem er det, jeg bygger for? Hvem skal blive min efterkommer?" hørte jeg ham mumle, og han strøg sig med hånden over panden.

"Ser det ud til, at man er bange for mit forestående angreb i England?" spurgte han pludselig. "Har De hørt, at man nærer frygt for, at jeg skal sætte over Kanalen?"

Sandheden tro blev jeg nødsaget til at sige, at den eneste ængstelse, jeg nogensinde havde hørt udtale, var for det

tilfælde, at han ikke ville komme over.

"Soldaterne er meget skinsyge over, at søfolkene altid skal have æren," sagde jeg.

"Men de har en meget lille hær."

"Næsten hver eneste mand er frivillig, Deres Majestæt."

"Pyt, udskevne!" udbrød han og gjorde en bevægelse med hænderne, som om han skød dem væk foran sig. "Jeg vil gå i land i Kent eller i Sussex med hundrede tusind mand. Jeg vil levere et stort slag, som jeg skal vinde med et tab af ti tusind mand. På den tredje dag skal jeg være i London. Jeg vil fængsle statsmændene, bankiererne, købmændene og journalisterne. Jeg vil pålægge dem en skat på hundrede millioner engelske pund. Jeg vil begunstige de fattige på de riges bekostning og skaber mig derved et parti. Jeg vil opløse foreningen med Skotland og Irland ved at give disse lande forfatninger, som stiller dem bedre end England. Således vil jeg så tvedragt overalt. Derefter vil jeg som pris for at forlade landet kræve flåden og kolonierne. På den måde vil jeg sikre Frankrig verdensherredømmet for mindst et kommende århundrede."

I dette udkast kunne jeg mærke den egenskab, som jeg senere hørte skulle være særegen for Napoleon, nemlig at hans ånd både kunne undfange en stor plan og på samme tid udvikle de praktiske enkeltheder, som syntes at bringe den inden for mulighedens grænser. I det ene øjeblik kunne det være en vild drøm om at oversvømme østen. I det næste var det en fortegnelse over de skibe, havne, fødemidler og tropper, der skulle til for at skabe drømmen om til virkelighed. Han fik altid fast tag i sagernes midtpunkt med det sikre instinkt, der også bragte ham til at gå lige løs på en fjendes hovedstad. En digters

sjæl og et forretningsmenneskes ånd af første rang er en kombination, der kan gøre et menneske farligt for verden. Jeg tror, det må have været hans hensigt – for han gjorde aldrig noget uden hensigt – at give mig en anskuelsestime i sin regeringsdygtighed, måske med den tanke, at jeg til gengæld kunne påvirke andre emigranter, når jeg fortalte dem derom. Sikkert er det, at han lod mig stå som tilhører og iagttager af den række af sager, som han i løbet af et par timer skulle afgive sin mening om.

Intet syntes at være hverken for stort eller for småt for denne overordentlige ånd. I det ene øjeblik gjaldt det at skaffe vinterkvarterer til to hundrede tusind mand, i det næste diskuterede han med Caulaincourt om at beskære husholdningens udgifter og om muligheden for at sløjfe nogle af vognene.

"Det er mit ønske at være sparsommelig hjemme, ligesom også at optræde med pragt udenlands. Hvad mig selv angår, så kunne jeg, dengang jeg havde den ære at være sekondløjtnant, leve udmærket godt af 1200 francs om året, og det ville ikke koste mig noget at vende tilbage hertil. Denne ødselhed ved hoffet må der sættes en stopper for. Jeg ser f. eks. af Deres regning, at man drikker 155 kopper kaffe om dagen; når sukkeret koster 4 francs og kaffen 5 francs pundet, kommer hver kop på 20 sous. Det ville være bedre at sætte dem på rationer med hensyn til kaffe. Staldregningerne er også alt for høje. Efter den nuværende pris på foder skulle syv eller otte francs om ugen være tilstrækkeligt for hver hest i en stald på to hundrede. Jeg vil ikke vide af noget sløseri i Tuilerierne."

I løbet af et par minutter kunne han således gå fra et spørgsmål om millioner til et spørgsmål om sous, og fra styringen af et kejserdømme til styringen af en stald.

Fra tid til anden lagde jeg mærke til, at han kastede et lille sideblik hen på mig, som for at spørge, hvad jeg tænkte om det alt sammen, og dengang undrede det mig svært meget, at mit bifald skulle kunne have noget som helst værd for ham. Men når jeg nu tænker tilbage og ser, at mit eksempel bragte så mange andre unge adelsmænd til at følge ham, så forstår jeg, at han så meget længere end jeg.

"Ja, monsieur de Laval," sagde han pludselig, "nu har De set lidt til min fremgangsmåde. Er De beredt til at træde i min tjeneste?"

"Ja ganske, Deres Majestæt," svarede jeg.

"Jeg kan være en meget hård herre, når det behager mig," sagde han og smilede. "De var jo til stede, da jeg talte med admiral Bruix. Vi har alle sammen at gøre vor pligt, og disciplin er ligeså nødvendig i de højeste som i de laveste grader. Men hos mig kommer vreden aldrig længere end hertil," og han førte hånden tværs over halsen. "Den får aldrig tilladelse til at fordunkle hjernen. Her står dr. Corvisart, som kan fortælle Dem, at jeg har den langsomste puls af alle hans patienter."

"Men også, at De er den, der spiser hurtigst, Deres Majestæt," sagde en mand med stort ansigt og et elskværdigt udseende. Han havde ført en hviskende samtale med marskal Berthier.

"Ha ha, De skælm, så det er dette, De nu har at anføre imod mig. Doktoren kan ikke tilgive mig; for når jeg er syg, så siger jeg til ham, at jeg hellere vil dø af sygdommen end af lægemidlerne. Hvis jeg spiser for hurtigt, så er det statens

skyld, der ikke under mig mere end et par minutter til mine måltider. Dette minder mig om, at det næsten må være over min middagstid, Constant."

"Den er ovre for fire timer siden, Deres Majestæt."

"Server da straks!"

"Ja, Deres Majestæt. Monsieur Isabey er her udenfor med sine dukker, Deres Majestæt."

"Ah, dem må vi se på straks. Før ham ind!"

Den mand, som trådte ind, var øjensynligt netop kommet fra en lang rejse. Han bar en stor, flad vidjekurv under armen.

"Det er nu to dage, siden jeg sendte bud efter Dem, monsieur Isabey."

"Kureren ankom i går, Deres Majestæt. Jeg har rejst fra Paris hele tiden siden."

"Har De modellerne der?"

"Ja, Deres Majestæt."

"Så kan De lægge dem ud over bordet."

Først kunne jeg ikke begribe, hvad de skulle være til, da jeg, efter at Isabey havde åbnet kurven, så, at den var fuld af omtrent fodhøje dukker, der alle var klædt i de mest pragtfulde fløjls- og silkekostumer, besatte med hermelin og guldkniplinger. Men efter at kostumetegneren havde dem taget ud en efter en og opstillet dem på bordet, forstod jeg straks, at kejseren med sin overordentlige lidenskab for enkeltheder og for selv at kunne kontrollere enhver ting ved sit hof, havde ladet disse dukker udklæde, for at bedømme virkningen af de pragtfulde kostumer, der var bestemt for hans højeste embedsmænd til brug ved officielle lejligheder.

"Hvad er dette?" spurgte han og løftede op en lille dame i jagtdragt i amarantfarve og guld og med turban og hvid fjerbesætning.

"Den er bestemt for kejserindens jagtdragt, Deres Majestæt."

"De skulle have gjort midjen noget længere," sagde Napoleon, som havde meget afgørende meninger med hensyn til damedragter. "Det ser ud til, at disse fordømte moder er den eneste ting, som jeg ikke kan regulere indenfor mit rige. Min skrædder Duchesne skærer tre tommer bort af mine frakkeskøder, og hele Frankrigs armeer og flåder kan ikke hindre ham deri. Hvem er det?"

Han havde taget en overordentlig pragtfuld figur i grøn kjole op.

"Det er overhofjægermesteren, Deres Majestæt."

"Da er det Dem, Berthier. Hvordan synes De om Deres nye kostume? Og denne i rødt?"

"Det er ærkekansleren."

"Og den violette?"

"Det er den øverste kammerherre."

Kejseren morede sig lige så meget som et barn over et nyt legetøj. Han satte små grupper af figurerne sammen på bordene, for at han kunde få en forestilling om, hvorledes disse høje embedsmænd ville komme til at tage sig ud, når de talte sammen.

Derefter kastede han dem alle tilbage i kurven.

"Det er meget godt," sagde han. "De og David har udført Deres arbejde særdeles godt, Isabey. De kan levere disse modeller til hofskrædderen og få et overslag over, hvad det vil koste. De skal sige til Lenormand, at hvis hun vover at sende en

regning af samme slags, som den hun sendte kejserinden sidst, skal hun få lov at se det indre af Vincennes. De ville ikke synes, det var rigtigt, monsieur de Laval, at bruge 25.000 francs til en eneste dragt, selv om den var til mademoiselle Eugenie de Choiseul."

Fandtes der noget, som denne heksemester af et menneske ikke kendte til? Hvad kunne min kærlighedshistorie være for ham mellem sammenstød af hære og nationers kampe? Da jeg halvt forfærdet, halvt forbavset stod og stirrede på ham, oplyste det behagelige drengesmil hans blege ansigt, og hans trinde lille hånd hvilede for et øjeblik på min skulder. Når han var fornøjet, var hans øjne lyseblå, skønt de kunne blive mørke, når han var tankefuld, og stålgrå i ophidsede øjeblikke.

"For en liden stund siden blev De forbavset, da jeg talte med Dem om Deres sammenstød med englænderen i landsbykroen. Og nu bliver De endnu mere forbavset, når jeg fortæller Dem om en vis ung dame. De ville sikkert have haft den tanke, at mine agenter i England tjener mig dårligt, hvis jeg ikke skulle kende så vigtige enkeltheder som disse."

"Jeg kan ikke fatte, hvordan sådanne småting kan blive rapporteret til Dem, eller hvorfor De et eneste øjeblik skulle erindre Dem, Deres Majestæt."

"De er sikkert en meget beskeden mand, og jeg håber, at De ikke vil miste denne fortryllende egenskab, når De har været en tid ved mit hof. Så De tror, at Deres private affærer ikke har nogen betydning for mig."

"Jeg kan ikke fatte, hvorledes de kan have det, Deres Majestæt."

"Hvad hedder Deres grandonkel?"

"Hans navn er kardinal de Laval de Montmorency."

"Ganske rigtigt. Og hvor er han henne nu?"

"Han er i Tyskland."

"Aldeles rigtigt, ja – i Tyskland i stedet for ved Notre Dame, hvor jeg ville have ansat ham. Hvad hedder Deres kødelige fætter"

"Hertugen af Rohan."

"Og hvor er han?"

"I London."

"I London, ja, og ikke i Tuilerierne, hvor han kunne have fået, hvad han lystede at forlange. Hvis jeg skulle falde, gad jeg vide, om jeg fik så trofaste følgesvende, som disse bourbonere har. Ville de mænd, hvis lykke jeg har skabt, gå i landflygtighed og afslå alle tilbud, indtil jeg selv vendte tilbage? Hør her, Berthier!" sagde han og tog sin yndling i øret på den kærtegnende måde, der var ham egen. "Kunne jeg gøre regning på dig, din slyngel, eller hvad?"

"Jeg forstår Dem ikke, Deres Majestæt."

Vor samtale var ført i en tone, der gjorde den uhørlig for de andre, som opholdt sig i værelset. Men nu stod de alle og lyttede efter, hvad Berthier havde at sige.

"Hvis jeg blev fordrevet, ville du da også gå i landflygtighed?"

"Nej, Deres Majestæt."

"For pokker! Du er i alt fald oprigtig."

"Jeg kunne ikke gå i landflygtighed, Deres Majestæt."

"Og hvorfor ikke?"

"Fordi jeg ville være død, Deres Majestæt."

Napoleon gav sig til at le.

"Og alligevel kan nogen sige, at vor Berthier er tykhovedet," sagde han. "Ja, jeg tror, at jeg kan være temmelig sikker på dig, Berthier; for, skønt jeg har mine egne grunde til at holde af dig, så tænker jeg ikke, du kan have synderligt værdi for nogen andre. Det kan jeg nu ikke sige om Dem, monsieur Talleyrand. De vil lige så hurtigt gå over til en ny herre, som De forlod den gamle. De har, som De ved, et geni til at indrette Dem efter omstændighederne."

Der var intet, Kejseren yndede mere, end at frembringe små scener af denne art. Det bragte en til at føle sig meget ilde; for ingen kunne vide, om han ikke selv var den næste til at få et besynderligt eller nærgående spørgsmål. Men nu glemte de alligevel deres frygt for, hvad der kunne komme, af interesse for at høre, hvad den berømte diplomat havde at svare til en formodning, som hver eneste en vidste var sand.

Talleyrand stod og lænede sig til sin sorte ibenholts stok, med sine svære skuldre ludende fremover, og et fornøjet smil på læberne, som om man havde henvendt den mest uskyldige kompliment til ham. Blandt hans få adkomster til respekt var den, at han altid gav Napoleon tilbage med samme mønt, og aldrig nedlod sig til at logre eller smigre for ham.

"Deres Majestæt mener, jeg kom til at forlade Dem, hvis Deres fjender tilbød mig mere, end De har skænket mig?"

"Det er jeg fuldkommen overbevist om, at De ville."

"Ja, jeg kan virkelig ikke svare for mig selv i dette, Deres Majestæt, førend tilbuddet er gjort. Men det måtte være et uhyre stort et. Fraset mit yderst smukke hotel i Rue St. Florentin og de to hundrede tusind francs, eller der omkring, som det har behaget Dem at tilstå mig, så ved De, at jeg også

indehaver stillingen som Europas førsteminister. Med mindre man sætter mig på tronen, Deres Majestæt, så kan jeg virkelig ikke indse, at jeg kan få en bedre stilling."

"Nej, jeg tror, at jeg kan være nok så tryk for Dem," sagde Napoleon og så vist på ham med tankefulde øjne. "Det er sandt, Talleyrand, enten må De gifte dem med madame Grand eller skille Dem af med hende, for jeg kan ikke have nogen skandale gående her ved hoffet!"

Jeg blev ganske befippet ved at høre et så delikat og personligt emne blive omtalt på denne offentlige måde; men også dette var karakteristisk for denne overordentlige mands måde at herske på. Han erklærede, at han betragtede delikatesse og fin takt som to af de lænker, hvormed middelmådigheden forsøgte at lamme geniet. Der fandtes ikke det spørgsmål i det private liv, helt fra at vælge en hustru til at afskedige en maitresse, som denne unge erobrer på seks og tredive år ikke krævede ret til at drøfte og endeligt afgøre.

Talleyrand kom atter med sit velvillige, men uudforskellige smil.

"Det stammer vel fra tidligere forbindelser, Deres Majestæt," sagde han, "at jeg instinktmæssigt skyr giftermål."

Napoleon gav sig til at le.

"Undertiden glemmer jeg, at det virkelig er biskoppen af Autun, som jeg taler med," sagde han. "Jeg antager, at jeg muligvis har så megen indflydelse hos paven, at jeg, til gengæld for de små opmærksomheder, vi viste ham under kroningen, kan bede ham om at være noget lemfældig mod Dem i denne sag. Hun er en begavet dame, denne madame Grand. Jeg har lagt mærke til, at hun er en opmærksom tilhører."

Talleyrand trak på sine runde skuldre.

"Intelligens er ikke altid en fordel hos kvinden, Deres Majestæt. En begavet kvinde kompromitterer sin mand. En dum kvinde kompromitterer blot sig selv."

"Den mest begavede kvinde," sagde Napoleon, "er den, der er begavet nok til at skjule sin begavelse. Frankrigs kvinder har altid været farlige, for de er mere begavede end mændene. De forstår ikke, at det er deres hjerter, som vi har behov for, ikke deres hoveder. Når de har haft indflydelse over en hersker, har de altid ødelagt hans løbebane. Se på Henrik den Fjerde og Ludvig den Fjortende. Kvinderne er alle sværmere, drømmere og følsomme, fulde af gæring og energi, men uden logik og fremsyn. Se på denne fordømte madame de Staël! Se på salonerne i St. Germain's kvarterer! Deres evige faddersladder skaffer mig mere bryderi end Englands flåde. Hvorfor kan de ikke passe deres småbørn og deres håndarbejder? Men dette synes De vel er nogle forskrækkelige meninger, monsieur de Laval?"

Det var ikke noget let spørgsmål at besvare; jeg forholdt mig derfor tavs.

"I Deres alder har man endnu ikke lært at tage livet praktisk," sagde kejseren. "Senere vil De forstå det. Jeg tror nok, at jeg tænkte som De på den tid, da de dumme parisere talte om, hvilken mesalliance enken efter den berømte general Beauharnais indgik ved at gifte sig med den ukendte Bonaparte. Det var en skøn drøm. Der er ni værtshuse på en eneste dagsrejse mellem Milano og Mantua, og fra hvert eneste et af dem skrev jeg et brev til min hustru. Ni breve på en dag –

men man berøves illusionerne, monsieur! Man lærer at tage tingene, som de er."

Jeg kunne ikke andet end tænke på, hvilken skøn yngling Napoleon havde været, førend han lærte at tage tingene, som de var. Romantikens strålende syn – hvor livet dog er dødt uden det! Hans eget ansigt var blevet tungsindigt; som om det gamle liv dog måske havde haft en fortryllelse, som kejserens krone aldrig havde skænket. Det kan godt være, at disse ni breve, som blev skrevet på en dag fra landevejens kroer, alligevel havde skænket ham mere sand glæde end alle de underhandlinger, der havde hjulpet ham til at fratage sine nabolande provinser.

Men det bevægede udtryk svandt fra hans ansigt, og han vendte tilbage til mine egne anliggender på sin pludselige, springende måde.

"Eugenie de Choiseul er jo hertugen af Choiseuls niece, ikke sandt?" spurgte han.

"Jo, Deres Majestæt."

"Og I er forlovede?"

"Ja, Deres Majestæt."

Han rystede utålmodigt på hovedet.

"Hvis De ønsker at komme frem ved mit hof, monsieur de Laval," sagde han, "må De overlade sådanne sager til min omsorg. Er det rimeligt, at jeg med ligegyldighed kan se på et giftermål mellem emigranter – et forbund mellem mine fjender?"

"Men hun deler mine meninger, Deres Majestæt."

"Nå, nå, man har ingen meninger i hendes alder. Hun har emigrantblod i årerne, og det kommer til at bryde frem. Jeg skal drage omsorg for Deres giftermål, monsieur de Laval. Jeg vil

gerne, at De skal rejse ned til Pont des Briques for at præsenteres for Kejserinden. Hvad er der på færde, Constant?"

"Her er en dame udenfor, der ønsker at tale med Deres Majestæt. Skal jeg bede hende komme igen senere?"

"En dame!" udbrød kejseren smilende. "Man ser ikke mange skægløse ansigter her i lejren. Hvem er hun? Hvad vil hun?"

"Hendes navn er mademoiselle Sibylle Bernac, Deres Majestæt."

"Hvad!" udbrød Napoleon. "Det må være datteren af gamle Bernac fra Grosbois. Det er sandt, monsieur de Laval; er han ikke Deres onkel på mødrene side?"

Jeg må formodentlig have rødmet af skam, da jeg indrømmede dette; for kejseren læste mine følelser.

"Ja, ja, han har ikke ligefrem noget delikat arbejde, sådan er det jo, – men jeg kan alligevel forsikre Dem, at det er meget nødvendigt for mig. Det er sandt: Efter hvad jeg forstår, har jo Deres onkel i sin besiddelse det gods, som De skulle have arvet?"

"Ja, Deres Majestæt."

Hans øjne skød mistænksomme lyn mod mig.

"Jeg vil håbe, at De ikke er kommen for at tjene mig i det håb, at jeg kan skaffe Dem godset tilbage?"

"Nej, Deres Majestæt. Min ærgerrighed er at skabe mig min egen løbebane."

"Det er langt stoltere," sagde kejseren, "at grundlægge en slægt end blot at fortsætte én. Jeg kan ikke gengive Dem Deres gods, monsieur de Laval; for her i Frankrig har sagerne nået det punkt, at hvis man engang begynder med at give tilbage, vil sagen blive endeløs. Det vil ødelægge al offentlig tillid. Jeg ejer

ikke mere hengivne tilhængere end de folk, der er i besiddelse af jordegodser, som ikke tilhører dem. Så længe som de tjener mig, således som Deres onkel tjener mig, får De lov at beholde jorden. Men hvad kan denne unge dame have at bede mig om? Vis hende ind, Constant!"

Et øjeblik efter blev min kusine Sibylle vist ind i værelset. Hendes ansigt var blegt og stift; men hendes store mørke øjne var faste og urokkelige, og hun førte sig som en prinsesse.

"Nuvel, mademoiselle, hvorfor er De kommet her? Hvad er det, De ønsker?" spurgte kejseren på den studse måde, som han anlagde overfor kvinder, selv om han havde ondt af dem.

Sibylle så sig omkring, og da vore øjne for et øjeblik mødtes, følte jeg, at min nærværelse havde styrket hendes mod. Hun så modigt på Kejseren, da hun svarede ham:

"Jeg er kommet for at bønfalde Deres Majestæt om en nådesbevisning."

"Deres faders datter har visselig fordringer på mig, mademoiselle. Hvad er Deres ønske?"

"Jeg beder ikke om det i min faders navn, men i mit eget. Jeg bønfalder Deres Majestæt om at spare monsieur Lucien Lesages liv; han blev i går arresteret, beskyldt for højforræderi. Han er en studerende, Deres Majestæt, blot en drømmer, der har levet uden for verden og er brugt som værktøj af rænkefulde folk."

"En drømmer!" udbrød kejseren hvast. "Det er de farligste af dem alle sammen!"

Han tog en pakke dokumenter op fra bordet og så dem igennem.

"Som jeg forstår, er han så lykkelig at være Deres kæreste, mademoiselle?"

Sibylles blege ansigt rødmede, og hun slog øjnene ned for kejserens skarpe, spydige blik.

"Her har jeg hans forhør. Han er ikke kommet særlig godt fra det. Jeg tilstår, at efter det indblik, jeg har fået i den unges mands karakter, kan jeg ikke sige, at han er Deres kærlighed værdig."

"Jeg bønfalder Dem om at spare ham, Deres Majestæt."

"Hvad De beder om, er umuligt, mademoiselle. Man har sammensvoret sig imod mig fra to sider, – fra bourbonernes og fra jakobinernes side. Jeg har været alt for langmodig indtil denne stund, og min tålmodighed har opmuntret dem. Efter at Cadoudal og hertugen af Enghien døde, har bourbonerne holdt sig rolige. Nu får jeg give de andre samme lærepenge."

Jeg var, som jeg fremdeles er, forbavset over den lidenskab, hvormed min kække og rene kusine elskede denne feje og uædle mand, – skønt det kun er i overensstemmelse med den lov, der gør, at yderlighederne tiltrækker hverandre. Da hun hørte kejserens strenge svar, svandt den sidste rest af farve fra hendes blege ansigt. Hendes øjne fordunkledes af fortvivlelsens tårer, der lå og glitrede på hendes blege kinder som dug på liljens kronblade.

"For Guds skyld, Deres Majestæt! For Deres moders kærligheds skyld, spar ham!" råbte hun og faldt på knæ for kejserens fødder. "Jeg skal stå til ansvar for, at han aldrig fornærmer Dem mere."

"Hys, hys!" udbrød Napoleon vredt, vendte sig om på hælen og spadserede utålmodigt frem og tilbage i værelset. "Jeg kan ikke tilstå Dem, hvad De beder om. Når jeg engang har sagt noget, er det afgjort. Jeg kan ikke lade mine afgørelser i vigtige

statsanliggender blive forstyrret af kvinders indblanding. Jakobinerne har været farlige på det sidste, og der må statueres et eksempel, ellers får vi endnu engang Faubourg St. Antoine over vore hoveder."

Kejserens ubevægelige ansigt og bestemte væsen viste, at det var håbløst; men alligevel blev min kusine ved, som ingen anden havde ville have vovet at gøre end den kvinde, som beder for den mand, hun elsker.

"Han er ikke farlig, Deres Majestæt."

"Hans død vil skræmme andre."

"Spar ham, og jeg skal være ansvarlig for hans loyalitet."

"Hvad De beder om, er umuligt."

Constant og jeg løftede hende op fra gulvet.

"Det er rigtigt, monsieur de Laval," sagde kejseren. "Denne samtale kan ikke føre til noget. Følg Deres kusine ud af værelset."

Men hun havde atter vendt sig imod ham med et ansigt, der viste, at hun selv nu ikke havde givet slip på ethvert håb.

"Deres Majestæt," udbrød hun. "De siger, at her må statueres et eksempel. Men Toussac da!"

"Ah, hvis jeg kunne få tag i Toussac!"

"Han er den, som er farlig. Det var ham og min fader, som forførte Lucien. Hvis der skal statueres et eksempel, så burde det hellere være på den skyldige end på den uskyldige."

"De er skyldige begge to. Og desuden har vi fået fat i den ene, ikke i den anden."

"Men hvis jeg kunne få fat i ham."

Napoleon betænkte sig et øjeblik. "Hvis De kan det," sagde han, "så skal Lesage få tilgivelse."

"Men jeg kan ikke gøre det på en dag."

"Hvor lang frist ønsker De?"

"En uge i det mindste."

"Så skal han få en uges udsættelse. Hvis De kan finde Toussac i løbet af den tid, skal Lesage blive sparet. Hvis ikke, skal han dø på den ottende dag. Nok om dette. Følg Deres kusine ud, monsieur de Laval; jeg har vigtigere sager at varetage end denne. Jeg venter Dem en aften i Pont de Briques, når De er forberedt på at præsenteres for Kejserinden."

13. Drømmenes mand

Da jeg havde ført min kusine bort fra kejserens nærværelse, blev jeg overrasket over, at den samme unge husarofficer, der havde haft kommandoen over vagten, som førte mig til lejren, nu stod og ventede udenfor.

"Hvorledes gik det, mademoiselle?" spurgte han spændt og kom klirrende hen imod os.

Sibylle rystede på hovedet til svar.

"Ah, det var som jeg frygtede; for kejseren er et forfærdeligt menneske. Det var virkelig modigt af Dem at forsøge. Jeg ville hellere angribe en hel eskadron på en udkørt hest end at bede ham om noget. Men mit hjerte er tungt, mademoiselle, over at det skulle gå så uheldigt."

Hans blå drengeøjne fyldtes med tårer, og hans lyse knebelsbart hang så slap og ynkelig, at jeg kunne have bristet i latter, havde sagen været mindre alvorlig.

"Løjtnant Gérard mødte mig tilfældigvis og hjalp mig gennem lejren," sagde min kusine. "Han var så elskværdig at forstå min sorg."

"Og det samme gør jeg, Sibylle," udbrød jeg. "De opførte Dem som en engel, og han er en lykkelig mand, som er velsignet med Deres kærlighed. Jeg vil håbe, at han er værdig til det."

Hun blev kold og stolt i selv samme øjeblik, som nogen ytrede tvivl om denne hendes usle kæreste.

"Jeg kender ham bedre, end både kejseren og De kan kende ham," sagde hun. "Han har en digters sjæl og hjerte og var alt

for højsindet til at kunne fatte mistanke til de snarer, han faldt som offer for. Men hvad Toussac angår, så har jeg ingen medlidenhed med ham; for jeg ved, at han har været morder fem gange efter hinanden, og jeg ved også, at der ikke vil være fred i Frankrig, førend han bliver grebet. Vil De hjælpe mig til at gøre det, fætter Louis?"

Løjtnanten havde tygget sin moustache og betragtede mig fra øverst til nederst med skinsyge blikke.

"Men De vil da sikkert også tillade mig at hjælpe Dem, mademoiselle?" udbrød han med ynkelig stemme.

"Jeg kommer muligvis til at trænge til jer begges hjælp," sagde hun. "Jeg vil henvende mig til Dem, hvis det bliver således. Nu vil jeg bede Dem ride med mig til udkanten af lejren og så forlade mig."

Hendes tale havde noget raskt bydende ved sig, der lød fortryllende fra disse søde kvindelige læber. Den grå hest, som jeg havde redet hen til lejren, stod og ventede ved siden af husarens, så vi kom hurtigt i sadlen. Da vi var klar af teltene, vendte min kusine sig mod os.

"Nu vil jeg helst ride alene," sagde hun. "Det er altså afgjort, at jeg kan stole på Dem?"

"Ubetinget," sagde jeg.

"Til døden!" råbte Gérard.

"Det betyder meget for mig, at jeg har to kække mænd i ryggen," sagde hun. Derefter gav hun med et smil hesten tøjlen og galopperede afsted over bølgelandet i retning af Grosbois.

Jeg for min del faldt en stund i tanker, idet jeg undrede mig over, hvad det var for en plan hun bryggede på, og som skulle sætte hende i stand til at komme på sporet efter Toussac. En

kvindes klogskab, ansporet af den fare, der truede hendes kæreste, kunne måske sejre der, hvor Fouché og Savary havde måttet give tabt.

Da jeg til sidst vendte min hest, så jeg, at min unge husar fremdeles stirrede efter ryttersken i det fjerne.

"*Ma foi!* Det er en kvinde for dig, Etienne!" gentog han atter og atter. "Disse øjne! Dette smil! Hvilken rytterske! Og hun er ikke bange for kejseren. Oh, Etienne, her er den kvinde, som er dig værdig."

Sådanne små udråb blev han ved med at mumle for sig selv, indtil hun forsvandt over bakken; da blev han sig endelig min nærværelse bevidst.

"De er jo mademoiselles fætter?" spurgte han. "Vi er enige om at ville gøre noget for hende. Jeg ved endnu ikke, hvad det skal være, men jeg er fuldstændig rede til at gøre det."

"Det er at gribe Toussac."

"Ypperligt."

"For at hendes kærestes liv kan blive sparet."

Der stod en kamp at læse i ansigtet på den unge husar; men hans ædlere natur vandt sejr.

"*Ma foi!* Selv det vil jeg gå med på, hvis det kan gøre hende lykkeligere," udbrød han og rystede den hånd, som jeg strakte ud mod ham. "Berchénys husarer ligger i kvarter der ovre, hvor De ser rækker af tøjrede heste. Hvis De sender bud efter løjtnant Etienne Gérard, skal et pålideligt sværd altid stå til Deres tjeneste. Lad mig altså høre fra Dem, jo før, desto bedre."

Han trak i bidslet og satte afsted. Ungdom og ridderlighed lyste fra ham, helt fra hans røde fjerbusk og flagrende dolman til sporen, der blinkede på hans hæl.

Men i fire lange dage kom der ikke et ord fra min kusine om den, hun søgte efter; heller ikke hørte jeg noget fra min uhyggelige onkel på slottet Grosbois.

Hvad mig selv angår, så var jeg flyttet til byen Boulogne, hvor jeg havde lejet mig et værelse, der svarede til min magre pungs beskaffenhed, – hos en bager, der hed Vidal, ved siden af St. Augustin-kirken, i Rue des Vents.

Det er ikke længere siden end i fjor, at jeg rejste tilbage dertil, drevet af denne underlige indskydelse, der får gamle folk til endnu engang med slæbende gang at betræde de samme steder, som har genlydt af deres ungdoms spændstige skridt.

Værelset er der fremdeles, med de samme billeder og gipsbusten af Jean Bart, der plejede at stå på sidebordet. Mens jeg stod ved det smalle vindue, havde jeg rundt om mig hver mindste enkelthed, som mine øjne havde hvilet på i ungdommen; jeg var mig heller ikke bevidst, at mit eget hjerte eller mine følelser havde undergået større forandring. Og dog – der i det lille runde spejl lige foran mig var der nu et langagtigt, træt ansigt på en gammel mand, og når jeg vendte mig, så jeg uden for vinduet dalen bølge sig ensom og tom, – den, som engang havde været befolket af den mægtige skare på hundrede og halvtreds tusinde mand. Tænke sig, at denne store armé var splittet som en oprevet sky på en stormdag, mens hver eneste tarvelige småting i et borgerligt logi skulle henstå uforandret!

Sandelig, hvis mennesket ikke er ydmygt, så er det ikke, fordi naturen har undladt at give påmindelser.

Det første, jeg foretog mig efter at have gjort mit valg af værelse, var at sende bud til Grosbois efter den sølle lille bylt, som jeg den stormomsuste nat havde bragt med mig i land fra

den engelske lugger. Det næste var at bruge den kredit, kejserens gunstige modtagelse og løfte om ansættelse havde givet mig, til at anskaffe mig klæder, som kunne sætte mig i stand til at vise mig uden skam blandt de rigt klædte hofmænd og krigere, der omgav ham.

Det var bekendt nok, at kejseren havde det indfald at være den eneste tarveligt klædte mand i selskabet, mens der på den anden side, selv under bourbonernes ødsleste tider, aldrig fandtes en periode, hvori fint linned og en flot kjole var mere nødvendig for en mand, der ville holde sig i gunst, end på denne tid. Et nyt hof og et ungt kejserdømme er ikke i stand til at anse alt som givet. Det var den femte dag om morgenen at jeg fik bud fra Duroc, som var overhofmester, at jeg skulle gøre kejseren min opvartning i lejren, og at en plads i en af de kejserlige vogne skulle være afsat til mit brug, så jeg kunne følge med hoffet til Pont des Briques for at være til stede ved kejserindens modtagelse.

Da jeg kom, blev jeg straks vist ind gennem det store forgemaktelt og blev af Constant tilstedt adgang til rummet indenfor, hvor kejseren stod med ryggen mod ilden og sparkede med hælene imod kamingitteret.

Talleyrand og Berthier var til sted, og sekretæren, de Meneval, sad ved skrivebordet.

"Ah, monsieur de Laval," sagde kejseren med et venligt nik. "Har De allerede hørt noget fra Deres fortryllende kusine?"

"Ingenting, Deres Majestæt," svarede jeg.

"Jeg er bange for, at hendes anstrengelser vil vise sig frugtesløse. Jeg ønsker hende alt muligt held; for vi har aldeles ingen grund til at frygte denne usle poet, mens den anden er

farlig. Men det får være det samme; der må statueres et eller andet eksempel."

Mørket faldt nu på, og Constant var kommet ind med en voksstabel for at tænde lysene;, men kejseren befalede ham at gå ud igen.

"Jeg elsker skumringen," sagde han. "Efter Deres lange ophold i England finder De Dem uden tvivl også mest hjemme i svagt lys, monsieur de Laval. Efter det sludder at dømme, som de skriver i deres fordømte aviser, tror jeg, det folk må have hjerner af tåge."

Med en af disse krampagtige bevægelser, som ledsagede hans pludselige udbrud af lidenskab, greb han et nummer af de sidste londoner-aviser fra bordet og trampede den med hælen ned i den glødende aske.

"En redaktør!" udbrød han med den skærende strubelyd, som jeg også hørte, da jeg første gang traf ham.

"Hvad er det? En smudsig mand med en pen i et kontor til baggården. Og en sådan vil tale, som om han var en af Europas stormagter. Jeg har fået nok af denne trykkefrihed. Der gives dem, der ville synes om at få den indført også i Paris. De er blandt disse, Talleyrand. Jeg for min del indser aldeles ikke nødvendigheden af nogen som helst aviser med undtagelse af '*Le Moniteur*', hvorigennem regeringen kan tilkendegive folket sine bestemmelser."

"Jeg har den mening, Deres Majestæt," sagde ministeren, "at det er bedre at have åbenbare fjender end hemmelige, og at det er mindre farligt at udøse blæk end blod. Hvad kan det gøre, om Deres fjender får lov til at rase i nogle få pariserblade, så længe De står i spidsen for fem hundrede tusinde væbnede mænd?"

"Ba, ba, ba!" udbrød kejseren utålmodigt. "De snakker, som om jeg havde modtaget kronen som fædrearv fra den forrige konge. Men selv om jeg havde det, så ville dette journalistiske herredømme være utåleligt. Bourbonerne tillod, at man kritiserede dem, og hvor er de nu? Havde de brugt deres schweizere, som jeg brugte grenadererne den attende Brumaire, hvad var der da blevet af Deres dyrebare Nationalforsamling? Der var en tid, da et bajonetstød i maven på Mirabeau havde kunnet ordne hele sagen. Senere kostede den kongens og dronningens hoveder og hundrede tusinde menneskers blod."

Han satte sig ned og strakte sine fyldige, hvide ben ud mod bålet. Det røde skær lyste gennem de hensmuldrede strimler af den engelske avis og på det smukke, blege, sfinksagtige hoved – en digters hoved, en filosof, en hvilken som helst andens, snarere end en samvittighedsløs krigers. Jeg har hørt folk sige, at der findes ikke to portrætter af kejseren, der er ens, og at fejlen ikke ligger hos kunstneren, men i den kendsgerning, at hver skiftende sindsstemning gjorde ham til et forandret menneske. Jeg har nu betragtet menneskeslægten i tres år og kan forsikre, at i hans bedste tid, før trækkene blev massive, har jeg aldrig set et skønnere ansigt, når det var i ro.

"De har ingen drømme og ingen illusioner, Talleyrand," sagde han. "De er altid praktisk, kold og kynisk. Med mig er det anderledes; når jeg sidder i skumringen, som nu, eller når jeg hører lyden af havet, så begynder min fantasi at arbejde. Således er det også, når jeg hører musik, – især musik, der gentager sig i det uendelige, som enkelte stykker af Passaniello. De har en besynderlig virkning på mig, og jeg begynder at

ossianisere, får store drømme og store mål. Det er i sådanne stunder, at min ånd altid vender tilbage til østen, denne menneskehedens myldrende myretue, det eneste sted, hvor det er muligt at blive meget stor. Jeg fornyer mine drømme fra 98. Jeg tænker mig muligheden af at ind-ekserere og væbne disse uhyre masser af mænd. Og lade dem styrte sig ud over Europa. Hvis jeg havde erobret Syrien, ville jeg have gjort dette, og verdens skæbne blev i virkeligheden afgjort ved belejringen af Acre. Med Ægypten for mine fødder har jeg ofte udmalet mig, at jeg var på vej til Indien, siddende på en elefant og holdende en ny udgave af Koranen, som jeg selv har sat sammen, i min hånd. Jeg er født for sent til verden. For at anerkendes som en verdenserobrere må man gøre krav på at være hellig. Alexander erklærede sig for at være søn af Jupiter, og ikke en eneste bestred det. Men verden er blevet gammel og har tabt sin begejstring. Hvis jeg gjorde samme fordring, hvad ville så ske? Monsieur de Talleyrand kom til at smile bag sin hånd, og pariserne ville skrive små smædevers på væggene."

Han henvendte sig ligesom ikke til os, men udtalte snarere sine tanker højt, som han lod få frit løb udover de mest fantastiske og vilde vidder. Det var dette, som han kaldte at "ossianisere", fordi det vakte til live de vilde svævende syner hos den gæliske Ossian, hvis digte altid havde ejet en fortryllelse over ham.

De Meneval har fortalt mig, at Napoleon undertiden en hel time uafbrudt havde talt i denne stil ud af sit hjertes inderste tanker og mål, mens hans hofmænd stod tavse omkring ham og ventede på det øjeblik, da han atter skulle vende tilbage til sit praktiske og skarpe jeg.

"Den store hersker," sagde han, "må have religionens kraft i ryggen lige så vel som sværdets. Det har mere betydning at herske over menneskenes sjæle end over deres legemer. Sultanen f. eks. er ligeså meget hersker over troen som over armeen. Det samme var nogle af de romerske kejsere. Min stilling må nødvendigvis være ufuldkommen, indtil dette er fuldbyrdet. I denne stund er der 50 departementer i Frankrig, hvori paven har mere magt end jeg. Det er blot ved en universal magt, at verdensherredømmet kan sikres. Når Europa blot har en eneste monark, der har sit sæde i Paris, og når alle konger er lige så mange løjtnanter, som får sine kroner fra Frankrig som den centrale magt, da er det, at fredens herredømme bliver indført. Flere magter af lige styrke må altid lede til indbyrdes kampe, indtil den ene bliver den dominerende. Landets centrale beliggenhed, dets rigdom og dets historie, alt sammen peger på Frankrig som den magt, der skal have opsyn med og styre de andre.

Tyskland er delt. Rusland er halvvejs vildt. England er et nul. Frankrig alene forbliver."

Mens jeg hørte på ham, begyndte jeg at forstå, at mine engelske venner ikke havde haft så aldeles uret, når de erklærede, at så længe han levede, – denne lille seks og trediveårige artillerist – kunne der umuligt blive fred på Jorden.

Han drak lidt kaffe, som Constant havde sat på det lille runde bord ved hans albue. Derefter lænede han sig atter tilbage i stolen, fremdeles stirrende tungsindigt på de røde gløder, med hagen sænket ned på brystet.

"Når de dage kommer," sagde han, "skal Europas konger gå bag Frankrigs kejser for at bære hans kroningssæl. Enhver af dem må være nødt til at have et slot i Paris, og byen kommer til at strække sig lige til Versailles. Sådanne planer er det, som jeg har lagt for Paris, såfremt byen vil vise sig dem værdig. Men jeg har ingen kærlighed til disse parisere, og de har heller ikke nogen til mig; for de kan ikke glemme, at jeg engang før har vendt kanonerne mod dem, og de ved, at jeg er rede til at gøre det igen. Jeg har fået dem til at beundre mig og frygte mig; men jeg har aldrig fået dem til at holde af mig. Tænk bare, hvad jeg har gjort for dem! Hvor er Genuas skatte og Venedigs og Vatikanets malerier og statuer? De er i Louvre. Udbyttet af mine sejre er gået til at udsmykke byen. Men de må altid have forandring, altid noget at snakke om. Nu svinger de med hatten til mig; men de truer snart med næverne, hvis jeg ikke giver dem noget at tale om eller undres over. Når det bliver roligere tider, skal jeg få Invalide-domkirken opforgylt for at holde deres tanker fra at gøre skade. Ludvig den Fjortende gav dem krige. Ludvig den Femtende gav dem hofskandaler og galanterier. Ludvig den Sekstende gav dem ingenting, derfor huggede de hovedet af ham. De, Talleyrand, hjalp til at bringe ham til skafottet."

"Nej, Deres Majestæt, jeg har altid hørt til de moderate."

"Så beklagede de i alt fald ikke hans død."

"Så meget mindre, som hans død gjorde plads for Deres Majestæt."

"Intet kunne holde mig ude, Talleyrand. Jeg blev født til at nå det højeste. Jeg har hele tiden haft det således. Jeg kan huske, at da vi var ved at ordne freden i Campo Formio – jeg, en ung

general på tredive – stod der en høj ledig trone med de kejserlige våben i forhandlerens telt. Jeg sprang straks op ad trinene og kastede mig ned på den. Det var mig utåleligt at tænke på, at noget som helst stod mig for højt. Og hele tiden vidste jeg i mit indre, hvad der ville ske med mig. Selv i de dage, da min broder Lucien og jeg boede i et lille værelse, til et par francs om ugen, vidste jeg fuldkommen vel, at den dag ville komme, da jeg skulle stå, hvor jeg nu står. Og alligevel havde jeg ingen udsigter og ingen grunde for nogen som helst store håb. Jeg var ikke god i skolen. Jeg var blot den to og fyrretyvende af otte og halvtreds. Jeg havde måske lidt anlæg for matematik, men ikke for noget som helst andet. Sandheden er, at jeg altid sad og drømte, når de andre arbejdede. Der var intet, som kunne støtte min ærgerrighed; for den eneste arv, jeg havde fået fra min fader, var en dårlig mave. I min tidligste ungdom fulgte jeg engang min fader og min søster Caroline op til Paris. Vi gik i Rue Richelieu og så kongen køre forbi i sin karosse. Men hvem skulle have tænkt, at den lille korsikanske knægt, der tog hatten af og stirrede, var bestemt til at blive den næste hersker i Frankrig? Og alligevel følte jeg selv da, at den vogn burde tilhøre mig. Hvad er det, Constant?"

Den diskrete kammertjener bøjede sig ned og hviskede noget til kejseren.

"Ah, selvfølgelig," sagde han. "Det var en aftale. Jeg havde glemmt det. Er hun her?"

"Ja, Deres Majestæt."

"I værelset ved siden af?"

"Ja, Deres Majestæt."

Talleyrand og Berthier udvekslede blikke, og ministeren begyndte at gå hen imod døren.

"Nej, nej, De kan blive her," sagde kejseren. "Tænd lamperne, Constant, og lad vognene stå for døren om en halv time. Se dette udkast til et brev til kejseren af Østrig igennem, Talleyrand, og lad mig høre Deres bemærkninger herom. De Meneval, der ligger en lang indberetning her, som vedrører de nye værfter i Brest. Fremstil et uddrag af det væsentligste, og lad det være på min pult i morgen tidlig klokken fem. Berthier, jeg vil have hele armeen i bådene klokken syv. Vi vil se, om de kan embarkere i løbet af tre timer. De kan vente her, monsieur de Laval, indtil vi rejser til Pont des Briques."

Med en sådan rask befaling til hver af os gik han med hurtige små skridt tværs gennem rummet, og for et øjeblik så jeg hans firskårne grønne ryg og hvide ben indrammet i døråbningen. Man så et lyserødt skørt flagre indenfor, og derefter lukkedes forhænget bag ham.

Berthier stod og bed sine negle, mens Talleyrand stirrede på ham med de buskede øjenbryn let hævet. De Meneval bøjede sig med et ynkværdigt ansigt over den store bunke papirer, som han skulle have afskrevet til om morgenen.

Constant gik med lydløse skridt rundt om i værelset og tændte lampetterne.

"Hvem er det?" hørte jeg ministeren sige. "Pigen fra den kejserlige opera," sagde Berthier.

"Den lille spanske dame er altså faldet i unåde?"

"Nej, det tror jeg ikke. Hun var her i går."

"Og den anden? Grevinden?"

"Hun har en villa ved Ambleteuse."

"Men vi må ikke have nogen skandale ved hoffet," sagde Talleyrand med et bittert smil, idet han gentog den moralske frase, hvormed kejseren havde irettesat ham. "Men nu, monsieur de Laval," tilføjede han og trak mig til side, "skulle jeg meget gerne høre noget af Dem om det bourbonske parti i England. De må have hørt om deres planer. Indbilder de sig virkelig, at de har nogen som helst udsigt til at sejre?"

Derefter bombarderede han mig en ti minutters tid således med spørgsmål, at det klart viste mig, at kejseren havde gennemskuet ham, og at han var fast besluttet på, komme hvad der ville, at holde sig på den sejrende side.

Vi stod fremdeles og talte sammen, da Constant hastigt trådte ind med et udtryk så forvirret og ængsteligt, som jeg aldrig havde kunnet tænke mig i et så glat og uforstyrreligt ansigt.

"Gode Himmel, monsieur de Talleyrand," udbrød han og slog gang på gang hænderne sammen. "For en ulykke! Hvem kunne have ventet det?"

"Hvad er det da, Constant?"

"Ah, monsieur, jeg tør ikke forstyrre kejseren ... Og alligevel ... Kejserinden er udenfor og kommer nu ind."

14. Josephine

Ved denne uventede meddelelse betragtede Talleyrand og Berthier hinanden i tavshed, og for en gangs skyld forrådte de dresserede træk hos den store diplomat, der levede bag en maske, at han endnu kunne være i stand til at føle bevægelse. Den trækning, der gik over dem, havde dog mere sin årsag i ondskabsfuld fornøjelse end i bestyrtelse, mens Berthier – der ærligt holdt af både Napoleon og Josephine – løb forstyrret mod døren som for at hindre kejserinden i at komme ind.

Constant styrtede hen imod forhængene, der skjulte kejserens dør; men skønt han var kendt som en kæk fyr, tabte han modet og løb tilbage til Talleyrand for at få råd.

Men nu var det alligevel for sent; for mamelukken Roustan havde åbnet døren, og de to damer var trådt ind i rummet. Den første var høj og yndefuld, med et smilende ansigt og et på en gang værdigt og venligt væsen. Hun var klædt i sort fløjlskjole med hvide kniplinger omkring hals og ærmer og sort hat med en kruset hvid fjer. Hendes ledsagerske var ikke så høj af vækst, og ville have været grim, havde ikke det opvakte udtryk og store, mørke øjne givet hendes ansigt karakter og ynde.

En lille sort terrier var fulgt med dem ind; men den første dame vendte sig og rakte den tynde stållænke, som hun førte den i, til mamelukken.

"Det er bedst, at De holder Fortune udenfor, Roustan," sagde hun med en ejendommelig sød, harmonisk stemme. "Kejseren er ikke videre glad for hunde, og når vi trænger ind i hans

kvarterer, er det det mindste, vi kan gøre, at tage hensyn til hans smag. God aften, monsieur de Talleyrand. Madame de Remusat og jeg har kørt langs hele stranden, og standsede, da vi kom forbi, for at høre, om kejseren rejser til Pont des Briques. Men han er måske allerede rejst? Jeg havde ventet at træffe ham her."

"Hans Kejserlige Majestæt var her for en kort stund siden," sagde Talleyrand bukkende og gned sig i hænderne.

"Jeg holder min salon – en salon efter des Briques forhold – i aften, og kejseren har lovet mig, at han for en gangs skyld ville sætte sit arbejde til side og begunstige os med sin nærværelse. Gid De ville overtale ham til at arbejde mindre, monsieur de Talleyrand. Han har et legeme af jern, men han kan ikke fortsætte således. De nervøse anfald kommer oftere og oftere over ham. Han vil med vold og magt udrette alt, alt selv. Det er ædelt, men det er at blive en martyr. Jeg tvivler ikke på, at han i nuværende øjeblik – men De har jo endnu ikke fortalt mig, hvor han er, monsieur de Talleyrand."

"Vi venter ham hvert øjeblik, Deres Majestæt."

"I det tilfælde vil vi sætte os og vente, til han kommer tilbage, hvor jeg har ondt af Dem, når jeg ser Dem midt imellem alle disse papirer, monsieur de Meneval. Jeg var ulykkelig, da monsieur de Bourienne forlod kejseren, men De har mere end erstattet hans plads. Kom hen til kaminen, madame de Remusat! Jo, jo, jeg vil det absolut; for jeg ved, at De må fryse. Kom, Constant, og læg tæppet under madame de Remusats fødder."

Det var ved den slags små tegn på hensynsfuldhed og venlighed, at kejserinden gjorde sig så afholdt, at hun vitterlig

ikke havde en fjende i Frankrig, selv blandt dem, der stod i den bitreste opposition til hendes mand. Både da hun var gift med Europas første personlighed, og da hun var den ensomme, fraskilte kvinde, hvis hjerte fortæredes i Malmaison, var hun altid elsket og beundret af alle, som kendte hende. Blandt alle de ofre, kejseren bragte sin ærgerrighed, var hans hustru det, der kostede ham den største kamp og det bitreste savn.

Mens hun sad foran ilden i den samme stol, som så nylig havde været optaget af kejseren, fik jeg lejlighed til at studere den skikkelse, hvis forunderlige skæbne havde hævet hende fra at være en artilleriløjtnants datter til den første stilling blandt Europas kvinder. Hun var seks år ældre end Napoleon, og var ved denne lejlighed, da jeg først så hende, to og fyrré år; men det var ikke hofmands smiger, at hun meget godt kunne have være gået for at være tredive. Hendes høje, elegante figur var pigeagtig i sin smidige slankhed, og der lå en let og naturlig ynde over hver bevægelse, hvilket hun havde arvet med sit vestindiske blod. Hun havde fine træk, og jeg har hørt, at hun i sin ungdom havde været enestående skøn; men som de fleste kreolerinder var hun blevet passé i en tidlig alder. Hun havde alligevel ført en tapper kamp mod tidens tand, med kunsten som forbundsfælle – og havde opnået, at hun, når hun sad på en forhøjning eller kørte forbi en procession, endnu kunne regnes som en skøn kvinde.

Men i et lille værelse eller i skarpt lys blev den tykke røde og hvide sminke, hvormed hun dækkede sine indsunkne kinder, alt for tydelig og pinligt unaturlig.

Hendes egen naturlige skønhed holdt sig endnu i skønhedens sidste tilflugtssted – øjnene, der var store, mørke

og sympatetiske. Hendes mund var også lille og indtagende. Som oftest smilte hun, men drev det sjældent til latter, da hun havde sine egne grunde til nødig at vise sine tænder. Den måde, hvorpå hun førte sig, var så værdig, som om den lille vestindianerinde var udsprunget lige fra Karl den Stores lænder. Den kunne ikke have været bedre. Hendes blik, faldet i hendes dragt, hendes håndbevægelser, – alt viste en lykkelig blanding af kvindelig ynde og en dronnings værdighed.

Jeg så på hende med beundring, mens hun bøjede sig forover og tog små stykker af aromatisk aloe op af kurven og kastede dem på ilden.

"Napoleon ynder lugten af brændende aloe," sagde hun. "Aldrig har nogen haft en sådan næse som han, for han kan opdage ting, som er ganske skjult for mig."

"Kejseren har en udmærket næse for mangt og meget," sagde Talleyrand; "det har statens leverandører på egen bekostning måttet erfare."

"Åh, det er forfærdeligt, når han skal til at undersøge regninger – forfærdeligt, monsieur de Talleyrand! Intet undgår ham. Han vil ikke gøre nogen indrømmelser. Hver eneste ting må være nøjagtig. – men hvem er den unge herre, monsieur de Talleyrand? Jeg tror ikke, han har været forestillet for mig."

Ministeren forklarede i få ord, at jeg var trådt i kejserens personlige tjeneste, og Josephine lykønskede mig dertil på den mest venlige og deltagende måde.

"Det letter sådan min sjæl at vide, at han har tapre og loyale mænd omkring sig. Helt siden den frygtelige historie med helvedesmaskinen er jeg altid ængstelig, når han er borte fra mig. I virkeligheden er han mest sikker i krigstid. For det er

kun da, at han er væk fra de snigmordere, som hader ham. Og efter hvad jeg forstår, er en ny sammensværgelse af jakobinere netop nu blevet opdaget."

"Her er den samme monsieur de Laval, som var til stede, da de sammensvorne blev taget," sagde Talleyrand.

Kejserinden overvældede mig med spørgsmål og havde i sin ængstelse knapt tid til at vente på svar.

"Men dette skrækkelige menneske, Toussac, er jo endnu ikke blevet grebet," udbrød hun. "Har jeg ikke hørt, at en ung dame prøver at gøre, hvad der var umuligt for det hemmelige politi, og at hendes kærestes frihed skal være lønnen for hendes held?"

"Hun er min kusine, Deres Kejserlige Majestæt, mademoiselle Sibylle Bernac er hendes navn."

"De har kun været nogle få dage i Frankrig, monsieur de Laval," sagde Josephine og smilede; "men det forekommer mig, at kejserdømmets velfærd allerede drejer sig rundt om Dem. De må tage Deres smukke kusine – kejseren siger, at hun er smuk – med til hoffet og præsentere hende for mig. Madame de Remusat, vil De være så rar at notere hendes navn."

Kejserinden bøjede sig atter over kurven med aloe, der stod ved siden af ildstedet. Pludselig så jeg hende stirre på noget; derefter bøjede hun sig og tog med et svagt, forbavset udråb en genstand op fra tæppet. Det var kejserens bløde flade hat med den lille trefarvede kokarde.

Josephine sprang op og så fra hatten i sin hånd hen på ministerens uigennemtrængelige ansigt.

"Hvoraf kan dette komme sig, monsieur de Talleyrand?" udbrød hun, og de mørke øjne begyndte at lyse af mistanke og

vrede. "De sagde til mig, at kejseren var ude, og her er hans hat!"

"Undskyld, Deres Kejserlige Majestæt; jeg sagde ikke, at han var ude."

"Hvad sagde De da?"

"Jeg sagde, at han for en kort stund siden gik ud af dette rum."

"De søger at skjule noget for mig," udbrød hun med kvindens hurtige instinkt.

"Jeg kan forsikre, at jeg siger Dem alt, hvad jeg ved."

Kejserindens øjne for lynsnart fra ansigt til ansigt.

"Marskal Berthier! Jeg forlanger, at De øjeblikkelig siger mig, hvor kejseren er!"

Den langsomt tænkende kriger stammede og drejede sin trekantede hat rundt.

"Jeg ved ikke mere end monsieur de Talleyrand ved," sagde han. "Kejseren forlod os for en stund siden."

"Gennem hvilken dør?"

Stakkels Berthier blev endnu mere forvirret end før.

"Sandelig, Deres Kejserlige Majestæt, jeg kan ikke påtage mig at sige, gennem hvilken dør det var, kejseren forlod værelset."

Josephines øjne lynede hen imod mig, og mit hjerte sank i mig, da jeg tænkte, at hun nu ville gøre mig det samme skrækkelige spørgsmål. Men jeg fik netop tid til at opsende et suk til den gode St. Ignatius, der altid har været nådig mod vor familie, og faren var ovre.

"Kom, madame de Remusat," sagde hun. "Siden disse herrer ikke vil fortælle os det, så skal vi meget snart finde ud af det selv."

Hun fejede med stor værdighed hen imod døren med forhæng for, fulgt i få meters afstand af sin opvartende dame, hvis forskrækkede ansigt og nølende, uvillige skridt viste, at hun fuldkommen vel opfattede situationen. Kejserens mange åbenbare ægteskabsbrud og de offentlige scener, som de gav anledning til, var i virkeligheden så kendte, at de havde nået vore øren helt ovre i Ashford.

Napoleons selvtillid og hans ringeagt for verden havde den virkning at gøre ham ligegyldig for, hvad man tænkte eller sagde om ham, mens Josephine, når hun blev grebet af jalousi, mistede al den værdighed og tilbageholdenhed, som ellers udmærkede hendes opførsel, så de opførte scener imellem sig, der var pinlige for deres omgivelser.

Talleyrand vendte sig bort med fingerspidsen over læberne, mens Berthier i ængstelig spænding fortsatte med at dreje og sammenfolde den trekantede hat, som han holdt mellem hænderne.

Kun Constant, den trofaste kammertjener, vovede at stille sig imellem sin herskerinde og den skæbnesvangre dør.

"Hvis Deres Majestæt atter vil indtage Deres sæde, skal jeg underrette kejseren om, at De er her," sagde han, med begge hænder bedende udstrakt.

"Åh, så han er der altså!" råbte hun rasende. "Jeg gennemskuer det hele! Jeg forstår det hele! Men jeg vil blotte ham, – jeg vil anklage ham for hans troløshed! Lad mig komme forbi, Constant! Hvorledes tør De vove at stå i vejen for mig? Jeg skal melde mig selv!"

Hendes skønne skikkelse skød hastigt forbi den protesterende kammertjener, trak forhængene til side, rev

døren op og forsvandt i sideværelset. Hun forekom mig at være en skabning fuld af ild og ånd, idet hun med en rødme, der trængte gennem sminken, og med et blik, der strålede af en krænket hustrus retfærdige vrede, tiltvang sig vej ind til kejserens værelse. Men hun var en kvinde af et foranderligt og umiddelbart temperament, med små tilløb til mod og dermed sammenhængende tilbageslag af modløshed.

Næppe var hun forsvundet fra vor synskreds, før der hørtes et vildt brøl, ligesom fra et ophidset dyr, og i næste øjeblik kom Josephine farende ind i værelset igen, mens kejseren, der var målløs af lidenskab, styrtede rasende efter i hælene på hende. Hun var så forskrækket, at hun begyndte at løbe hen imod kaminen, hvorpå madame de Remusat, der ved en sådan lejlighed ikke havde lyst til at danne bagtroppen, også begyndte at løbe. Og så kom de begge, lig et par forskrækkede høns, raslende og flagrende tilbage til de pladser, de havde forladt. Der krøb de sammen, mens kejseren med fordrejet ansigt og en strøm af eder, hentet fra livet i lejren, stampede og rasede omkring i værelset.

"De, Constant!" skreg han. "Er det på den måde, De tjener mig? Har De da ikke forstand, ikke takt? Skal jeg aldrig få have noget privatliv? Må jeg evig og altid finde mig i at udspioneres af kvinder? Skal alle andre have frihed, men jeg alene ikke have nogen? Hvad dig angår, Josephine, så er dette toppunktet af alt. Jeg har hidtil haft betænkeligheder, nu har jeg ingen. Dette gør ende på alt mellem os."

Jeg er sikker på, at vi alle sammen havde givet meget for at slippe ud af værelset, – min forlegenhed overgik i alt fald min interesse –; men kejseren brød sig fra sit ophøjede standpunkt

lige så lidt om vor nærværelse, som om vi havde været stole og borde. Det var i virkeligheden en af dette forunderlige menneskes ejendommeligheder, at det netop var slige delikate og personlige optrin, som man i almindelighed søger at skjule, han yndede at stille offentligt til skue. Han vidste nemlig, at hans irettesættelser fik en forøget virkning, når også andre øren end hans ofre hørte på dem. Blandt hans omgivelser var der ikke en eneste, fra hans hustru ned til stalddrengen, som ikke levede i frygt for at fremvises til spot og forsmædelse foran en smilende forsamling, hvis skadefryd blot dæmpedes ved bevidstheden om, at en hvilken som helst af dem måske blev den næste til at lide den samme beskæmmelse.

Hvad Josephine angår, så havde hun taget sin tilflugt til kvindens sidste udvej og græd nu bitterligt med den graciøse nakke ludende over knæerne og med begge hænder for ansigtet. Også madame de Remusat græd, og under hver pause i hans hæse skænden – for hans stemme var meget hæs og rå, når han blev vred – lød der dæmpede snøft og hik af deres gråd. En gang imellem frembragte hans voldsomme anfald et svar fra kejserinden, en eller anden sagtmodig bebrejdelse for hans utroskab; men enhver modsigelse hidsede ham blot op til en ny storm af skarpe irettesættelser.

Under et af sine udbrud kastede han snusdåsen i gulvet med et smæld, som et uartigt barn smider med sit legetøj.

"Moral!" skreg han. "Moralen blev ikke skabt for mig, og jeg blev ikke skabt for moralen. Jeg er et menneske for mig selv, og jeg lader mig ikke foreskrive betingelser af noget menneske. Jeg har altid sagt dig, Josephine, at den slags er middelmådige folks tåbelige fraser, hvormed de gerne vil lænkebinde de store. De

passer ikke for mig. Jeg går aldrig ind på at indordne min opførsel under det borgerlige samfunds barnagtige anordninger."

"Er du da aldeles ufølsom?" sagde kejserinden grædende.

"En stor mand er ikke skabt til at have blidere følelser. For ham gælder det om at træffe en afgørelse om, hvorledes han skal handle, og så handle derefter uden indblanding fra nogen som helst. For dig, Josephine, sømmer det sig at underkaste dig alle mine indfald, og du skal finde det aldeles naturligt, at jeg tillader mig nogle friheder."

Det var en ofte brugt fremgangsmåde hos kejseren, når han havde uret på et punkt, da at vende samtalen til et andet, hvor han havde ret. Efter at han havde arbejdet sig op af det første raseriudbrud, greb han til offensiven; for i argumentation som i krig var det at angribe altid hans lyst.

"Jeg har set Lenormands regninger igennem, Josephine," sagde han. "Har du nogen forestilling om, hvor mange dragter du fik i fjor? Du fik et hundrede og halvtreds – mindst – og flere af dem kostede så meget som fem og tyve tusind livres. Jeg har hørt, at du skal have seks hundrede dragter i din garderobe, og at mange af dem knapt er brugt. Madame de Remusat ved, at det er sandt, hvad jeg siger. Hun kan ikke nægte det."

"Du synes jo om, at jeg klæder mig smukt, Napoleon."

"Jeg vil ikke vide af sådan kolossal ødselhed. Jeg kunne få to regimenter kyrasserer eller en flåde fregatter for de summer, som du kaster væk på stads og fjas af fo'rværk og silke. Det var nok til at vende lykken i et felttog. Og dernæst, Josephine, hvem gav dig tilladelse til at bestille diamant- og safirsmykket hos Lefebvre? Man har sendt mig regningen, men jeg har nægtet at

betale den. Hvis han igen prøver, så skal han få lov at marchere i fængsel mellem to rækker grenaderer, og din modehandlerinde skal få lov til at følge ham."

Endskønt kejserens anfald af vrede var stormfulde, var de aldrig langvarige. De besynderlige krampagtige ryk i den ene arm, som altid viste sig, når han var ophidset, døde gradvis bort. Han stod en stund og betragtede de Menevals papirer – denne havde under hele optrinnet skrevet løs som en automat – og kom nu hen til ilden med et smil på sine læber og en pande, hvorpå enhver sky var forsvunden.

"Du har ingen undskyldning for at være ødsel, Josephine," sagde han og lagde en hånd på hendes skulder. "Diamanter og smukke klæder er højst nødvendige for, at en grim kvinde kan blive tiltrækkende, men du kan ikke have brug for dem af den grund. Du havde ikke nogen kostbare dragter, da jeg første gang så dig i Rue Chautereine, og alligevel har aldrig nogen kvinde i verden tiltrukket mig så stærkt. Hvorfor ærgrer du mig således, Josephine, og får mig til at sige ting, der må lyde ukærlige? Kør nu tilbage til Pont des Briques, lille ven, og se til, at du ikke forkøler dig."

"Kommer du til min salon, Napoleon?" spurgte kejserinden, hvis bitreste sorg øjeblikkelig syntes at svinde ved det første venlige strøg af hans hånd. Hun holdt fremdeles lommeørklædet for øjnene; men jeg tror, at det hovedsagelig var for at skjule den virkning, som tårerne havde haft på hendes kinder.

"Ja, ja, jeg skal komme. Vore vogne skal komme efter Deres. Følg damerne ned til vognen, Constant. Har De givet ordre til indskibning af tropperne, Berthier? Hør her, Talleyrand, jeg

ville gerne forelægge Dem mine fremtidsplaner for Spanien og Portugal. De kan ledsage kejserinden til Pont des Briques, monsieur de Laval, så træffer jeg Dem der ved modtagelsen."

15. Kejserindens modtagelsesaften

Pont des Briques er blot en lille landsby. At hoffet var kommet dertil så pludseligt og skulle være der nogle uger, havde overfyldt den med fremmede. Det ville have været meget bedre, om man havde slået sig ned i Boulogne, hvor der var flere brugbare huse og bedre bekvemmeligheder; men Napoleon havde sagt Pont des Briques, og da måtte det være således. Ordet umuligt var ikke tilladt hos dem, der skulle udføre hans befalinger.

Først slog en hær af kokke og tjenere sig ned i Pont des Briques, derefter kom det nye kejserdømmes embedsmænd, derefter hoffets damer og så deres tilbedere fra lejren. Et adeligt slot stod til kejserindens afbenyttelse. De andre logerede sig ind i små villaer eller hvor de nu bedst kunne, og ventede med længsel på det øjeblik, der skulle bringe dem tilbage til Versailles' eller Fontainebleaus nydelser.

Kejserinden havde været så nådig at tilbyde mig en plads i sin vogn. Det lod til, at hun fuldstændig havde glemt den scene, hun havde gennemlevet, for på vejen til landsbyen talte hun hele tiden ivrigt og stillede mig tusinde personlige spørgsmål om mig og mine sager. En venlig interesse for enhver af hendes omgivers skæbne var et af hendes mest udprægede karaktertræk. Hun var især optaget af Eugenie, og da det var en genstand, som jeg var lige så interesseret i at tale om, endte det

fra min side med en lovtale, afbrudt af små forstående udråb fra kejserinden og dæmpet latter fra madame de Remusat.

"Men De må virkelig få hende her til hoffet!" udbrød den elskværdige dame. "Et sådant mønster på skønhed og dyder må ikke få lov til at øde sig bort i denne engelske landsby. Har De talt med kejseren om hende?"

"Jeg forstod, at han vidste alt om hende, Deres Majestæt."

"Han kender til alt om hver eneste ting. Åh, sikke et menneske det er! De hørte ham jo tale om disse diamanter og safirer. Lefebvre gav mig sit ord på, at ikke en eneste skulle få vide det foruden os, og at jeg skulle betale, når det var mig belejligt; og alligevel ser De, at kejseren vidste det. Men hvad sagde han, monsieur de Laval?"

"Han sagde, at mit giftermål skulle blive hans sag."

Josephine rystede på hovedet og sukkede dybt.

"Kære, det ser alvorligt ud, monsieur de Laval. Han er godt i stand til at udpege hvilken som helst af hoffets damer og få hende gift med Dem, inden ugen er omme. Det er en sag, som han ikke vil indlade sig på at diskutere. På den måde har han fået nogle besynderlige partier i stand. Men jeg skal tale med kejseren, inden jeg rejser tilbage til Paris, og jeg skal tænke på, hvorledes jeg skal ordne det for Dem."

Mens jeg prøvede på at takke hende for hendes venlighed og deltagelse, drejede vognen ind gennem opkørslen og standsede foran slottets indgang, hvor en skare rødkjolede tjenere og bjørneskindshuerne på to skildvagter fra garden tilkendegav de kejserlige kvarterer. Kejserinden og hendes hofdame skyndte sig bort for at gøre sit toilette for aftenen, og jeg blev straks vist ind i salonen, hvor gæsterne allerede var begyndt at samle sig.

Det var et stort firkantet værelse, møbleret som dagligstuen på en herregård plejer at være det. Tapeterne var dystre og møblerne af mørk mahogni, betrukket med falmet blå nankin. Men de utallige lys i kandelabre på bordene og i lampetter på væggene gav selv disse dystre omgivelser et festligt præg. Det store midtværelse var omgivet af flere små kabinetter, hvor spilleborde var sat frem, og hvor døråbningerne var draperet med orientalske stoffer.

Hist og her stod en del damer og herrer, de første i de højhalsede selskabskjoler, som kejseren havde sanktioneret; de andre omtrent jævnt fordelt mellem civile i sorte hofdragter og krigere i uniformer. Strålende farver og smukke draperier var fremherskende; for sine forelæsninger over sparsommelighed til trods var kejseren meget ubarmhjerterig mod en hvilken som helst dame, der ikke klædte sig på en måde, der kunne bidrage til glansen ved hans hof.

De herskende moder gav god lejlighed til at udfolde smag og pragt. De enkle klassiske kostumer døde ud med republikken, og orientalske dragter tog deres plads, som en kompliment til erobreren af Ægypten. Lucretia var forvandlet til Zuleika, og salonerne, der havde genspejlet de strenge sæder fra gamle Rom, blev pludselig til lige så mange østerlandske kaserner.

Efter at være trådt ind i værelset trak jeg mig tilbage i en krog, da jeg var bange for, at der ikke fandtes et eneste menneske, som jeg kendte. Men der var en, som kneb mig i armen, og da jeg vendte mig, fandt jeg mig stående overfor onkel Bernacs gule, ubevægelige ansigt.

Han greb min passive hånd og trykkede den med påtagende hjertelighed.

"Min kære Louis," sagde han. "Det var virkelig håbet om at træffe dig, som fik mig over fra Grosbois – skønt du kan forstå, at når man bor så langt fra Paris, kan man ikke godt ved en sådan anledning undgå at vise sig ved hoffet. Ikke desto mindre kan jeg forsikre, at det var dig, jeg hovedsagelig tænkte på. Jeg hører, at du har fået en storartet modtagelse hos kejseren, og at han har antaget dig til sin personlige tjeneste. Jeg har talt med ham om dig, og overbeviste ham om, at hvis han behandler dig godt, lokker han sandsynligvis flere unge emigranter i sin tjeneste."

Jeg var overbevist om, at han løj, men ikke desto mindre måtte jeg bukke og sige et par kolde, takkende ord.

"Jeg kan se, at du endnu bærer nag imod mig for, hvad der foregik mellem os forleden dag, min kære Louis," sagde han, "men det har du virkelig ingen grund til. Det var dit eget bedste, der hovedsagelig lå mig på hjerte. Jeg er hverken nogen ung eller stærk mand, Louis, og jeg har en farlig bestilling, som du har set. Her er mit barn, og her er mit gods. Den, som tager det ene, tager dem begge. Sibylle er en elskværdig pige, og du bør ikke tillade dig at nære fordomme mod hende, selv om hun kan have vist sig i dårligt humør overfor dig. Jeg indrømmer, at hun kunne have nogen grund til at være ærgerlig over den vending, tingene havde taget. Men jeg håber at høre, at du nu har tænkt bedre over denne sag."

"Jeg har aldrig tænkt på det et øjeblik, og jeg beder Dem om, at De ikke vil diskutere det," sagde jeg.

Et par minutter stod han hensunken i tanker; derefter løftede han sit onde ansigt med de grusomme øjne op imod mig.

"Vel, vel, det er altså afgjort," sagde han. "Men du kan ikke bære nag imod mig for, at jeg ønskede dig til efterfølger. Du må indrømme, at du nu ville have ligget med knækket hals seks fod nede i strandmosen, hvis jeg ikke med fare for mig selv havde stået som din ven."

"De havde Deres egne motiver til det," sagde jeg.

"Højst sandsynligt. Men ikke desto mindre frelste jeg dig. Hvorfor bærer du nag til mig? Det er ikke min fejl, at jeg er indehaver af dit gods."

"Det er ikke af den grund."

"Af hvilken grund er det da?"

Jeg kunne have forklaret, at det var, fordi han havde forrådt sine kammerater, – fordi hans datter hadede ham, – fordi han havde mishandlet sin kone, – fordi min fader betragtede ham som kilden til alle sine ulykker. Men kejserindens salon var ikke stedet for en familietvist; derfor trak jeg blot på skuldrene og tav.

"Ja, jeg er meget bedrøvet," sagde han; "for jeg havde de bedste hensigter med dig. Jeg kunne have forfremmet dig; der er få mænd i Frankrig, som har større indflydelse end jeg. Men jeg har et forslag at stille dig."

"Hvad er det, min herre?"

"Jeg har en del personlige ejendomme, som har tilhørt din fader, – hans sværd, signeter, en pult med breve, noget sølvtøj – kort sagt sådanne ting, som du gerne kunne ønske dig at eje til minde om ham. Jeg ville være glad, om du kom til Grosbois – om det så blot var en eneste aften – og så disse ting igennem og valgte, hvad du gerne ville have med dig. Så ville min samvittighed være rolig med hensyn til dem."

Det lovede jeg straks at ville gøre.

"Og hvornår vil du komme?" spurgte han ivrigt.

Der var noget i hans stemme, der vakte min mistanke, og da jeg betragtede ham, læste jeg hoverende jubel i hans øjne. Jeg huskede sibylles advarsel.

"Jeg kan ikke komme, førend jeg har hørt, hvori mine pligter hos kejseren består. Når det er ordnet, skal jeg komme."

"Udmærket; det bliver måske næste uge eller ugen derefter. Jeg kommer til at vente utålmodigt på dig, Louis. Jeg stoler på dit løfte; en Laval har aldrig brudt sit ord."

Med et nyt ubesvaret håndtryk gled han til side blandt mængden, der nu for hvert øjeblik blev tættere i salonen.

Jeg blev stående og grundede i tavshed på denne ildevarslende indbydelse fra min onkel. Da hørte jeg mit eget navn blive nævnt, og ved at se op opdagede jeg, at det var Caulaincourt, der med sit kønne, brune ansigt og høje, elegante skikkelse banede sig vej hen imod mig.

"Er det ikke Deres første optræden ved hoffet, monsieur de Laval?" sagde han med sit fint dannede, hjertelige væsen. "De skal ikke føle Dem ensom, for der er sikkert mange af Deres faders venner til stede, som vil blive mere end glade ved at gøre bekendtskab med hans søn. Men efter hvad de Meneval fortalte mig, kan jeg tænke mig, at De næppe kender en eneste – ikke engang af ydre."

"Jeg kender marskallerne," sagde jeg. "Jeg så dem alle ved krigsrådet i kejserens telt. Der er Ney med sit røde hår. Og der står Lefebvre med sin ejendommelige mund og Bernadotte med rovfuglenæbbet."

"Netop. Og det er Rapp, ham med det kuglerunde hoved. Han står og taler med Junot, den mørke, smukke mand med knebelsbarterne. De er rigtig ulykkelige, disse stakkels krigere."

"Hvorfor det?" spurgte jeg.

"Fordi de alle sammen har hævet sig op fra ingenting. Selskabslivet og etiketten skræmmer dem langt mere end krigens farer. Når de kan høre sablerne klirre mod deres store støvler, føler de sig hjemme; men det lammer dem at måtte stå med de trekantede hatte under armen, vikle deres sporer ud af damernes slæb og konversere om Passaniellos musik og Davids malerier. Kejseren vil ikke engang give dem lov til at bande, skønt han ikke har nogen skrupler ved at gøre det selv. Han befaler dem at være krigere i armeen og hofmænd ved hoffet; men de arme fyre kan ikke gøre ved, at de er soldater hele tiden. Se på Rapp med sine tyve sår, hvorledes han prøver på at udveksle små pikante drillerier med den unge dame. Se der, nu har han sagt noget, der ville have passet udmærket godt overfor en marketenderske; men det har fået damen til at flygte tilbage til sin mama, og han står og klør sig i hovedet; for han kan ikke begribe, hvorved han har fornærmet hende."

"Hvem er den smukke dame i hvid kjole og hovedsmykke af diamanter?" spurgte jeg.

"Det er madame Murat, kejserens søster. Caroline er smuk, men hun er ikke så køn som sin søster Marie, der står henne i kroen. Kan De se den høje, statelige, mørkøjede gamle dame, som hun står og taler med? Det er Napoleons moder – en vidunderlig kvinde, udspringet til alle hans stærke egenskaber, skarpsindig, modig, kraftig, – hun tiltvinger sig respekt hos alle, der kender hende. Hun er lige så forsigtig og sparsom, som

da hun var den beskedne herremands hustru på Korsika, og det er ingen hemmelighed, at hun har så lidt tiltro til den nuværende tilstands varighed, at hun altid lægger til side til dårligere tider. Kejseren ved ikke, om han skal more sig eller ærgre sig over hendes forholdsregler. Nå, Murat, vi skal vel snart få Dem at se ridende hen over humlemarkerne i Kent?"

Den berømte kriger var standset foran os og tog min fælle i hånden. Hans elegante, smukt skabte skikkelse, store ildfulde øjne og ædle holdning gjorde denne værtshuskarl til en mand, der ville tiltrukket sig opmærksomhed og beundring i en hvilken som helst forsamling i Europa. Hans tykke, krøllede hår og fulde, røde læber gav hans udseende det anstrøg af karakter og personlighed, der befrier et smukt ansigt for kraftsløshed.

"Jeg har hørt, at det skal være et fordømt dårligt land for kavalerister – alt er skåret op i hække og grøfter," sagde han; "vejene er gode, men markerne er umulige. Jeg håber, vi snart kan komme afsted, monsieur de Caulaincourt; for hvis dette vedvarer, kommer vore folk til at slå sig ned som gartnere. Nu lærer de mere om brugen af spader og havesprøjter end om heste og sabler."

"Jeg hører, at armeen skal indskibe sig i morgen."

"Javel; men De ved meget godt, at den kommer til at gå i land igen på den forkerte side af Kanalen. Hvis ikke Villeneuve får splittet den engelske flåde, kan intet forsøges."

"Constant har fortalt, at kejseren blev ved at nynne 'Malbrook' hele tiden, mens han klædte sig på i morges, og det plejer som oftest at ske før en fremrykning."

"Det var vældig fint af Constant at kunne fortælle, hvilken melodi kejseren nynnede," sagde Murat og lo. "Jeg for min del

tror ikke, at han kender forskellen mellem 'Malbrook' og 'Marseillaisen'. Ah, der er kejserinden – hvor fortryllende hun ser ud!"

Josephine var trådt ind i følge med flere af sine hofdamer, og hele forsamlingen rejste sig til hendes ære. Kejserinden var klædt i en kjole af rosenfarvet tyl, isprængt med sølvstjerner, – hos en anden kvinde ville dette måske have virket anmassende og teatralisk, – men hun bar den med stor ynde og værdighed. Et lille neg af hvedeaks i diamanter hævede sig over hendes hår og viftede svagt, når hun gik. Ingen kunne underholde på en mere fortryllende måde end hun; hun bevægede sig i forsamlingen med sit elskværdige smil, og ved sit herlige, naturlige væsen, og ved den overbevisning, hun indgav den om, at hun følte sig vel til mode, fik hun alle til at gøre det samme.

"Hvor elskværdig hun er!" udbrød jeg. "Hvem kan lade være at holde af hende?"

"Der er blot en eneste slægt, som kan modstå hende," sagde de Caulaincourt og så sig omkring for at se, om Murat var ude af hørevidde. "Se ansigterne på kejserens søstre."

Da jeg fulgte hans anvisning, blev jeg forfærdet over at se de onde blikke, hvormed disse to smukke kvinder fulgte kejserinden, mens hun gik omkring i værelset. De smålo hånligt, stak ørerne sammen og hviskede. Derefter vendte madame Murat sig om mod sin moder, og den ubøjelige gamle dame rystede med foragt og spot på sit knejsende hoved.

"De synes, at Napoleon tilhører dem, og at de burde eje alting. De kan ikke tåle at tænke på, at hun er 'Hendes Kejserlige Majestæt' og de blot 'Hendes Højhed'. De hader hende alle sammen – Joseph, Lucien, dem alle. Da de måtte

bære hendes slæb ved kroningen, forsøgte de at få hende til at falde, og kejseren måtte gribe ind. h ja, de har det ægte korsikanske blod, og de er ikke særlig rare folk at komme ud af det med."

Men til trods for det åbenbare had fra hendes mands slægt lod kejserinden til at være fuldkommen uberørt og vel til mode, mens hun bevægede sig rundt mellem sine gæster, og havde et godt ord og venligt blik til hver og en. En høj mand af krigerisk udseende med brunt ansigt og mundskæg gik ved siden af hende; af og til lagde hun sin hånd på hans arm med en kærtegnende bevægelse. "Det er hendes søn, Eugene de Beauharnais," sagde min fælle.

"Kejserindens søn!" udbrød jeg; det forekom mig, at han var den ældste af de to.

De Caulaincourt smilede over min forbavselse.

"Som De ved, var hun meget ung, da hun blev gift med Beauharnais – i virkeligheden var hun endnu ikke fyldt seksten år. Hun har siddet stille i sit boudoir, mens hendes søn er blevet stegt i Ægypten og Syrien, så det har bygget en nok så gedigen bro over afstanden mellem dem. Kan De se den høje smukke mand, der netop kyssede Josephine på hånden! Det er den berømte skuespiller Talma. Han har engang hjulpet Napoleon i et kritisk øjeblik af hans løbebane, og kejseren har aldrig glemt den gæld, som konsulen pådrog sig. Dette er i virkeligheden hemmeligheden ved Talleyrands magt. Han lånte Napoleon hundrede tusind francs, førend han drog til Ægypten, og hvor meget han end nu mistror ham, så kan han ikke glemme den gamle tjeneste. Jeg har aldrig set ham forlade en ven eller tilgive en fjende. Hvis man har været ham en god tjener engang, så

kan man siden hen gøre, hvad man vil. Her er en af hans kuske, som er drukken fra morgen til aften. Men han fik korset ved Marengo, og dermed er han tryg."

De Caulaincourt gik videre for at tale med en dame. Jeg stod atter alene med mine egne tanker; de drejede sig om dette forunderlige menneske, der i det ene øjeblik stod for mig som en helt og i det andet som et forkælet barn; hans ædlere og dårligere sider skiftede så hurtigt, at jeg ikke havde dannet mig en mening om ham, førend en ny side af ham viste sig, forstyrrede dette syn på ham og drev mig til en ny slutning.

At han var nødvendig for Frankrig var åbenbart, og at man ved at tjene ham også tjente sit fædreland. Men var det en ære eller en straf at tjene ham? Var han blot ens lydighed værdig, eller kunne kærlighed og agtelse også følge med? Det var de spørgsmål, som vi fandt det vanskeligt at besvare – og mange af os kommer aldrig her i verden til at blive klar over det.

Selskabet havde nu mistet ethvert præg af stivhed, og selv krigerne lod til at befinde sig vel. Flere var gået ind i sidekabinetterne, hvor de havde dannet whist- og vingt-et-un-partier. Jeg for min del havde underholdning nok med at se på folk; de smukke kvinder, de stovte mænd, indehavere af navne, der aldrig var hørt i den foregående generation, men som nu genlød over hele verden. Lige foran mig stod Ney, Lannes og Murat; de lo og talte så frit sammen, som om de var i lejren. Af disse tre var to bestemte til at blive henrettet med koldt blod, og den tredje til at dø på slagmarken; men intet kommende mørke kastede så meget som en skygge over deres muntre, fuldblodige liv.

En lille, tavs, midaldrende mand, der så ud til at være ulykkelig og ilde til mode, havde stået og lænet sig mod væggen ved siden af mig. Da jeg så, at han var lige så meget fremmed som jeg, henvendte jeg en bemærkning til ham, og han svarede mig med den største velvilje, men på det mest radbrækkede fransk.

"De skulle ikke tilfældigvis forstå engelsk?" sagde han. "Her i landet har jeg ikke truffet en eneste levende sjæl, som kan det."

"Jo, det forstår jeg meget godt, for jeg har næsten hele mit liv boet derovre. Men De er da vist ikke englænder, min herre. Jeg troede, at hver eneste englænder i Frankrig var under lås og lukke efter bruddet på freden i Amiens."

"Nej, jeg er ikke englænder," svarede han, "jeg er amerikaner, mit navn er Robert Fulton, og jeg indfinder mig blot ved disse modtagelser, fordi det er den eneste måde, hvorpå jeg kan holde mig i kejserens erindring; han er ved at sætte sig ind i en af mine opfindelser, som vil bevirke store forandringer i krigsførelsen til søs."

Da jeg ikke havde andet at bestille, spurgte jeg denne underlige amerikaner, hvori hans opfindelse bestod, og af hans svar blev jeg hurtigt overbevist om, at jeg havde at gøre med en gal mand. Han havde en eller anden tanke om at få et skib til at gå mod vind og strøm ved hjælp af træ og kul, som skulle brændes i dets indre. Der var også noget andet snak om flydende tøndes, fyldt med krudt, der kunne sprænge et skib i stykker, hvis det stødte mod dem.

Den gang hørte jeg på ham med et overbærende smil; men når jeg nu, med de år og erfaringer, jeg har vundet, ser tilbage, da ved jeg, at ikke en eneste af alle de statsmænd og krigere,

som var samlet i det rum – ja, ikke engang kejseren selv – har haft en så stor indflydelse på verdenshistorien som den tavse amerikaner, der tog sig så tarvelig og almindelig ud mod de guldoverlæssede uniformer og orientalske dragter.

Men pludselig blev vor samtale afbrudt ved, at der blev stille i værelset – sådan en kold, uhyggelig stilhed, som kan falde over en stue med lykkelige, legende børn, når en ældre person med et højtideligt ansigt kommer ind til dem. Latteren og samtalen døde hen. Lyden af de faldende kort og klirrende spillemønter var ophørt i de andre værelser. Hver eneste person, mænd og kvinder, havde rejst sig og stod med et spændt ventende udtryk i ansigtet. Og der i døråbningen var det blege ansigt og den grønne frakke med det røde ordensbånd over den hvide vest.

Det var umuligt at forudsige, hvorledes han ville opføre sig ved sådanne lejligheder. Undertiden kunne han være i stand til at være den lystigste og mest snaksomme, men dette var mere tilfældet i hans konsul- end i hans kejsertid. På den anden side kunne han være absolut frygtelig og komme med fornærmelig tale til hver eneste, han kom nær. Som regel stod han midt imellem disse to muligheder; tavs, sur, i dårligt humør udsendte han små korte bemærkninger, som fik alle til at føle sig uhyggelig til mode. Man drog et lettelsens suk, når han gik ud af det ene værelse og ind i det andet.

Ved denne lejlighed lod det til, at han ikke ganske havde forvundet eftermiddagens oprør; han så omkring sig med skumle blikke og sænket pande. Jeg stod tilfældigvis ikke langt fra døren, og derfor faldt hans øjne på mig.

"Kom herhen, monsieur de Laval," sagde han.

Han lagde sin hånd på min skulder og vendte sig mod en sværlemmet, mager mand, der var fulgt med ham ind i værelset.

"Se her, Cambacérès, De enfoldige person," sagde han. "De har altid sagt, at de gamle slægter aldrig ville vende tilbage, og at de ville slå sig ned i England ligesom huguenotterne. Her ser De, at De som sædvanligt tager fejl; for her er de Laval'ernes ætling kommet for at tilbyde sin tjeneste. Monsieur de Laval, De er nu min adjudant, og følger mig, hvor som helst jeg er."

Dette var i sandhed et avancement, og alligevel havde jeg forstand nok til at indse, at det ikke var for mit eget kære jeks skyld, at kejseren havde gjort det; det var for at opmuntre andre til at følge mit eksempel. Min samvittighed frikendte mig; ingen skjulte motiver, kun kærlighed til fædrelandet havde drevet mig. Men nu, da jeg gik hen og stillede mig bag Napoleon, følte jeg mig ydmyget og beskæmmet, som en fange, der føres bag sejrherrens vogn.

Snart kom dertil noget andet, som gjorde mig skamfuld, og det var den mands opførsel, hvis tjener jeg var blevet.

Hans væsen var oprørende. Det var – som han selv sagde – hans natur altid at være den første, og derfor forsmåede han disse artigheder og galanterier, hvormed mænd er vant til at skjule den kendsgerning for kvinden, at hun er det svagere køn. Ulig Ludvig den Fjortende syntes kejseren, at selv en forbigående og en almindelig opmærksom holdning overfor en kvinde var en alt for stor nedladdenhed fra hans egen absolutte overlegenhed. Ridderlighed var en af de selskabelige love, som han ikke ville anerkende.

Mod sine krigere var han elskværdig nok og havde en spøg og et nik til alle. Til sine søstre sagde han også et par ord, rigtig nok nærmest i den tone, hvormed en sergent eksercerer et par rekrutter. Det var først, da kejserinden var kommet hen til ham, at det dårlige humør rigtig viste sig.

"Jeg ønsker ikke, at du skal have disse lyserøde strimler rundt om hovedet, Josephine," sagde han gnavent. "Alt, hvad kvinderne har at tænke på, er, hvorledes de skal klæde sig, og alligevel kan de ikke engang gøre dette med mådehold eller smag. Ser jeg dig en gang til med noget lignende, så kaster jeg det på ilden, ligesom jeg gjorde med dit sjal forleden dag."

"Det er ikke let at være dig til behag, Napoleon. Du ynder den ene dag, hvad du ikke kan fordrage den næste. Men jeg skal naturligvis forandre det, siden det ærgrer dig," sagde Josephine med beundringsværdig tålmodighed.

Kejseren tog et par skridt ind mellem gæsterne, som havde dannet to rækker, hvorigennem vi skulle gå. Så blev han stående og kastede et blik over skulderen hen på kejserinden.

"Hvor ofte har jeg ikke sagt dig, Josephine, at jeg ikke kan udstå korpulente kvinder!"

"Jeg har det altid i erindring, Napoleon."

"Hvorfor er da madame Dechevreux til stede?"

"Men, Napoleon, madamen er virkelig ikke tyk."

"Hun er tykkere, end hun skal være. Jeg vil helst ikke se hende. Hvem er det?"

Han var standset foran en dame i blå dragt, hvis knæ syntes at svigte, da den forfærdelige kejser gennemborede hende med sine forskende øjne.

"Det er mademoiselle de Bergerot."

"Hvor gammel er De?"

"Tre og tyve, Deres Majestæt."

"Det er på tide, at De bliver gift. Enhver kvinde skal være gift i tre og tyve års alderen. Hvoraf kommer det, at De ikke er gift?"

Det så ud, som om den stakkels pige ikke var i stand til at svare. Derfor kom kejserinden med en mild bemærkning om, at det var de unge mænd, som dette spørgsmål burde stilles til.

"Åh, jasnå, så vanskeligheden ligger der," sagde kejseren. "Da må vi se os om for at finde en mand til Dem."

Han vendte sig, og til min rædsel mærkede jeg, at hans øjne var fæstet på mit ansigt med et spørgende blik.

"Vi skal jo også finde en kone til Dem, monsieur de Laval," sagde han. "Ja ja, vi får se, vi får se."

"Hvad er Deres navn?" sagde han til en stille, sortklædt mand af et forfinet udseende.

"Jeg er musikeren Grétry."

"Ja, nu husker jeg Dem. Jeg har set Dem hundrede gange, men kan aldrig mindes Deres navn? Hvem er De?"

"Joseph de Chenier."

"Ja, naturligvis. Jeg har set Deres sørgespil. Jeg har glemt, hvad det hedder, men det var ikke godt. Har De ikke også skrevet andre digter-værker?"

"Jo, Deres Majestæt, jeg fik tilladelse til at tilegne Dem min sidste bog."

"Højest sandsynligt; men jeg har ikke haft tid til at læse den. Det er synd, at vi ikke har digtere mere i Frankrig; for de sidste års bedrifter kunne været stof for en Homer eller en Virgil. Det lader til, at jeg kan skabe kongeriger, men ikke digtere. Hvem synes De er den største franske forfatter?"

"Racine, Deres Majestæt."

"Så er De et fæhoved. Corneille var uendelig meget større. Jeg har ikke noget øre for versemål eller trivialiteter af det slags; men jeg kan forstå digterværkets ånd, og jeg er mig bevidst, at Corneille er en langt større digter end de andre. Havde han været så heldig at leve i min tid, ville jeg have gjort ham til førsteminister. Det er hans intelligens, som jeg beundrer, hans kendskab til det menneskelige hjerte og hans dybe følelse. Er De i gang med at skrive noget for tiden?"

"Jeg skriver på en tragedie om Henrik den Fjerde, Deres Majestæt."

"Det går ikke, min herre. Det ligger alt for nær nutiden, og jeg vil ikke have politik på scenen. Skriv et skuespil om Alexander. Hvad er Deres navn?"

Han havde kastet sig over den samme person, som han før havde henvendt sig til.

"Jeg er fremdeles musikeren Grétry," svarede han spagfærdigt.

Kejseren blev et øjeblik rød ved denne indirekte irettesættelse. Alligevel sagde han ingenting, men gik videre, hen til nogle damer, der stod sammen i nærheden af døren.

"Nå, madame," sagde han til den nærmeste af disse. "Jeg håber, at De nu opfører Dem noget bedre. Da jeg sidst hørte fra Paris, forsynede Deres optræden Quartier St. Germain med en god del fornøjelse og sladder."

"Tør jeg bede Deres Majestæt forklare, hvad De mener," sagde hun modigt.

"Man har føjet Deres navn sammen med oberst Lasalles."

"Det er en skændig bagvaskelse, Deres Majestæt."

"Meget muligt, men det er besynderligt, at så mange bagvaskelser skal hænge sig ved én person. De er sandelig en højst uheldig dame i så henseende. De har engang før haft en skandale med general Rapps adjutant. Der må blive en ende på dette."

"Hvad er Deres navn?" fortsatte han og vendte sig til en anden.

"Mademoiselle de Perigord."

"Deres alder?"

"Tyve år."

"De er temmelig tynd, og De er rød på albuerne. – Herregud, madame Boismaison, skal man aldrig se andet end denne evindelige grå kjole og den røde turban med diamanthalvmåne?"

"Jeg har aldrig brugt den før, Deres Majestæt."

"Så har De haft en magen til, for jeg er træt af synet. Lad mig aldrig oftere se Dem i den. – Jeg giver Dem høj gage, monsieur de Remusat. Hvorfor bruger De den ikke?"

"Det gør jeg, Deres Majestæt."

"Jeg hører, at De har skilt Dem af med Deres vogn. Jeg giver Dem ikke penge, for at De skal samle Dem grunker i banken, men for at De kan have råd til at optræde passende. Når jeg kommer til Paris, vil jeg høre, at Deres karet er kommet tilbage til vognskuret. – Junot, din slyngel, jeg hører, at du har været ude og spillet og tabt".

"Et Fandens uheld, Deres Majestæt," sagde soldaten. "Jeg kan give Dem mit ord på, at esset faldt op fire gange i træk."

"Bah, bah! Du er et barn, der ikke har begreb om penges værd. Hvor meget skylder du?"

"Fyrre tusind francs, Deres Majestæt."

"Ja, ja; gå til Lebrun, og se, hvad han kan gøre for dig. Når det kommer til stykket, har vi jo ligget i lejr sammen foran Toulon."

"Tusind tak, Deres Majestæt."

"Hys! Du og Rapp og Lasalle er armeens forkælede børn. Men ikke oftere kortspil, din slyngel! – Jeg kan ikke lide nedringede kjoler, madame Picard. De ødelægger selv smukke kvinder; men hos Dem kan de ikke undskyldes. – Nu vil jeg gå ind til mig selv, Josephine. Om en halv time kan du komme og læse mig i søvn. Jeg er træt i aften; men jeg kom til din salon, fordi du gerne vilde have, at jeg skulle ønske dine gæster velkommen og hjælpe dig med at underholde dem. – De kan blive her, monsieur de Laval; for Deres nærværelse vil ikke være nødvendig, før jeg sender Dem mine ordrer."

Derefter blev døren lukket efter ham, med et langt lettelsens suk fra hver eneste en – lige fra kejserinden ned til opvarteren med punchen. Den venskabelige samtale begyndte atter, spillemønterne klirrede, kortene klaskede, – ganske på samme måde, som det havde været, førend han kom for at "hjælpe til med underholdningen".

16. Biblioteket på Grosbois

Og nu, mine venner, nærmer jeg mig slutningen på disse besynderlige eventyr, der mødte mig ved min ankomst til Frankrig, eventyr, der måske ville have haft nogen interesse i sig selv, havde jeg ikke indført kejserens skikkelse, der har fordunklet dem alle lige så fuldstændigt, som solen fordunkler stjernerne. Endog nu, efter alle disse år, er kejseren tro mod sine traditioner i en gammel mands erindringer og vil ikke tåle nogen konkurrent. Og mens jeg nedtegner, hvad han sagde og gjorde, føler jeg, at min egen ubetydelige historie svinder bort i forhold dertil. Alligevel har den historie tjent mig som et passende udgangspunkt til at skildre Dem mine første og levende indtryk af ham, og derfor har den alligevel gjort sin nytte.

Nu må I bære over med mig, mens jeg fortæller Dem om vor ekspedition til den røde mølle og om, hvad der tildrog sig i biblioteket på Grosbois.

To dage var gået efter kejserinde Josephines salon, og blot én dag stod tilbage af den tid, som var tilstået min kusine Sibylle, hvori hun måske kunne frelse sin elsker og få fat i den forfærdelige Toussac. Jeg for min del var ikke så overordentlig ivrig for, at hun skulle frelse denne kujon af en kæreste, hvis smukke ansigt ikke svarede til den skrøbelige ånd i hans indre. Men alligevel havde denne ensomme smukke kvinde med den stærke vilje og det loyale hjerte rørt mine følelser, og jeg vidste, at jeg ville hjælpe hende med hvad som helst, som hun måtte

ønske, selv om det skulle være mod min egen bedre overbevisning.

Det var derfor med blandede følelser, at jeg sent om eftermiddagen så hende og general Savary træde ind i det lille værelse, hvor jeg boede til leje i Boulogne. Et eneste blik på hendes blussende kinder og triumferende øjne sagde mig, at hun var sikker på sit held.

"Jeg sagde Dem, at jeg nok skulle finde ham, fætter Louis," udbrød hun. "Jeg kommer lige til Dem, fordi De sagde, at De ville hjælpe mig med at gribe ham."

"Frøkenen insisterer bestemt på, at jeg ikke skal bruge soldater," sagde Savary og trak på skuldrene.

"Nej, nej, nej!" råbte hun ildfuldt. "Det må udføres forsigtigt; ved synet af en soldat ville han komme til at flygte til et eller andet skjulested, hvor De aldrig ville være i stand til at følge efter ham. Jeg tør ikke udsætte mig for det. Der er allerede sat for meget på spil."

"I sådan en affære gør tre mænd samme nytte som tredive," sagde Savary. "I alt fald ville jeg ikke have brugt flere. De siger, at De har en anden ven, – løjtnant – ?"

"Løjtnant Gérard af Berchénys Husarer."

"Ganske rigtigt. Der findes ikke en taprere officer i storarmeen end Etienne Gérard. Vi tre skal nok kunne udføre et hvilket som helst eventyr, monsieur de Laval."

"Jeg står til Deres tjeneste."

"Fortæl os da, frøken, hvor Toussac skjuler sig."

"Han skjuler sig i den røde mølle."

"Men vi har undersøgt den, og jeg kan forsikre Dem, at han ikke er der."

"Hvornår gennemsøgte De den?"

"For to dage siden."

"Så er han kommet der senere. Jeg vidste, at Jeanne Portal elskede ham. Jeg har lagt mærke til hende i disse seks dage. I går aftes listede hun sig ned til den røde mølle med en kurv vin og frugt. Denne morgen har jeg hele tiden set hendes øjne fare horisonten rundt, og jeg har læst rædsel i dem, hver gang hun har set blinket af en bajonet. Jeg er så sikker på, at Toussac er i møllen, som om jeg havde set ham med egne øjne."

"I det tilfælde er der ikke et øjeblik at spille!" råbte Savary.

"Hvis han ved om en båd ved kysten, så lister han sig sandsynligvis ud, – når det bliver mørkt, og flygter til England. Fra den røde mølle kan man se hele omegnen, og frøkenen har ret, når hun tror, at en større hob soldater blot ville give ham signal til flugt."

"Hvad foreslår da De?" spurgte jeg.

"At De om en time møder os ved den sydlige indgang til lejren, klædt således, som De nu er. De kan gå for at være en eller anden herre, der rejser ad landevejen. Jeg vil møde Gérard, og vi skal finde på en passende forklædning. Tag Deres pistoler med; for vi får at gøre med den mest desperate mand i hele Frankrig. Vi skal have en hest til Deres rådighed."

Den synkende sol stod stille og rød i den vestlige horisont, og de hvide kalkklipper lå alle i en lyserød glød, da jeg endnu engang befandt mig ved indgangen til lejren ved Boulogne. Der var ikke spor at se af mine kammerater, men en høj mand, der var klædt i blå frakke med messingknapper, som en tarvelig bonde, var ved at stramme buggjorden om en prægtig, sort

hest; lidt længere borte stod en slank, ung staldkarl og ventede ved vejkannten, idet han holdt bidslet på to heste.

Først da jeg genkendte en af disse som den hest, jeg havde redet på, dengang jeg kom til lejren, kunne jeg besvare smilet, der lå over staldkarlens smukke, ivrige ansigt. Samtidig genkendte jeg Savarys mørke ansigt under bondens bredskyggede hat.

"Jeg tror, at vi nu kan drage afsted uden at frygte for at vække mistanke," sagde Savary. "Bøj Deres stive ryg, Gérard! Og nu må vi tage ud, ellers kommer vi måske til at erfare, at vi er for sent ude."

Jeg har oplevet en god del eventyr, men alligevel skiller dette sig ud fra de andre. Over havet kunne jeg skimte en svag fortoning af den engelske kyst, hvormed forbandt sig mindet om drømmende landsbyer, summende bier og søndagsklokkernes kimen. Jeg tænkte på den lange hvide hovedgade i Oxford med dens røde murstenshuse og værtshuset med det store, svajende skilt. Jeg havde tilbragt hele mit liv i disse fredelige omgivelser, og nu var jeg her, med en fyrig hest mellem mine knæ, to pistoler kiggende ud af mine hylstre, og med den opgave, – hvoraf måske hele min fremtid afhang, – at pågribe en af de farligste konspiratorer i Frankrig.

Det er derfor intet under, at når jeg ser tilbage på mange farer og vanskeligheder, står dette aftenridt henover dalbølgernes korte, tørre græs mest tydelig for min erindring. Man bliver i længden træt af eventyr, ligesom man bliver træt af alt, hvad livet ellers kan byde – når undtages hjemmets enkle lykke – og for at være helt med på en sådan ekspedition må man endnu have ungdommens varme blod bankende i sine årer.

Da vi havde lagt Boulognes opland bag os, lå vor vej langs randen af den øde mose, hvor jeg havde vandret, og derefter ind gennem landet, gennem klitroser og bregnemarker, indtil slottet Grosbois' velkendte sorte fangetårn hævede sig til venstre. Under anførsel af Savary tog vi til højre ned over en forfalden vej, og da vi derefter var kommet op på kammen af en bakke, så jeg den gamle vindmølle hæve sig mod aftenhimlen på en skråning længere nede.

Møllens øverste vindue glødede rødt som en dråbe blod i den dalende sols sidste stråler. I nærheden af døren stod en kærre, fuld af kornsække; armene lå nede, og et lille stykke derfra gik hesten og græssede. Mens vi betragtede dette, viste en kvinde sig oppe på højdedraget; hun stirrede rundt omkring sig med hånden for øjnene.

"Se der!" sagde Savary ivrigt. "Han må ganske sikkert være der, for hvorfor skulle de ellers være på vagt? Lad os tage den vej, der snor sig rundt møllen, så kan de ikke se os, før vi er lige ved døren."

"Kan vi ikke galoppere lige på?" foreslog jeg.

"Grunden er for ujævn. Landevejen er længere, men sikrest. Så længe vi holder os på den, kan de ikke se forskel på os og alle andre rejsende."

Vi lod derefter hestene gå i skridt og påtog os så ligegyldig en mine, vi kunne; men et skarpt udråb fik os pludselig til at se os omkring, og der stod kvinden oppe på en høj og stirrede på os med et ansigt, der var stift af mistanke. Og da hun opdagede mine fællers militære holdning, blev hendes frygt forandret til vished. Hun rev i et nu sjalet fra sine skuldre og viftede med det over sit hoved som rasende.

Med en voldsom forbandelse sporede Savary sin hest over vejgrøften og satte lige mod møllen med Gérard og mig i hælene.

Det var netop lige tids nok. Vi var endnu en hundrede skridt fra døren, da en mand sprang ud af den og stirrede omkring sig, idet han drejede hovedet hid og did. Man kunne ikke tage fejl af Toussacs uhyre strittende skæg, brede bryst og runde skuldre. Et blik overbeviste ham om, at vi ville ride ham ned, førend han kunne slippe væk, derfor sprang han tilbage til møllen og slog døren i efter sig med et smæld.

"Vinduet, Gérard, vinduet!" råbte Savary.

Der var et lille firkantet vindue i møllens underste etage. Den unge husar fløj fra sadlen og ind gennem dette, ligesom en klovn går gennem tøndebåndene i et cirkus. Et øjeblik efter lukkede han op døren for os med blodet strømmende fra ansigt og hænder.

"Han er flygtet op ad trappen," sagde han.

"Da behøver vi ikke at skynde os, han kan ikke slippe forbi os," sagde Savary, da vi sprang af hestene. "De har med glans erobret hans første forsvarslinje, løjtnant Gérard. Jeg vil da håbe, De ikke er såret?"

"Blot nogle små rifter, general."

"Tag så pistolerne frem. Hvor er mølleren?"

"Her er jeg," sagde en kort, tyk, grå lille karl og kom frem i den åbne dør. "Hvad skal det betyde, at I banditter bryder ind i møllen på denne vis? Her sidder jeg og læser min avis og ryger mig en pibe følfod, sådan som jeg plejer på denne tid af aftenen, og så kommer med et en mand uden at sige et ord flyvende ind gennem vinduet, så glasstumperne fyger om mig,

og lukker døren op for sine kammeraterne, som står udenfor. Jeg har i dagevis haft vrøvl nok med den ene logerende jeg har, I behøver ikke at møde tre til op!"

"Du har konspiratoren Toussac i dit hus."

"Toussac!" råbte mølleren. "Langt fra. Han hedder Maurice, og han er silkevarehandler."

"Han er den mand, vi skal have fat på. Vi kommer i kejserens navn."

Ved at høre dette blev mølleren lang i ansigtet.

"Jeg ved ikke, hvem han er, men han bød mig en god betaling for at få logi, og så stillede jeg ikke nogen spørgsmål. Man kan ikke vente attester fra alle logerende i disse tider. Men kæreste, er dette et statsanliggende, så tør jeg naturligvis ikke lægge mig imellem. Men jeg kan intet andet sige, end at han har været en nok så stilfærdig kar, lige til han for nylig fik dette brev."

"Hvad for et brev? Vær forsigtig med, hvad du siger, slyngel, for dit hoved kan måske også komme i spånkurven."

"Det var et kvindfolk, som kom med det. Jeg kan kun fortælle jer det, jeg ved. Hele tiden siden har han snakket som en gal mand. Det har gyst i mig, når jeg har hørt på ham. Han sværger, at der er en, han vil myrde. Det skal blive godt at blive ham kvit."

"Ja, mine herrer," sagde Savary og trak sit sværd, "vi må lade hestene blive tilbage her. Der er fyrre fod til vinduet, så han kan ikke undslippe os. Hvis De vil have Deres pistoler i orden skal vi snart få fyren til at overgive sig."

Opgangen var en trang vindeltrappe af træ, der førte til et lille loft, som oplystes gennem en sprække i væggen.

Nogle træpinde og et leje af strå viste, at det var her, Toussac havde tilbragt dagen. Men der var alligevel ikke noget tegn til at han skulle være der nu, og det var åbenbart, at han var gået op ad den næste trappe. Vi klavrede op ad trinene, men fandt vejen lukket for os med en kraftig dør.

"Overgiv Dem, Toussac!" råbte Savary. "Det er unyttigt at prøve på at undslippe os."

Bag døren hørte vi en hæs latter.

"Jeg er ikke den mand, som overgiver mig. Men jeg vil slutte en overenskomst med Dem. Jeg har en lille forretning for her i aften. Hvis De lader mig være i fred, skal jeg højtideligt love Dem at overgive mig i morgen i lejren. Jeg har en lille gæld, som jeg gerne ville betale. Det var først i dag, jeg forstod, hvem jeg skyldte den til."

"Hvad De beder om, er umuligt."

"Det ville spare Dem for meget bryderi."

"Vi kan ikke imødekomme en sådan anmodning. De må overgive Dem."

"Så kommer De til at få lidt arbejde først."

"Bare kom, De kan ikke undslippe os! Sæt skuldrene mod døren. Nu, alle på en gang!"

Der kom et hedt glimt af en pistol fra nøglehullet, og en kugle for ind i væggen mellem os. Vi stemte os imod døren. Den var kraftig, men gammel og rådden og gav med knagen og bragen efter for os. Vi stormede ind med vore våben i hænderne, og – stod i et tomt rum.

"Hvor pokker er han blevet af?" råbte Savary og stirrede rasende omkring sig. "dette er det allerøverste rum. Der findes jo ingenting over dette."

Det var et firkantet, tomt rum, hvor nogle kornsække lå spredt omkring. I den fjerneste ende stod vinduet åbent, og ved siden af lå en pistol, der endnu røg efter affyringen. Vi løb alle sammen derhen, og da vi stak hovederne ud, undslap et enstemmigt, forbavset udråb os.

Afstanden fra jorden var så stor, at intet menneske kunne have overlevet faldet; men Toussac havde benyttet sig af den kærre med kornsække, som fandtes der, og som jeg har nævnt stod lige op til møllen. Dette havde både afkortet faldhøjden og givet ham et udmærket middel til at tage af for stødet. Men selv nu havde rystelsen alligevel været voldsom, og da vi så ned, lå han og pustede voldsomt oppe på toppen af sækkene.

Men da han hørte vort udråb, så han op, knyttede næven trodsigt, rullede sig ned af kærren, sprang op på ryggen af Savarys sorte hest og galopperede afsted ned gennem dalens bølgede terræn, med sit store skæg flagrende i vinden og uberørt af de kugler, hvormed vi forsøgte at skyde ham ned.

Vi fo'r ned gennem de knagende trætrapper og ud gennem møllens åbne dør! Så hurtige vi end var, havde han et godt forspring, og da Gérard og jeg var kommet i sadlen, var han blevet til et lille, spinkelt menneske på en lillebitte hest, der galopperede op ad den næste bakkes grønne skråning. Skumringen var også indtrådt, og på venstre hånd havde han den uhyre strandmose, hvor vi ville have fundet det vanskeligt at følge ham. Lykken syntes unægtelig at føje ham.

Alligevel drejede han aldrig af fra sin kurs, men holdt lige frem over dalbølgerne i en retning, der bragte ham længere og længere væk fra havet. Hvert øjeblik var vi bange for at se ham dreje bort i mosen; men han styrede fremdeles hestens hoved

op mod kanten af åsen. Hvad skulle det gøre godt for? Han trak aldrig i tømme og så sig aldrig tilbage, men fløj lige fremad som et menneske, der har et bestemt mål i sigte.

Løjtnant Gérard og jeg var lettere, og vore heste var lige så gode som hans, så det varede ikke længe, før vi vandt ind på ham. Hvis vi blot ikke tabte ham af syne, ville vi sikkert komme til at ride ham ned; men der var altid fare for, at han kunne benytte sig af sit kendskab til egnen og sætte os af sporet. Hver gang vi var nede i en sænkning af vejen, sank også hjertet i livet på mig, for atter at hæve sig med fornyet håb, når vi igen så ham galoppere foran os.

Men hvad jeg havde frygtet, skete til sidst. Vi var ikke mere end et par hundrede skridt bag ham, da vi tabte hvert eneste spor af ham. Han var forsvundet bag et højdedrag, og da vi nåede toppen, kunne vi ikke se noget til ham.

"Der er en vej der til venstre," råbte Gérard, hvis gascognerblod var kommet i kog ved spændingen. "Videre, kammerat, videre, lad os holde os til venstre."

"Vent et øjeblik!" råbte jeg. "Til højre går der en ridevej, og det er lige så sandsynligt, at han tog den."

"Så lad mig tage den ene og De den anden."

"Vent lidt, jeg hører hestetrampen!"

"Ja, ja, det er hans hest!"

En stor sort hest – sikkert general Savarys – brød pludselig ud af et tæt klitrosekrat foran os. Sadlen var tom.

"Han har fundet et skjulested mellem roserne," udbrød jeg.

Gérard var allerede sprunget af hesten og førte den gennem krattet. Jeg fulgte hans eksempel, og i løbet af et par minutter

havde vi banet os vej igennem en bugtet sti ned til et dybt kalkbrud.

"Her er ikke det mindste spor af ham!" råbte Gérard. "Han er undsluppet os."

Men pludselig forstod jeg alt. Det forfærdelige raseri, som mølleren havde beskrevet for os, havde uden tvivl sin grund i, at han havde fået vide, hvem der havde forrådt ham den nat, han kom i land. Hans kæreste havde på en eller anden måde opdaget det og havde ladet ham vide det. Hans løfte om at overgive sig i morgen, havde det mål at vinde tid til at udøve sin hævn over min onkel. Og med denne eneste tanke i sit hoved var han redet afsted til kalkbruddet.

Det måtte naturligvis være det selv samme kalkbrud, der førte ind til løngangen på Grosbois, og han havde sikkert lært hemmeligheden at kende under de forræderske møder med min onkel. To gange tog jeg fejl af stedet; men den tredje lykkedes det mig at komme lige foran klippen, bane mig vej mellem den og buskene og finde den snævre åbning, som næsten var usynlig i det tiltagende mørke.

Mens vi var i gang med at lede, indhentede Savary os igen til fods. Vi lod vore heste stå tilbage ved kalkbruddet, og mine to fæller fulgte mig nu gennem den trange åbning og videre ind i den større og ældre gang indenfor. Vi havde ikke noget lys, så det var bælgmørkt; men jeg stavrede mig frem så godt jeg kunde, mens jeg følte mig for ved at holde den ene hånd mod væggen og snublede alligevel over stenene, der lå spredt udover gangen.

Det havde ikke forekommet mig at være videre langt, da min onkel førte an med lyset; men hvad enten det nu kom af mørket

eller af spændingen og uvisheden, så syntes det at være en lang rejse, – og lige ved siden af mig havde jeg Savarys dybe stemme, der brummende spurgte mig om, hvor mange mile vi endnu havde at rejse i denne muldvarpehule.

"Hys!" hviskede Gérard. "Jeg hører, der er nogen foran os."

Vi stod og lyttede i åndeløs stilhed. Så hørte jeg langt borte i mørket lyden af en dør, der knirkede på sine hængsler.

"Videre, videre!" udbrød Savary. "Det er ganske sikkert skurken, som er her. Denne gang har vi da endelig fået fat i ham."

Men jeg for min del havde mine ængstelser. Jeg huskede, at min onkel havde åbnet den dør, der førte ind til slottet, ved et hemmeligt kneb. Lyden, som vi hørte, viste, at også Toussac vidste, hvorledes den skulle åbnes. Men tænk, om han havde lukket den igen efter sig. Jeg erindrede dens størrelse og jernboltene, der holdt den. Det var muligt, at vi selv i sidste øjeblik kunne komme til at stå ansigt til ansigt med en uovervindelig hindring. Vi skyndte os videre og videre fremefter i mørket, men så endelig kunne jeg godt have råbt højt af glæde; for langt borte kom der en grå lysstribe, akkurat synlig som modsætningen til det dybe mørke, der lå imellem.

Døren stod åben!

I sin afsindige tørst efter hævn havde Toussac ikke skænket forfølgerne bag sig en tanke.

Og nu behøvede vi ikke længere at famle os frem. Det blev et væddeløb hen gennem gangen, op ad vindeltrappen, gennem den anden dør og ind i slottet Grosbois' fliselagte hal, hvor olielampen fremdeles stod og brændte i kroen.

Et skrækkeligt skrig – et langtrukket hvin i rædsel og pine – lød gennem den, da vi trådte ind.

"Han dræber ham! Han dræber ham!" råbte en stemme, og en tjenestepige styrtede som rasende ud i hallen. "Hjælp, hjælp, han dræber monsieur Bernac!"

"Hvor er han?" brølede Savary.

"Der! Biblioteket! Døren med det grønne forhæng!"

Atter lød det forfærdelige skrig og døde hen i en skurrende lyd. Det endte med et højt, skarpt knæk, som når en brækker et ben, men mange gange højere.

Kun alt for vel vidste jeg, hvad denne rædselsfulde lyd varslede. Vi styrtede alle sammen ind i værelset; men både den hærdede Savary og den frygtløse husar fo'r tilbage af forfærdelse over det syn, der mødte vort blik.

Min onkel havde siddet og skrevet ved sin pult med ryggen mod døren, da hans morder trådte ind. Uden tvivl havde han allerede med det første blik opdaget det forfærdelige, behårede ansigt, der nærmede sig ham, og udstødte det første skrig, mens det andet må være kommet, da de store hænder greb fat om hans hoved. Han havde ikke engang rejst sig fra stolen – han havde måske været alt for lamslået af skræk – og han sad fremdeles med sin ryg mod døren.

Men hvad der jog farven fra vore kinder, var, at hans hoved var drejet fuldstændig rundt, så at hans rædselsfuldt fordrejede, blodrøde ansigt så lige på os midt mellem hans skuldre. I mine drømme er dette indfaldne ansigt med de udstående grå øjne og den fæle, gabende mund senere ofte kommet og har foruroliget mig.

Ved hans side stod Toussac; hans ansigt glødede af triumf, de store arme holdt han foldet over brystet.

"Ja, gode venner," sagde han. "De kommer for sent, som De ser. Jeg fik alligevel betalt min gæld."

"Overgiv Dem!" råbte Savary.

"Fyr væk!" skreg han og dunkede sig på brystet med næverne. "De bilder Dem vel ikke ind, at jeg er bange for Deres sølle kugler, vel? Nå! Så De tror, De kan tage mig levende. Den tanke skal jeg snart slå ud af hovederne på Dem."

I et nu svang han en svær stol over sit hoved og styrtede rasende hen imod os. Vi affyrede vore pistoler på en gang mod ham, men intet kunne standse en sådan tordenkile af et menneske. Med blodet strømmende ud fra sårene gjorde han et afsindigt udfald med stolen, men sigtet slog heldigvis fejl for ham, og hans vældige slag ramte det ene hjørne af bordet med et brag, og slog det i stumper og stykker. Derefter satte han i et vildt brøl af raseri og for ind på Savary, tvang ham ned til gulvet og greb fat i hans hage, førend jeg fik fat i hans arme. Vi var alle stærke mænd, men han var lige så stærk som vi tre til sammen, for gang efter gang rev han sig løs, og gang efter gang fik vi grebet ham på ny. Men blodet løb ustandselig fra ham. Hans kolossale kræfter svandt for hvert øjeblik. Det var kun med en overmenneskelig anstrengelse, at han kunne holde sig på benene, mens vi hang fast i ham som hundene i en bjørn. Til sidst under et rasende og fortvivlet råb, der drønedes gennem hele slottet, gav knæene efter for ham, og han faldt som en stor ubevægelig masse om på gulvet med sit sorte skæg strittende mod taget.

Tungt pustende stod vi alle rundt om, rede til at springe på ham, hvis vi så en bevægelse; men det var forbi. Han var død.

Savary stod dødbleg og lænede sig til bordet med hånden mod siden. Det var ikke for ingenting, at disse kæmpearme havde omsluttet ham.

"Det føles, som jeg er blevet omfavnet af en bjørn," sagde han. "Ja, nu er der et farligt menneske mindre i Frankrig, og kejseren er blevet befriet for en af sine fjender. Men ikke desto mindre var også dette en tapper mand!"

"Hvilken soldat han kunne have været!" sagde Gérard eftertænksomt. "Det kunne været en kvartermester for Berchénys Husarer. Han må have været en højst tåbelig person, siden han kunne modsætte sig kejserens vilje."

Jeg havde syg og blændet sat mig på causeusen, for den gang var synet af blodsudgydelser nyt for mig, og dette kunne været nok til at ryste selv den mest forhærdede. Savary gav os alle lidt cognac af sin feltflaske, og derefter rev han et af forhængene ned og bredte det ud over onkel Bernacs rædselsfulde skikkelse.

"Her har vi ikke mere at gøre," sagde han. "Jeg må tilbage så hurtigt som muligt med rapport til kejseren. Men alle Bernacs papirer må beslaglægges; for mange af dem kan indeholde beviser mod denne og andre konspiratorer."

Mens han talte, samlede han nogle papirer sammen, der lå spredt på bordet; blandt disse et brev, der lå på min onkels pult, og som han øjensynlig netop var blevet færdig med, da Toussac trængte ind.

"Halløj. Hvad skal det betyde?" sagde Savary og så brevet igennem. "Jeg må næsten tro, at vor Bernac også har været en farlig mand:

'Min kære Catulle!

Jeg anmoder Dem herved om med første post at sende mig et nyt glas af den samme væske uden smag, som De sendte mig for tre år siden. Jeg mener den mandeldekokt, som ikke efterlader noget spor. Jeg har mine egne grunde til at ønske den i løbet af næste uge, så jeg beder Dem endelig ikke at opsætte dens forsendelse. De kan stole på, at jeg skal bruge min indflydelse hos kejseren, når som helst De har anledning til at forlange det.'

Adresseret til en apoteker i Amiens," sagde Savary og vendte brevet. "En giftmorder altså, som toppunktet af hans øvrige dyder. Jeg gad vide, hvem denne mandeldekokt, der ikke efterlader noget spor, var bestemt for."

"Jeg gad også vide det," sagde jeg.

Trods alt var han min onkel, og han var død. Hvorfor skulle jeg sige mere?

17. Slutning

General Savary red lige til Pont des Briques for at bringe kejseren sin rapport, mens Gérard og jeg vendte tilbage til mit logi for at drikke et glas vin. Jeg havde ventet at træffe kusine Sibylle der; men til min forbavselse var der ikke mindste glimt af hende, og hun havde heller ikke efterladt nogen besked om, hvorhen hun var gået.

Næste morgen vågnede jeg lige efter daggry, ved at en af kejserens staldmestre lagde hånden på min skulder.

"Kejseren ønsker at tale med Dem, monsieur de Laval," sagde han.

"Hvor?"

"I Pont des Briques."

Jeg vidste, at hurtighed var den første betingelse for alle, der håbede at komme frem i hans tjeneste. Tre minutter efter var jeg i sadlen, og en halv time derefter på herregården.

Jeg blev vist op ad trappen og ind i et værelse, hvor kejseren og Josephine opholdt sig. Hun lå på sofaen i en yndig lyserød morgenkjole besat med kniplinger, og han skridtede op og ned i værelset på sin energiske vis, klædt i det besynderlige kostume, som han brugte, førend hans officielle dag begyndte: I hvid slåbrok, røde tyrkiske tøfler og et hvidt indisk lommelørklæde knyttet om hovedet så han ud som en vestindisk planter. Af den stærke duft af *Eau de Cologne* kunne jeg slutte mig til, at han netop var kommet fra badet.

Kejseren var i ypperligt humør, og hun genspejlede ham – som altid – så det var to smilende ansigter, der vendte sig imod mig, da jeg blev meldt. Det var vanskeligt at tro, at det var den samme mand med dette venlige udtryk og sympatetiske blik, der aftenen forud var kommet som en østenvind ind i modtagelsesværelset og havde efterladt våde kinder og nedslagne ansigter, hvor som helst han kom frem.

"De har gjort en udmærket debut som adjutant," sagde han. "Savary har fortalt mig alt, hvad der er gået for sig; det kunne umuligt have være ordnet bedre. Jeg har ikke tid til selv at tænke på sådanne ting; men min hustru vil sove roligere, nu da hun ved, at denne Toussac er ude af sagaen."

"Ja, ja, det var et forfærdeligt menneske," udbrød kejserinden. "Og det var George Cadoudal også. Begge var forfærdelige mennesker."

"Jeg har min stjerne, Josephine," sagde Napoleon og klappede hende på hovedet. "Jeg ser min egen løbebane ligge foran mig, og jeg ved nøjagtig, hvad jeg er forudbestemt til at gøre. Intet kan skade mig, førend mit arbejde er afsluttet. Araberne tror på skæbnen. Araberne har ret."

"Men hvorfor lægger du da planer, Napoleon, hvis alt er bestemt af skæbnen?"

"Fordi det er således forudbestemt, at jeg skal lægge planer, din lille dompap. Forstår du ikke, at dette også er en del af skæbnen, at jeg har fået en hjerne, der er i stand til at lægge planer. Jeg bygger altid bag et stillads, og ikke en eneste kan se, hvad jeg bygger på, førend jeg er færdig. Jeg ser aldrig mindre end to år frem, og hele denne morgenstund, monsieur de Laval, har jeg været beskæftiget med at planlægge de begivenheder,

der vil indtræffe i efteråret og vinteren 1807. Apropos, det lader til, at Deres smukke kusine har klaret sine sager meget godt. Hun er en alt for nydelig pige til at kaste sig bort til sådan en skabning som denne Lucien Lesage, som uafbrudt har skrålet om pardon hele ugen igennem. Synes De ikke, at det er stor synd?"

Det indrømmede jeg.

"Sådan er det altid med kvinder, de er idealister, drømmere, der henrives af nykker og indbildninger. De er lig østerlændingen, som ikke kan fatte, at en mand er en dygtig kriger, med mindre han har et vældigt ydre. Jeg kunne ikke få ægypterne til at forstå, at jeg var en større general end Kléber, fordi han havde en krop som en bærer og et hoved som en frisør. Således har det sig også med det usle kræ Lesage, som kvinderne skaber om til helt, fordi han har et ovalt ansigt og øjne som en kalv. Hvis hun fik ham at se i hans sande skikkelse, tror De da, at hun ville vende sig fra ham?"

"Det er jeg overbevist om, Deres Majestæt. Af den smule, jeg har set af min kusine, er jeg sikker på, at ingen kan have større foragt end hun for kujoneri eller lavhed."

"De bliver varm, min herre. De skulle vel ikke tilfældigvis selv være lidt forelsket i denne Deres smukke kusine?"

"Deres Majestæt, jeg har allerede fortalt Dem – –"

"Ba, ba, ba, hun er på den anden side af vandet, og der kan være hændt mange ting siden sidst."

Constant var trådt ind i værelset.

"Han er ført ind, Deres Majestæt."

"Vel, vel. Lad os gå ind i det andet værelse. Du skal også være med, Josephine, for det er jo snarere dine anliggender end

mine."

Værelset, som vi kom ind i, var langt og smalt. På den ene side var to vinduer; men gardinerne var trukket næsten helt for, så der var ikke videre lyst. Ved den fjerneste dør stod Roustan, mamelukken, og ved siden af ham, med foldede arme og hovedet bøjet i skam og sønderknuselse, stod den samme mand, som vi havde talt om. Han så op med rædde øjne og for sammen af frygt, da han så kejseren nærme sig. Napoleon stod med benene spredt og hænderne bag på ryggen og betragtede ham længe og prøvende.

"Nå, min smukke fyr," sagde kejseren til sidst, "har De brændt Deres fingre; jeg tror ikke, at De så let kommer nær ilden igen. Eller tænker De måske at fortsætte med politikken som levebrød?"

"Hvis Deres Majestæt vil se gennem fingre med, hvad jeg har forbrudt," stammede Lesage, "så skal jeg trofast love Dem, at jeg skal være Deres mest loyale undersåt til min dødsdag."

"Hm!" sagde kejseren og spildte en pris snus nedover sin hvide slåbrok. "Der er lidt fornuft i, hvad De der siger, for ingen tjener er så god som det menneske, der er besat af frygt. Men jeg er en meget nøjeregnende herre."

"Jeg spørger ikke om, hvad De forlanger af mig. Hvad som helst skal være mig velkomment, hvis De blot vil skænke mig Deres tilgivelse."

"For eksempel," sagde kejseren, "er det et af mine indfald, at når en mand går i tjeneste hos mig, så vil jeg gifte ham med hvem som helst, jeg har lyst til. Er De villig til det?"

Poetens ansigt afspejlede hans indre kamp, og han vred atter og atter sine hænder.

"Tør jeg spørge, Deres Majestæt –"

"De tør ikke spørge om noget."

"Men der er omstændigheder, Deres Majestæt."

"Vel, vel, det er nok!" udbrød kejseren barsk og vendte sig om på hælen. "Jeg argumenterer ikke, jeg befaler. Her er en ung dame, mademoiselle de Bergerot, som jeg vil skaffe en mand. Vil De gifte Dem med hende, eller vil De vende tilbage til fængslet?"

Atter kunne man se kampen i hans ansigt, han vred og vendte sig i sin ubestemthed.

"Det er nok!" udbrød kejseren. "Roustan, kald på vagten."

"Jeg vil gøre det, Deres Majestæt! Jeg vil gøre det. Jeg vil gifte mig med hvem som helst De behager."

"Din skurk!" råbte en stemme, og der stod Sibylle midt i gardinåbningen foran et af vinduerne. Hendes ansigt var hvidt af vrede, og øjnene lyste af foragt; de adskilte gardiner dannede en ramme om hendes høje, slanke skikkelse, som bøjede sig forover i lidenskabeligt raseri. Hun havde glemt kejseren og kejserinden og alt andet i sin forandrede følelse for denne kujon, som hun havde elsket.

"Man sagde til mig, hvorledes du var," råbte hun. "Jeg ville ikke tro dem, jeg kunne ikke tro dem, – for jeg vidste ikke, at der kunne findes noget så foragteligt her på Jorden. De sagde, at de skulle bevise det; jeg udfordrede dem til at gøre det, og nu ser jeg dig, sådan som du er. Gud være lovet, at jeg i tide fik øjnene op for dig! Åh, jeg er med rette straffet for en handling, som var en kvinde uværdig. Toussac er blevet hævnnet."

"Nok!" sagde kejseren strengt. "Før mademoiselle Bernac ind i næste værelse, Constant. Hvad Dem angår, min herre, så tror

jeg ikke, at jeg kan fordømme nogen dame ved mit hof til at tage et sådant menneske som Dem til mand. Det er tilstrækkeligt, at De er blevet set i Deres sande skikkelse, og at mademoiselle Bernac er blevet kureret for en tåbelig forblindelse. Roustan, før fangen bort!"

"Se så, monsieur de Laval," sagde kejseren, da den jammerlige Lesage var ført ud af værelset. "Vi har ikke gjort så dårligt et stykke arbejde mellem kaffen og frokosten. Det var din ide, Josephine, og jeg giver dig æren for det. Men nu, monsieur de Laval, føler jeg, at vi skylder Dem nogen løn for det gode eksempel, De har givet de unge aristokrater, og for den andel, De havde i denne Toussac-historie. De har opført Dem rigtig udmærket."

"Jeg ønsker ikke nogen belønning, Deres Majestæt," sagde jeg med en ubehagelig fornemmelse af, hvad der ventede mig.

"Det er Deres beskedenhed, der taler. Men jeg har allerede fattet min bestemmelse om Deres belønning. De skal få så stor gage, at De kan præsentere Dem på tilbørlig måde som min adjutant, og jeg har besluttet mig til at gifte Dem standsmæssigt med en af kejserindens hofdamer."

Mit hjerte blev tungt som bly. "Men det er umuligt, Deres Majestæt," stammede jeg.

"Åh, De har ingen årsag til at betænke Dem. Damen er af udmærket familie, og hun er ikke uden personlig tiltrækning. Kort sagt, sagen er afgjort, og brylluppet finder sted på torsdag."

"Men det er umuligt, Deres Majestæt," gentog jeg.

"Umuligt! Når De har været længere i min tjeneste, min herre, vil De forstå, at det er et ord, som jeg ikke finder mig i.

Jeg siger Dem, at det er afgjort."

"Jeg har givet min kærlighed til en anden, Deres Majestæt. Det er ikke muligt for mig at ændre mig."

"Ja så!" sagde kejseren koldt. "Hvis De fastholder en sådan beslutning, så kan De ikke vente at beholde Deres plads i min nærhed."

Her styrtede hele den bygning, som min ærgerrighed havde konstrueret, håbløst ned om ørene på mig. Og dog, hvad skulle jeg gøre?

"Det er det bitreste øjeblik i mit liv, Deres Majestæt," sagde jeg, "men alligevel må jeg være tro mod det løfte, jeg har givet. Selv om jeg skal blive som en tigger i vejkanten, vil jeg ikke desto mindre ægte Eugenie de Choiseul eller slet ingen."

Kejserinden havde rejst sig og var gået hen til vinduet.

"Førend De bestemmer Dem, monsieur de Laval," sagde hun, "ville jeg sandelig i det mindste kaste et blik på denne min hofdame, som De med sådan indignation kaster vrage på."

Med en rask klingrende lyd af ringene trak hun gardinerne tilbage fra det andet vindue. Der stod en kvinde i åbningen. Hun tog et skridt ind i værelset, og derefter, – og derefter et spring, et råb, – og mine arme var omkring hende og hendes omkring mig, og jeg blev stående som en søvngænger og så ned i Eugénies søde, smilende øjne. Først da jeg atter og atter havde kysset hende på mund, kinder og hår, kunne jeg overbevise mig om, at det virkelig var hende.

"Lad os fjerne os," sagde kejserindens stemme bag mig. "Kom, Napoleon. Det gør mig trist; det minder mig alt for meget om gamle dage i Rue Chauteraine."

Således ender min lille roman; for kejserens planer blev som sædvanligt udført, og vi blev gift om torsdagen, som han havde sagt. Denne lange og mægtige arm havde ført hende ud af den lille by i Kent og havde bragt hende over Kanalen for at blive mere sikker på min troskab og befæste hoffet ved nærværelsen af en de Choiseul.

Hvad min kusine Sibylle angår, så vil jeg måske engang skrive om, hvorledes hun mange år efter blev gift med den kække løjtnant Gerard, da han var blevet brigadechef og en af de mest udmærkede kavaleriofficerer i samtlige Frankrigs armeer. Det kan nok være, at jeg også engang kan komme til at fortælle, hvorledes jeg vendte tilbage til mit retmæssige arvegods Grosbois, der endnu står så mørkt for mig, når jeg tænker på min skrækkelige onkel, og hvad der hændte den nat, da Toussac satte sig til modværge i biblioteket. Men nok om mig og min lille skæbne. De har måske allerede hørt mere om den, end De skøtter om.

Med hensyn til kejseren, af hvem jeg har søgt at fremkalde en svag skygge for Dem, da ved De af historien, hvorledes han tvivlede på at komme over Kanalen; han frygtede for at forsøge en landgang, der kunne afskæres bag ham, og opløste lejren i Boulogne. De har også hørt, hvorledes han med den samme armé, der var bestemt for England, slog Østrig og Rusland det ene år og Preussen det næste.

Fra den dag, jeg trådte ind i hans tjeneste, indtil den, da han sejlede over Atlanterhavet, for aldrig at vende tilbage, har jeg trofast delt hans skæbne, er steget og sunket sammen med hans stjerne. Men når jeg ser tilbage til min gamle herre, finder jeg det højst vanskeligt at sige, om han var et meget ondt eller et

meget godt menneske. Jeg ved blot, at han var meget stor, og at de ting, han foretog sig, også var så store, at det er umuligt at dømme ham efter almindelig målestok.

Lad ham derfor hvile i tavshed i sin store, røde grav i Invalidekirken; hans værk er gjort, og den mægtige hånd, der formede Frankrig og trak linjerne op for det moderne Europa, er smuldret til støv. Skæbnen har brugt ham, og skæbnen har kastet ham til side. Men endnu lever mindet om denne lille mand i den grå frakke, og fremdeles sætter det menneskenes tanker og handlinger i bevægelse. Nogle har skrevet for at rose, andre for at dadle ham. Jeg for min del har prøvet at gøre hverken det ene eller det andet, – blot fortælle det indtryk, han gjorde på mig i hine længst forgangne dage, da Englands-armeen lå ved Boulogne, og jeg atter vendte tilbage til mit slot Grosbois.

Om "Onkel Bernac"

Forfatter: Arthur Conan Doyle (1859-1930).

Org.titel: *Uncle Bernac – A Memory of the Empire*. George Bell & Sons, London 1897 .

Denne udgave baseret på: A. Conan Doyle: *Onkel Bernac. Fortælling fra Kejserdømmets Tid*. H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard), Kristiania 1900.

Oversætter: Elisabeth Brochmann (1855-1915).

Redigeret af: Kim N. Jensen.

Forside: Efter illustration af Arthur Twidle (1865-1936) i "*The Great Shadow and Uncle Bernac*", Smith, Elder & Co. (*Arthur Conan Doyle Author's Edition*) 1903: "*There they cowered, whilst the Emperor stamped and raged*".

ISBN 978-87-7979-801-4

2. ebogsudgave, erstatter ISBN 978-87-7979-029-2.

© 2022 eBibliotek 1800

www.ebib1800.dk

Note 1: **Boney:** Øgenavn for Napoleon Bonaparte.

Note 2: **Manden fra Bow Street:** Fra Londons
Politi. Overs.*anm.*

Note 3: **Incroyable:** Betegnelse for datidens spradebasser.